

การประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจ
และสังคมจากการแพร่ระบาดของ
โควิด-19 ในประเทศไทย

ตุลาคม 2563

สารแสดงความขอบคุณจาก สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

ในนามของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระผมขอแสดงความขอบคุณไปยังโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ที่ได้ร่วมกันจัดทำรายงาน เรื่อง การประเมินผลกระทบระดับเศรษฐกิจและสังคมของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย โดยการประเมินฯ ที่จัดทำขึ้นอย่างทันท่วงทีจากการประมวลผลการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ได้ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ต่อประเทศไทย ทั้งยังให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในหลายด้าน เพื่อให้การฟื้นฟูและพัฒนาหลังวิกฤติโควิด-19 ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เป็นที่น่ายินดียิ่งที่ได้ทราบว่า แนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะในดำเนินการในระยะต่อไปดังที่ปรากฏในการประเมินครั้งนี้ สอดคล้องกับแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564–2565 ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยในอีกสองปีข้างหน้า กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประเมินฉบับนี้เมื่อนำไปเสริมกับแผนแม่บทเฉพาะกิจ จักเป็นรากฐานสำคัญให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการกำหนดแนวทางการตอบสนองเชิงนโยบายอย่างเหมาะสม เพื่อให้เศรษฐกิจของเรากลับมาแข็งแกร่ง ล้มแล้วลุกไวยิ่งขึ้น พร้อมทั้งนำประเทศไทยไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ต่อไป

ธนุชา พิชนันท์

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของทุกคนในประเทศไทย การรับมือกับการแพร่ระบาด กอปรกับความสามารถในการควบคุมการติดเชื้อ นับเป็นความสำเร็จอันน่าชื่นชมของประเทศ ซึ่งเป็นผลจากการที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินมาตรการสาธารณสุขอย่างฉับไวและรอบด้าน และได้วางมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและมาตรการทางสังคมอย่างครอบคลุม อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน อีกทั้งยังบั่นทอนความคืบหน้าในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้ว่า ประชากรกลุ่มเปราะบางที่สุดกำลังแบกรับผลกระทบหนักที่สุดของวิกฤตครั้งนี้

การประเมินผลกระทบระดับเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย เป็นการศึกษาซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์การสหประชาชาติในประเทศไทย นำโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ร่วมกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและธนาคารพัฒนาเอเชีย การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากผลการศึกษา การสำรวจ และการประเมินต่าง ๆ ซึ่งจัดทำโดยหน่วยงานสหประชาชาติในประเทศไทย และเป็นหลักฐานสำคัญในแผนงานขององค์การสหประชาชาติเพื่อการรับมือผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศ การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายของประเทศไทยเพื่อรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยยึดแนวทางให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมและบูรณาการการทำงานของภาครัฐ

แม้ว่าการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะก่อให้เกิดความท้าทายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน แต่สถานการณ์ ณ ขณะนี้เป็นโอกาสที่สำคัญในการพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้ายิ่งไปกว่าเดิม เราล้วนอยู่ในช่วงจุดเปลี่ยนที่สำคัญ จึงควรพิจารณาหลักฐานใหม่ ๆ และคิดทบทวนหาแนวทางการพัฒนา ระยะกลางและระยะยาว เพื่อให้ประเทศสามารถฟื้นตัวได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งมั่นของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง รายงานฉบับนี้ได้ศึกษาผลกระทบที่รุนแรงจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม ตลอดจนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และสรุปกรอบนโยบายที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูต่อไป

องค์การสหประชาชาติยังคงมุ่งมั่นในการทำงานอย่างต่อเนื่องร่วมกับรัฐบาลไทยและภาคส่วนอื่น ๆ ในการพัฒนา เพื่อสนับสนุนประเทศไทยตลอดเส้นทางสู่การฟื้นตัวที่เข้มแข็ง สามารถรับมือกับภาวะวิกฤตได้ดี และสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ความร่วมมือจากทุกฝ่ายในขณะนี้มีความสำคัญยิ่งกว่าครั้งไหน ๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการรับมือกับวิกฤตครั้งนี้จะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง

กิต้า ซับบระวาล

ผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย

คำขอบคุณ

หากประเทศไทยเป็นแห่งแรกที่มีผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 นอกจากประเทศจีน ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่รับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในภาพรวมได้ประสบความสำเร็จสูงสุดแห่งหนึ่งในโลกด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นลึกซึ้งเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลกระทบต่อประชากรกลุ่มเปราะบางที่สุด

สิ่งที่ถอดบทเรียนได้จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งจากผลกระทบด้านลบ และจากการร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อรับมือกับความท้าทายที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนเช่นนี้ จะจุดประกายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะยาว ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ดียิ่งกว่าเดิม การประเมินครั้งนี้จัดทำขึ้นในช่วงที่วิกฤตได้แผ่ขยายวงกว้าง มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างฉับไว ทว่าครอบคลุมรอบด้าน อีกทั้งยังให้ข้อเสนอแนะอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับประเทศไทย ซึ่งไม่ใช่เพียงเพื่อการฟื้นตัวเท่านั้น หากยังมุ่งสู่การสร้างอนาคตที่ดีกว่าเดิมอีกด้วย รายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า นอกจากการดำเนินมาตรการระยะสั้นทางด้านสาธารณสุขและด้านเศรษฐกิจต่อไปแล้ว ประเทศไทยยังต้องลงทุนอย่างมีกลยุทธ์ในด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม การขยายความคุ้มครองทางสังคม และการยกระดับบริการทางสังคมในระยะยาว เพื่อพัฒนาให้ไทยเป็นประเทศที่มีความเท่าเทียมมากขึ้น สามารถรับมือกับภาวะวิกฤตและฟื้นตัวได้เร็วยิ่งขึ้น

การจัดทำรายงานฉบับนี้นับเป็นความร่วมมือกันระหว่างหลายฝ่ายอย่างแท้จริง ซึ่งสำเร็จได้จากการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับระบบสหประชาชาติประจำประเทศไทย โดยได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากกระทรวงต่าง ๆ ตลอดจนสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) และธนาคารพัฒนาเอเชีย

รายงานฉบับนี้ เป็นการรวบรวมข้อค้นพบจากรายงานการประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมสองฉบับ ซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์การสหประชาชาติ และดำเนินการโดยหน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิตยสารอีคอนอมิสต์ (The Economist Intelligence Unit: EIU) และบริษัทออกซ์ฟอร์ดโพลีซีแมนเนจเม้นท์ (Oxford Policy Management) นอกจากนี้ ยังรวบรวมผลการศึกษารายงานและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ องค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ และธนาคารโลก ซึ่งรายการเอกสารอ้างอิงปรากฏดังแสดงในภาคผนวก อนึ่ง ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการให้ข้อมูลผ่านการประชุมและการสัมภาษณ์นั้น สำคัญอย่างยิ่งต่อการรวบรวมผลการศึกษา ขอขอบคุณ ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย สำหรับการจัดทำรายงานฉบับนี้ในฐานะหัวหน้าคณะที่ปรึกษา และคุณนิคม เมตต์ต็อก ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลเชิงวิชาการ ตลอดจนความช่วยเหลือด้านบรรณาธิการ

รายงานฉบับนี้ได้มีการเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563 ในการประชุมร่วมซึ่งจัดโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับสหประชาชาติประจำประเทศไทย การนำเสนอผลการศึกษาระหว่างการประชุมดังกล่าว ได้เป็นข้อมูลสำหรับผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตลอดจนข้อเสนอที่ดำเนินการได้จริง เพื่อให้ประเทศไทยยังสามารถขับเคลื่อนสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้ร่วมกันเป็นหัวหน้าคณะผู้จัดทำรายงานนี้ อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย จึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อทุกภาคส่วน ที่ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงความท้าทายของภาวะวิกฤตซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน ณ ขณะนี้ ให้กลายเป็นโอกาสในการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนสำหรับคนทั้งมวล

เรอโนต์ เมเยอร์

ผู้แทนโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย

เซเวอริน เลโอนาร์ดี

รักษาการ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย

สารบัญ

สารแสดงความขอบคุณจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	iii
คำนำ	iv
คำขอบคุณ	v
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์	2
วิธีการศึกษา	2
ภาพรวมของการระบาดใหญ่	2
การตอบสนองของรัฐบาลไทย	3
บทที่ 2: ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19	6
ความเชื่อมโยงของผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม	6
ภาพรวมของผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค	8
ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมสำคัญ	10
ผลกระทบต่อภาคสังคม	12
บทที่ 3: ผลกระทบของการระบาดใหญ่ต่อความคืบหน้าของประเทศไทยสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	18
บทที่ 4: การดำเนินงานในระยะข้างหน้า	22
ความเปราะบางของเศรษฐกิจไทย	24
จุดแข็งของสังคมไทย	24
การทบทวนทิศทางการพัฒนาหลังวิกฤตโควิด	25
ข้อเสนอเชิงนโยบาย	25
ภาคผนวก ก ข้อมูลความคืบหน้าการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	39
ภาคผนวก ข เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	45
ภาคผนวก ค ข้อมูลสนับสนุนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	56
ภาคผนวก ง รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษา	62
ภาคผนวก จ รายการอ้างอิง	63

สารบัญภาพประกอบ

รูปที่ 1:	การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบโดยรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมของโรคโควิด-19	7
รูปที่ 2:	การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากมาตรการทางการเงินและสาธารณสุข	12
รูปที่ 3:	การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบของมาตรการบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม	23
รูปที่ 4:	จำนวนผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อโควิด-19 รายวันและการแพร่กระจายทางภูมิศาสตร์	43
รูปที่ 5:	กรอบแนวคิดแสดงภาพผลกระทบของการหยุดชะงักอันเนื่องมาจากโควิด-19 ที่มีต่อภาวะทุพโภชนาการ	44
รูปที่ 6:	ภาพรวมของประเทศไทยปี 2562-2563	45
รูปที่ 7:	วงจรรายการขนาดใหญ่	56
รูปที่ 8:	แผนภาพการกระจายสำหรับการพิจารณาโยบายระยะสั้นและระยะกลาง	60

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1:	ผลกระทบทางตรงของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย ณ เดือนกรกฎาคม 2563	3
ตารางที่ 2:	มาตรการด้านสาธารณสุขในสถานการณ์โรคโควิด-19 ของประเทศไทยถึงเดือนกรกฎาคม 2563	3
ตารางที่ 3:	มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ดำเนินการในประเทศไทยถึงเดือนกรกฎาคม 2563	4
ตารางที่ 4:	เปรียบเทียบนโยบายการคลังและนโยบายการเงินที่ดำเนินการโดยประเทศสมาชิกอาเซียน	27
ตารางที่ 5:	มาตรการทางการคลังและการเงินเพื่อประคับประคองธุรกิจ	28
ตารางที่ 6:	มาตรการทางการเงินเพื่อประคับประคองธุรกิจ	29
ตารางที่ 7:	มาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือครัวเรือน	32
ตารางที่ 8:	มาตรการควบคุมครองทางสังคมในประเทศไทย	39
ตารางที่ 9:	สิทธิประโยชน์และความเพียงพอของการคุ้มครองทางสังคมของประเทศไทย	40
ตารางที่ 10:	ลำดับเหตุการณ์ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยการสั่งปิดโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ	44
ตารางที่ 11:	ตัวชี้วัดการพัฒนายั่งยืนเป้าประสงค์ที่ 1.3 สำหรับประเทศไทย d	46
ตารางที่ 12:	ตัวชี้วัดด้านโภชนาการและความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย	46
ตารางที่ 13:	ผลการดำเนินงานการพัฒนายั่งยืนเป้าประสงค์ที่ 3.8 ด้านสุขภาพที่ดีของประเทศไทยปี 2562	47
ตารางที่ 14:	เป้าประสงค์ด้านสุขภาพของการพัฒนายั่งยืนเป้าหมายที่ 3 พร้อมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และหลักฐานเบื้องต้นของผลกระทบ	48
ตารางที่ 15:	เป้าประสงค์การพัฒนายั่งยืนตามเป้าหมายที่ 4 และตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนดขึ้น	50
ตารางที่ 16:	ความคืบหน้าของการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	54
ตารางที่ 17:	มาตรการทางการคลังเพื่อประคับประคองธุรกิจ	57
ตารางที่ 18:	มาตรการทางการเงินเพื่อประคับประคองธุรกิจ	58
ตารางที่ 19:	มาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือครัวเรือน	59
ตารางที่ 20:	เปรียบเทียบนโยบายการคลังและนโยบายการเงินที่ดำเนินการโดยประเทศสมาชิกอาเซียน	61
ตารางที่ 21:	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษา	62

บทที่

1

บทนำ

เศรษฐกิจของประเทศไทยประสบภาวะชะงักงันอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 แม้จะประสบความสำเร็จอย่างเด่นชัดในการควบคุมการแพร่ระบาดและเฝ้าระวังอัตราติดเชื้อและเสียชีวิตให้อยู่ในระดับต่ำ แต่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมก็ร้ายแรงเป็นที่ประจักษ์ชัด ทั้งเศรษฐกิจหดตัว และเนื่องด้วยการท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงักแทบทั้งหมด การจ้างงานจึงถูกกระทบอย่างสาหัส การระบาดใหญ่นี้กระทบประชากรกลุ่มยากจนที่สุดและเปราะบางที่สุดอย่างรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุด ได้แก่ แรงงานนอกระบบซึ่งมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงาน และกลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง เนื่องจากเข้าถึงโอกาสในการจ้างงานน้อยกว่า ทั้งยังประสบความลำบากในการขอรับความช่วยเหลือจากรัฐ

การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความคืบหน้าในการดำเนินงานสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดทำโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ร่วมกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เน้นศึกษาความเกี่ยวพันของการระบาดใหญ่กับเศรษฐกิจมหภาค ความยากจน การศึกษา การสาธารณสุข การคุ้มครองทางสังคม และการปกป้องคุ้มครองจากกระทำด้วยความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิด

การประเมินครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อค้นพบจากแหล่งข้อมูลสองแหล่ง ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจของการระบาดใหญ่โดยหน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิตยสารตีอีคอนอมิสต์ (The Economist Intelligence Unit: EIU) และรายงานผลกระทบทางสังคมของวิกฤตการณ์โดยบริษัทออกซ์ฟอร์ดโพลีซีแมนเนจเม้นท์ (Oxford Policy Management) นอกจากนี้ยังรวบรวมผลการประเมินตนเองแบบรวดเร็ว (Rapid Assessment) และการวิเคราะห์ของส่วนงาน (Sectoral Analysis) โดยหน่วยงานของสหประชาชาติ ทั้งยังได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือทางวิชาการจากระบบสหประชาชาติในประเทศไทย ธนาคารพัฒนาเอเชีย และธนาคารโลก

บทที่ 1 รายงานภาพรวมของการระบาดใหญ่ในประเทศไทยกับการตอบสนองของรัฐบาล บทที่ 2 ประเมินผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ บทที่ 3 วิเคราะห์ความเกี่ยวพันของการระบาดใหญ่กับการดำเนินงานสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และบทที่ 4 ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอันเป็นทางเลือกสำหรับแนวทางในการแก้ไขผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของการระบาดใหญ่ โดยให้ข้อเสนอแนะด้านมาตรการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อการฟื้นฟูและฟื้นตัวที่สอดคล้องกับความมุ่งมั่นของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

© UNDP Thailand/Anuk Serechetapongse

วัตถุประสงค์

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (ก) ประเมินผลกระทบของการระบาดใหญ่ต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยและความคืบหน้าในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (ข) ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการและเสนอทางเลือกเชิงนโยบายในการฟื้นฟูเศรษฐกิจเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการศึกษา

รายงานฉบับนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อค้นพบจากการศึกษาสองฉบับ ซึ่งองค์การสหประชาชาติร่วมมอบหมายให้หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิวยอร์กติอีคอนอมิสต์ และบริษัทออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์ เป็นฝ่ายดำเนินการ แล้วเสร็จในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2020 ประกอบกับรายงานการศึกษาผลกระทบที่จัดทำโดยหน่วยงานสหประชาชาติ ได้แก่ รายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ องค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ และธนาคารโลก ซึ่งรายการเอกสารอ้างอิงปรากฏดังแสดงในภาคผนวก จ ทั้งนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ Impact Pathway หรือเส้นทางสู่ผลกระทบ¹ เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้

ภาพรวมของการระบาดใหญ่

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่รายงานว่ามีผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อโควิด-19 รายแรกนอกประเทศจีน เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 หลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดสูงสุด (188 รายต่อวัน) ในเดือนมีนาคม 2563 ก็สามารถควบคุมการติดเชื้อได้ด้วยมาตรการเข้มแข็งโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางในการตามรอยเส้นทางการพบปะติดต่อกัน (contact tracing) และการกักตัว ด้วยประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 และการสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงทั้งในกรุงเทพมหานครและทั่วราชอาณาจักร จึงควบคุมการแพร่เชื้อไวรัสไว้ได้ แต่พบว่ามีรายงานผู้ป่วยนอกพื้นที่กรุงเทพมหานครเพิ่มสูงขึ้นตามการเคลื่อนย้ายข้ามพื้นที่สู่ต่างจังหวัด²

ณ เดือนมิถุนายน 2563 ยอดผู้ป่วยยืนยันเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 100 ราย (จาก 3,084 เป็น 3,180 ราย) และมีอัตราการเสียชีวิตต่อผู้ป่วยยืนยันน้อยกว่าร้อยละ 2 โดยจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งสิ้นคงตัวอยู่ที่ 58 ราย ตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายน 2563 โดยไม่มีผู้เสียชีวิตตั้งแต่นั้นมา แม้จำนวนการตรวจหาเชื้อโควิด-19 จะน้อยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ถ้ายืนยันผลแล้ว ผู้ติดเชื้อจะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างดี ยอดผู้เสียชีวิตจึงอยู่ในระดับต่ำ³ ทั้งนี้ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 จำนวนผู้ป่วยยืนยันที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดล้วนเป็นกลุ่มคนที่เดินทางมาจากต่างประเทศ⁴

1 การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบ (Impact Pathway analysis) เป็นแบบจำลองทางตรรกะที่อธิบายเส้นทางเชิงสาเหตุที่แสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างลำดับขั้นตอนจากกิจกรรมไปสู่ผลกระทบ ดู John Mayne, Useful Theory of Change Models, Canadian Journal of Program Evaluation, Fall 2015

2 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์ บทที่ 1, 2563

3 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติและกรมควบคุมโรค, 2563

4 ศูนย์ปฏิบัติการด้านนวัตกรรมการแพทย์และการวิจัยและพัฒนา, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2563

ตารางที่ 1: ผลกระทบทางตรงของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย ณ เดือนกรกฎาคม 2563⁵

ผู้ป่วยยืนยันโรคติดเชื้อโควิด-19 และผู้เสียชีวิต	จำนวนผู้ป่วยยืนยันสะสม 3,180 ราย และจำนวนผู้เสียชีวิต 58 ราย
อัตราการแพร่ระบาด	<ul style="list-style-type: none"> ตัวเลขผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่อง 50 จังหวัด ไม่มีรายงานผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่ในช่วง 28 วันที่ผ่านมา มีเพียง 18 จังหวัด ที่มีรายงานผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่อย่างต่อเนื่องในช่วง 28 วันที่ผ่านมา
การตรวจหาเชื้อโควิด-19	<ul style="list-style-type: none"> ตัวเลขผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่อง 50 จังหวัด ไม่มีรายงานผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่ในช่วง 28 วันที่ผ่านมา มีเพียง 18 จังหวัด ที่มีรายงานผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่อย่างต่อเนื่องในช่วง 28 วันที่ผ่านมา

การตอบสนองของรัฐบาลไทย

รัฐบาลไทยรับมือการแพร่กระจายของการระบาดใหญ่ครั้งนี้ได้รวดเร็วฉับไว โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อรักษาชีวิตของประชาชน มีการประกาศมาตรการด้านสาธารณสุขเพื่อควบคุมสถานการณ์ ตามด้วยมาตรการเยียวยาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 2: มาตรการด้านสาธารณสุขในสถานการณ์โรคโควิด-19 ของประเทศไทยถึงเดือนกรกฎาคม 2563⁶

มาตรการด้านสาธารณสุข	รายละเอียด	ความคืบหน้า
สถานการณ์ฉุกเฉิน	<p>ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม – 31 พฤษภาคม 2563 โดยมีการห้ามชาวต่างชาติทุกคนเดินทางเข้าประเทศ</p> <ul style="list-style-type: none"> กักกันผู้เดินทางมาจากต่างประเทศ เป็นเวลา 14 วัน ภายหลังจากเข้ามาในประเทศไทย และห้ามออกนอกเคหสถานยามวิกาล หลีกเลี่ยงการเดินทางระหว่างจังหวัด จำกัดเที่ยวบินเชิงพาณิชย์ระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ห้ามจำหน่ายเครื่องบินแอลกอฮอล์ จำกัดการรวมกลุ่มกันหรือชุมนุมกันของประชาชนจำนวนมาก ส่งเสริมให้ปฏิบัติงานที่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ขยายเวลาถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2563
การเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล	<p>กรุงเทพมหานครสั่งปิดสถานที่และกิจการในพื้นที่สาธารณะตั้งแต่วันที่ 29 เมษายน 2563</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีมาตรการผ่อนคลายเป็นระยะที่ 1 จนถึงระยะที่ 4 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม โดยให้เริ่มเปิดดำเนินกิจการหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่ำ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า และรักษาระยะห่างระหว่างกัน
การปิดสถานศึกษา	<p>ปิดสถานศึกษาทุกแห่ง ยกเว้นโรงเรียนเอกชนนานาชาติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ระยะเตรียมการก่อนเปิดเรียน⁷ (เมษายนถึงพฤษภาคม 2563) ระยะที่ 2 การทดลองจัดการเรียนการสอนทางไกล (พฤษภาคมถึงมิถุนายน 2563) และเลื่อนเปิดภาคเรียนปีการศึกษา 2563 ไปเป็นเดือนกรกฎาคม 2563

5 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์ บทที่ 1, 2563

6 เรื่องเดียวกัน

7 ระยะเตรียมการก่อนเปิดเรียน ได้แก่ การจัดเตรียมรายการโทรทัศน์ดิจิทัลรายการใหม่สำหรับนักเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เสริมด้วยสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ และการโต้ตอบกับครูผ่านทางแพลตฟอร์มของ สพฐ. สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

การระบาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐบาลจึงประกาศใช้มาตรการบรรเทาผลกระทบดังกล่าวหลายมาตรการ

ตารางที่ 3: มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ดำเนินการในประเทศไทยถึงเดือนกรกฎาคม 2563³

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ	รายละเอียด
มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากโรคโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อมระยะ 1-3	ระยะที่ 1 (4 มีนาคม 2563): วงเงินหนึ่งแสนล้านบาท โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการลดภาระทางภาษี และการดำเนินมาตรการเยียวยากลุ่มเปราะบางรายละเอียด 1000 บาท เป็นเวลา 3 เดือน ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รายละเอียด 3000 บาท และและการแจกเงินช่วยเหลือ 5000 บาทสำหรับแรงงานและลูกจ้างสถานประกอบการที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม
	ระยะที่ 2 (24 มีนาคม 2563): วงเงิน 1.17 แสนล้านบาท เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมาตรการช่วยเหลือในระยะที่ 1
	ระยะที่ 3 (7 เมษายน 2563): วงเงิน 1.9 ล้านล้านบาท ดังรายการต่อไปนี้ (ก) เงินกู้หนึ่งล้านล้านบาท เพื่อใช้ดังนี้ (1) 4.5 หมื่นล้านบาท ในด้านการรักษาพยาบาล (2) 5.55 แสนล้านบาท สำหรับความช่วยเหลือเยียวยาและชดเชยให้แก่ประชาชน เกษตรกร และผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ และ (3) สี่แสนล้านบาท สำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ (ข) วงเงินห้าแสนล้านบาท เพื่อเพิ่มสภาพคล่องภาคธุรกิจ โดยใช้สนับสนุนงบประมาณแก่ธนาคารพาณิชย์ เพื่อปล่อยกู้ให้แก่บริษัทที่ประสบปัญหาสภาพคล่อง (ค) วงเงินสี่แสนล้านบาท เพื่อดูแลเสถียรภาพภาคการเงิน โดยใช้จัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาสภาพคล่องของธนาคารในตลาดตราสารหนี้
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอนุมัติวงเงิน 2,000 ล้านบาท (เมื่อ 1 พฤษภาคม 2563) เพื่อสนับสนุนค่าอาหารบุตรของแรงงานที่มีรายได้ต่ำ เป็นจำนวนกว่า 750,000 คน
เงินสมทบกองทุนประกันสังคม	ลดอัตราเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมสำหรับนายจ้างและลูกจ้างเป็นเวลา 3 เดือน
ประกันสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> หน่วยงานประกันสังคมของไทยให้ความคุ้มครองครอบคลุมค่ารักษาพยาบาลจากการติดเชื้อโควิด-19 ทุกรายการ การหักค่าเบี้ยประกันสุขภาพเพื่อลดหย่อนภาษีเพิ่มขึ้นเป็น 25,000 บาท จากเดิม 15,000 บาท
สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน	<p>แรงงานที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกองทุนประกันสังคม ได้รับเงินทดแทนกรณีว่างงานเพิ่มขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ณ เดือนพฤษภาคม 2563 มีแรงงานเกือบ 1.2 ล้านคน ยื่นคำร้องขอรับสิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน เนื่องจากการพักงานและการเลิกจ้าง (มีคุณสมบัติได้รับสิทธิเกือบ 1 ล้านคน) ระหว่างวันที่ 20 เมษายน ถึง 2 พฤษภาคม สำนักงานประกันสังคมจ่ายเงินให้แก่แรงงาน 455,717 คน โดยเบิกจ่ายวงเงิน 2.3 พันล้านบาท คงเหลือค้างจ่ายอีก 207,895 คน และอีกเกือบ 30,000 คน ยังรอกระบวนการตรวจสอบ โดยมีผู้ยื่นคำร้องขอรับสิทธิรายใหม่เพิ่มขึ้นประมาณสัปดาห์ละ 30,000 คน
เงินอุดหนุนช่วยจ่ายค่าจ้าง	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถขอรับเงินอุดหนุนช่วยจ่ายค่าจ้างได้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายนถึงกรกฎาคม 2563 ให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นสมาชิกสำนักงานประกันสังคมและได้รับเงินเดือนไม่เกินเดือนละ 15,000 บาท
นโยบายเจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่ (UCEP)	<ul style="list-style-type: none"> ผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้แก่ ประชาชนชาวไทยทุกคนและแรงงานต่างด้าว (ที่มีใบอนุญาตทำงานถูกต้อง) สิทธินี้ช่วยให้ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาที่สถานพยาบาลใกล้บ้านได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในช่วงแรกของการเจ็บป่วย

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ	รายละเอียด
ความช่วยเหลือเฉพาะภาคการท่องเที่ยว	โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นวงเงินสูงถึงหนึ่งแสนล้านบาท โดยสามารถขอพักชำระหนี้ได้สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเงินกองทุน
การดำเนินมาตรการทางการเงินการคลัง	<p> มาตรการทางการคลัง อนุมัติ (เมื่อ 30 เมษายน 2563) เป็น 3 ระยะ โดยมีมูลค่าเท่ากับร้อยละ 8.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สำหรับมาตรการดังนี้ (ก) การใช้จ่ายด้านสาธารณสุข (ข) การช่วยเหลือแรงงาน เกษตรกร และผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 (ค) การช่วยเหลือบุคคลและธุรกิจในรูปแบบสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และ (ง) การลดค่าน้ำและค่าไฟฟ้า รวมทั้งการลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของลูกจ้างและนายจ้าง </p> <p> อนุมัติวงเงินกู้เพิ่มเติม โดยประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา วงเงินหนึ่งล้านล้านบาท แบ่งเป็น หกแสนล้านบาท สำหรับค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19 และการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบ และสี่แสนล้านบาท เพื่อช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจส่วนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาด </p> <p> การกระตุ้นทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายเหลือร้อยละ 0.75 </p> <p> มาตรการทางการเงิน เพื่อช่วยเหลือธุรกิจ ได้แก่ (ก) เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้แก่สถาบันการเงิน และ (ข) การผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้สำหรับธุรกิจ </p> <p> มาตรการส่งเสริมเสถียรภาพภาคการเงิน ได้แก่ (ก) การจัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาสภาพคล่องของการระดมทุนในตลาดตราสารหนี้ โดยธนาคารแห่งประเทศไทย (ข) ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าซื้อพันธบัตรรัฐบาลในส่วนของที่เกินจาก 100 ล้านบาท ในเดือนมีนาคม 2563 (ค) การลดหรือยกเลิกการออกพันธบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย และ (ง) การจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษเพื่อดูแลสภาพคล่องของกองทุนรวมผ่านช่องทางธนาคาร </p>

© UNRCO Thailand/Piyasak Ausap

บทที่

2

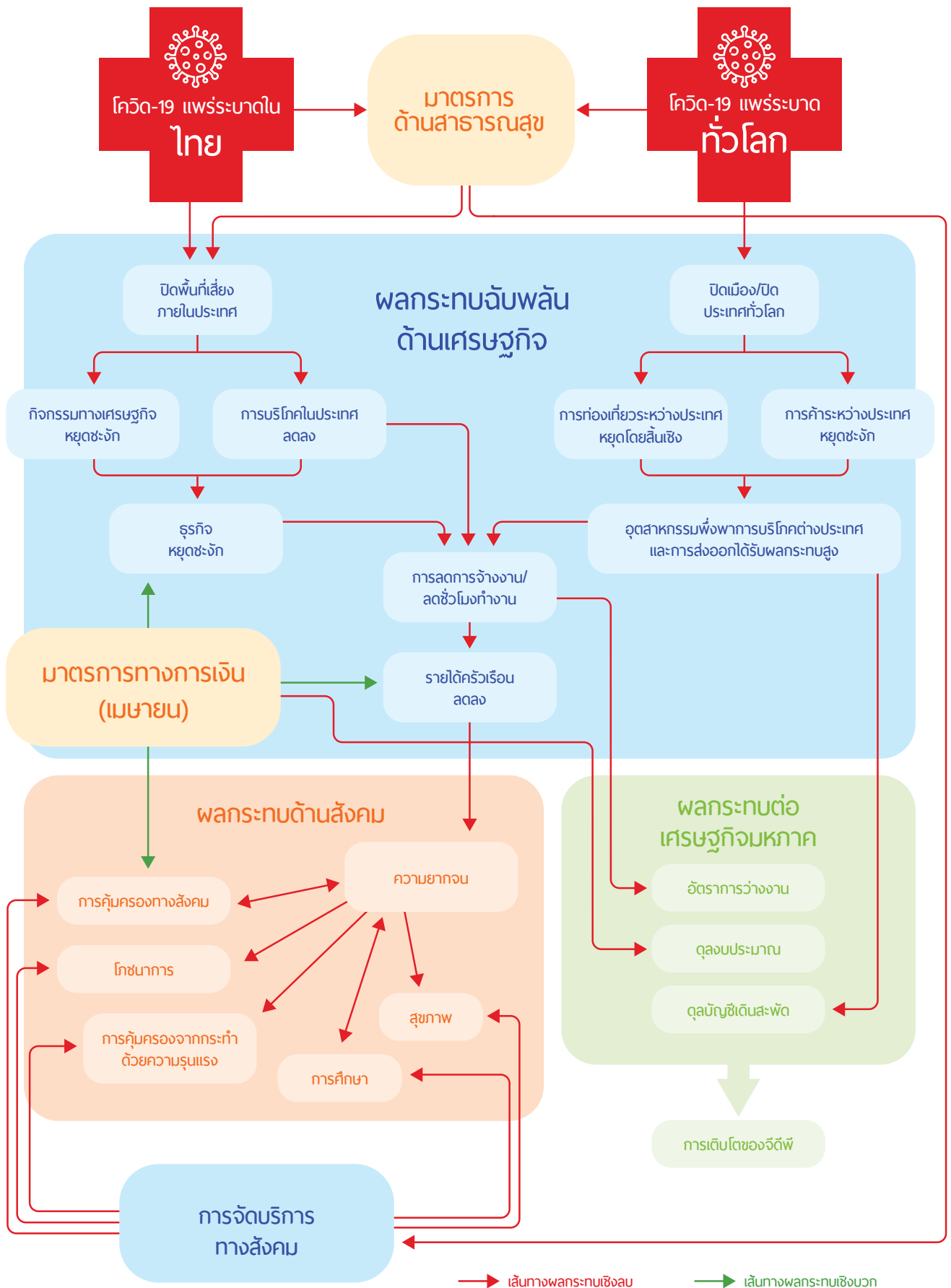
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการแพร่ระบาดของโควิด-19

ความเชื่อมโยงของผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการระบาดใหญ่ กับผลกระทบฉับพลันด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค และผลกระทบทางสังคม มีรายละเอียดปรากฏดังแสดงในรูปที่ 1 ซึ่งอธิบายว่าโรคโควิด-19 ทำให้เกิดการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ผลักดันให้กลุ่มเปราะบางตกอยู่ในภาวะยากจน และก่อปัญหาสังคมอย่างไรบ้าง โดยตัวชี้วัดเศรษฐกิจมหภาคเป็นภาพสะท้อนที่ชี้ถึงระดับความรุนแรงของวิกฤตตามลำดับ

รูปที่ 1: การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบโดยรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมของโรคโควิด-19

ภาพรวมของผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค

ประเด็นสำคัญ

วิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นวิกฤตที่กระทบภาคเศรษฐกิจที่เป็นภาคการผลิต ผลกระทบต่อการเติบโตจะขึ้นอยู่กับท่าทีของทั่วโลกในการตอบสนองและควบคุมการระบาดใหญ่ รวมถึงสถานะของห่วงโซ่อุปทานโลก ผลกระทบสำคัญที่สุดคือผลกระทบต่อความสามารถของธุรกิจในการจ้างแรงงาน ซึ่งการตกงานและการถูกลดชั่วโมงทำงานจะส่งผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือน และก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามมา

ระยะเวลาและความรวดเร็วในการฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยยังเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน แต่คาดการณ์ว่าจะกลับมาเติบโตภายในปี 2564 หรือ 2565 อัตราการว่างงานคาดว่าจะแตะระดับสูงสุดที่มากกว่าร้อยละ 3 เล็กน้อยในปี 2563 แล้วจึงกลับสู่อัตราใกล้เคียงกับแนวโน้มระยะยาว ขณะเดียวกัน ชั่วโมงทำงานกำลังลดลง ดุลบัญชีเดินสะพัดก็จะลดลงอย่างมากในปี 2563 ส่งผลให้สกุลเงินอ่อนค่าลงตามไปด้วย แล้วจึงจะฟื้นตัวในปี 2564 การขาดดุลงบประมาณจะเพิ่มขึ้นชัดเจนจากการให้เงินช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจของรัฐ แต่จะดีขึ้นในปี 2564-68

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดได้ด้วยดีในขั้นพื้นฐาน อันเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการฟื้นตัว การปรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ควรจำแนกผลกระทบที่ต่างกันของมาตรการที่ต่างกัน ซึ่งการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาครัฐมีแนวโน้มส่งผลกระทบสูงสุด

การเติบโต คาดการณ์ตรงกันว่าจะเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยระยะสั้นในประเทศไทย แต่พยากรณ์ระดับการตกต่ำและความรวดเร็วในการฟื้นตัวต่างกัน โดยคาดว่าอัตราเศรษฐกิจหดตัวทั่วโลกจะอยู่ที่ร้อยละ 3 ซึ่งรุนแรงกว่าวิกฤตการณ์ทางการเงินปี 2551-2552 เป็นอันมาก ทั้งนี้ ถ้าการระบาดใหญ่ทุเลาเบาบางลงในช่วงครึ่งหลังของปี 2563 และการกักกันค่อย ๆ คลี่คลายลง เศรษฐกิจโลกคาดว่าจะขยายตัวร้อยละ 5.8 ในปี 2564⁹

หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิตยสารตีอีคอนอมิสต์มองว่า ผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศไทยจะลดลงร้อยละ 4.3 ในปี 2563 ซึ่งเป็นการลดลงที่คาดการณ์ไว้สูงสุดลำดับต้น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก อย่างไรก็ตามคาดว่าจะฟื้นตัวอย่างรวดเร็วตั้งแต่ไตรมาสที่สามของปี 2563 โดยการเติบโตจะกลับมาฟื้นตัวและรักษาค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับสูงกว่าร้อยละ 3 ในปี 2564-68 แต่ผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศปี 2568 จะยังคงน้อยกว่ากรณีที่ไม่มีการระบาดใหญ่อยู่ร้อยละ 5 ทั้งนี้ หากไม่มีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิตยสารตีอีคอนอมิสต์คาดการณ์ว่า เศรษฐกิจจะหดตัวลงร้อยละ 5.8 ในปี 2563

ธนาคารโลกคาดการณ์การหดตัวร้อยละ 10 ในปี 2563 โดยคาดว่าจะฟื้นตัวสู่ระดับผลผลิตก่อนวิกฤตโควิด-19 ได้ในปี 2565¹⁰ ซึ่งเทียบจากการเติบโตร้อยละ 4.1 ในปี 2564 สำหรับการคาดการณ์อื่น ๆ มองว่าจะมีการหดตัวรุนแรงกว่านั้นเป็นอย่างมาก ทั้งการฟื้นตัวก็รวดเร็วกว่า โดยระบุว่าจะมีการลดลงร้อยละ 6.7 ในปี 2563 และมีอัตราการฟื้นตัวร้อยละ 6.1 ของการเติบโตในปี 2564¹¹

ธนาคารแห่งประเทศไทยพยากรณ์การหดตัวสูงที่สุด โดยคาดว่าจะหดตัวสูงถึงร้อยละ 8.1 ในปี 2563¹² เศรษฐกิจไทยอยู่ในช่วงชะลอตัวอยู่แล้ว โดยการเติบโตลดลงจากร้อยละ 4.2 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 2.4 ในปี 2562 ทั้งค่าจ้างตามตัวเลขก็ลดลงตลอดปี 2562 การเติบโตที่ช้าลงนี้ เกิดจากอุปสงค์การส่งออกน้อยลง การลงทุนภาครัฐลดลง¹³ รวมทั้งภัยแล้ง ส่วนการหดตัวในปี 2563 อันเนื่องมาจากโรคโควิด-19 นี้เกี่ยวเนื่องกับการส่งออกที่ลดลงอย่างรวดเร็ว กอปรกับการลงทุนภาคเอกชนที่ติดลบ¹⁴

9 IMF, 2020

10 World Bank Group, 2020

11 Santander, 2020

12 ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563ข

13 การลงทุนภาคเอกชนและภาครัฐที่ลดลง ส่งผลให้การลงทุนโดยรวมหดตัวลงร้อยละ 6.5 เทียบกับปีก่อนในไตรมาสแรกของปี 2563 โดยการลงทุนภาครัฐชะลอตัวลงอย่างมาก

14 Deloitte, 2020

การว่างงาน ประมาณการตามสถิติการว่างงานอย่างเป็นทางการชี้เป็นนัยว่า อัตราการว่างงานคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 3.1 ในปี 2563 โดยการว่างงานของผู้หญิงเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 (ปี 2562 อัตราการว่างงานร้อยละ 1.1)¹⁵ คาดการณ์ว่าการว่างงานจะลดลงมาที่ร้อยละ 1.4 ช่วงปี 2564-68 ส่วนประมาณการขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ซึ่งรวมข้อมูลแรงงานนอกระบบ¹⁶) ระบุว่าอาจมีประชาชนจำนวนมากถึง 3.7 ล้านคนที่จะเป็นคนที่ว่างงานภายในไตรมาสที่สองของปี 2563¹⁷

แรงงานของประเทศไทยในปี 2562 มีจำนวน 37.6 ล้านคน โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคนอกระบบ ซึ่งหมายความว่าคนกลุ่มนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ภาคที่ได้รับผลกระทบสูงสุด ได้แก่ บริการที่พักและอาหาร (2.8 ล้านตำแหน่งงาน โดยร้อยละ 63 เป็นแรงงานนอกระบบ) คำสั่งและค้าปลีก (6.2 ล้านตำแหน่งงาน ร้อยละ 55 เป็นแรงงานนอกระบบ) ก่อสร้าง (2.2 ล้านตำแหน่งงาน ร้อยละ 45 เป็นแรงงานนอกระบบ) ขนส่ง เก็บรักษา และสื่อสาร (1.5 ล้านตำแหน่งงาน ร้อยละ 36 เป็นแรงงานนอกระบบ) และการผลิต (6.1 ล้านตำแหน่งงาน ร้อยละ 21 เป็นแรงงานนอกระบบ)¹⁸ ภาคเกษตรกรรมมีแรงงานจำนวนมากที่สุด (11.8 ล้านราย) โดยมีแรงงานนอกระบบสูงมาก (ร้อยละ 92) แม้การจ้างงานในภาคเกษตรกรรมจะคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19 น้อยกว่าภาคอื่น ๆ แต่ภัยแล้งก็ส่งผลกระทบต่อชนชั้นกัน

แรงงานประมาณ 6.6 ถึง 7.5 ล้านตำแหน่งงาน มีความเสี่ยงในวิกฤตการณ์ครั้งปัจจุบันนี้ ทั้งในแง่ของการสูญเสียงานหรือถูกลดชั่วโมงทำงานและค่าจ้าง คนงานราว 21 ล้านคนในภาคที่ถูกกระทบหนักข้างต้น จะต้องแบกรับปัญหาการถูกลดชั่วโมงทำงาน ถูกลดค่าจ้าง หรือการปลดพนักงาน ประเทศไทยพบว่าชั่วโมงทำงานลดลงร้อยละ 6 ในไตรมาสแรกของปี 2563 (เทียบกับไตรมาสสุดท้ายของปี 2562) และลดลงร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับปี 2562 ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นไตรมาสที่สอง จึงหมายถึงการสูญเสียรายได้ครัวเรือนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้คาดว่าจะพบการจ้างงานลดลงสูงสุดในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ¹⁹

ประมาณ 3.7 ล้านตำแหน่งงานเป็นงานที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบ ซึ่งแรงงานที่ทำงานเหล่านี้เป็นหญิงและชายในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ราวร้อยละ 22 ของแรงงานหญิง และร้อยละ 22 ของแรงงานชายใน ปี 2562 ทำงานในตำแหน่งเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม แรงงานผู้หญิงอยู่ในภาคการผลิตสินค้าและบริการที่มีความเสี่ยงสูงกว่าแรงงานผู้ชาย โดยภาคที่มีความเสี่ยงสูงสุด ได้แก่ การท่องเที่ยว การค้าปลีก ที่พัก อาหาร และการผลิตในกลุ่มผลิตภัณฑ์เน้นการส่งออก

ดุลบัญชีเดินสะพัด อุปสงค์ทั่วโลกลดลง ส่งผลให้การค้าโลกหดตัว ห่วงโซ่มูลค่าระดับโลกหยุดชะงัก (เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งประเทศไทยมีส่วนในอุตสาหกรรมนี้) และกระทบการส่งออก²⁰ ผลกระทบหนักที่สุดของประเทศไทยอยู่ในภาคการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวต่างประเทศยุติการเดินทางแทบทั้งหมดตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 การหยุดชะงักของการนำเข้าและส่งออกคาดว่าจะส่งผลเด่นชัดต่อประเทศไทยโดยเฉพาะ เนื่องจากการนำเข้าและส่งออกมีสัดส่วนสูงในผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ^{21,22} ภาคการผลิตเหล่านี้มีสัดส่วนการจ้างงานแรงงานในระบบสูงที่สุด ธนาคารแห่งประเทศไทยพยากรณ์ว่า การส่งออกจะเริ่มดีขึ้นภายในไตรมาสที่สามของปี 2563 เมื่อเศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัว

การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยคาดว่าจะลดลงอย่างมาก เหลือร้อยละ 2.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศปี 2563 จากประมาณร้อยละ 7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศปี 2562 ในระยะกลาง การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดจะเพิ่มขึ้น เพราะการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวเข้าจะฟื้นตัวในปี 2564 ในช่วงปี 2564-68 คาดการณ์ว่าการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดจะเฉลี่ยที่เกือบร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยมีเงินสำรองเพียงพอตลอดช่วงปีดังกล่าว²³

สถานการณ์เศรษฐกิจโลกและในประเทศที่อ่อนแอ โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยว คาดว่าจะส่งผลให้เงินบาทอ่อนค่าลงอย่างมากถึงเกือบร้อยละ 8 ในปี 2563 การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศจำนวนมากอย่างต่อเนื่องของประเทศไทย (ปัจจุบันครอบคลุมการนำเข้าได้ 14 เดือน) ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพในช่วงปี 2564-2567 ด้วยเหตุนี้ จึงคาดว่าเงินบาทจะแข็งค่าในปี 2568 เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจมหภาคดีขึ้น

15 ในอดีต อัตราการว่างงานของประเทศไทยค่อนข้างต่ำ แม้แต่ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยก็ตาม ช่วงวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย ซึ่งเป็นภาวะถดถอยที่ตกต่ำกว่าระดับคาดการณ์ของปี 2563 อัตราการว่างงานอย่างเป็นทางการก็ยังไม่สูงเกินร้อยละ 4.4 ส่วนช่วงวิกฤตการณ์การเงินโลก อัตราการว่างงานรายปีก็แตะระดับสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 1.5

16 ILO Stat, 2020

17 ILO, 2020

18 เรื่องเดียวกัน

19 Office of the UN Resident Coordinator, 2020

20 อัตราการเติบโตในการส่งออกของไทยเดือนพฤษภาคม 2563 โดยรวมอยู่ที่ -23% โดยยานยนต์อยู่ในอันดับสูงสุดที่ -56.4% ตามด้วยสิ่งทอ (-37.3) เครื่องจักร (-32.6) โลหะและเหล็กกล้า (-28.2) และเครื่องใช้ไฟฟ้า (-26.7)

21 การส่งออกและนำเข้ามีสัดส่วน 100% ของจีดีพีไทย เทียบกับ 69% ของเกาหลีใต้ 46% ของฟิลิปปินส์ 32% ของมาเลเซีย และ 28% ของญี่ปุ่น (Deloitte., 2020)

22 ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563ก

23 แต่บางแนวโน้มก็ดูสับสน ให้ข้อมูลการค้าของไทยในเดือนมีนาคม 2563 ว่ามีทิศทางดี การส่งออกเพิ่มขึ้น 4.2% เทียบปีต่อปี ซึ่งขัดแย้งกับการพยากรณ์ว่าจะลดลง 5.8% การนำเข้าขยายตัวดีขึ้น 7.3% เทียบกับการพยากรณ์ว่าจะลดลง 8% ปัจจัยขับเคลื่อนการส่งออกหลักคืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เติบโต 8.6% เทียบปีต่อปี แต่ยานยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ยังคงอ่อนแอ โดยลดลง 5.6%

การขาดดุลงบประมาณ การคาดการณ์ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะยิ่งทำให้ดุลงบประมาณถูกกระทบหนักไปเป็นร้อยละ 6.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จากประมาณร้อยละ 2.7 ตามงบประมาณเดือนตุลาคม 2562) ขณะที่ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นสูงมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ รายได้จากภาษีก็ลดลง (รายได้ลดลงเกือบร้อยละ 8 ในเดือนมีนาคม 2563) โดยรายได้จากภาษีทุกประเภทลดลง เงินช่วยเหลือดังกล่าวทำให้หนี้สาธารณะของประเทศไทยสูงขึ้นแตะระดับเพดาน ในช่วงปี 2564-68 ดุลงบประมาณคาดว่าจะฟื้นตัวขึ้นมาแตะระดับเฉลี่ยใกล้ร้อยละ 3.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ความช่วยเหลือจากมาตรการกระตุ้นทางการคลังสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจในช่วงเวลานี้ จะช่วยให้รายได้ของรัฐฟื้นตัวขึ้น ซึ่งช่วยลดผลกระทบจากการกู้ยืมเพิ่มเติมได้บางส่วน

ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมสำคัญ

ประเด็นสำคัญ

อุปสงค์ที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อบริษัทส่วนใหญ่ ทำให้รายได้ลดลง²⁴ การเข้าถึงความช่วยเหลือของรัฐสำหรับผู้ประกอบการมีความไม่แน่นอน และแม้จะได้รับความช่วยเหลือ บริษัทต่าง ๆ ก็ต้องใช้เวลาในการฟื้นตัว บางบริษัทอาจต้องเลิกกิจการไปเลย บริษัทขนาดเล็กเข้าถึงความช่วยเหลือตามแผนกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลได้น้อยที่สุด²⁵ การท่องเที่ยวเป็นภาคที่ถูกกระทบหนักที่สุด ในขณะที่ธุรกิจในการผลิตอื่นก็เผชิญภาวะอุปสงค์ลดลงอย่างมากเช่นเดียวกัน โดยประมาณการว่าสูญเสียรายได้ร้อยละ 50 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคบริการคาดว่าจะได้ถูกกระทบอย่างสาหัส ภาคที่พึ่งพาการส่งออกจะเผชิญการหดตัวอย่างมาก ภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกและอุปสงค์ที่ลดลงจากคู่ค้าของประเทศไทย จะชะลอการฟื้นตัวในภาคเหล่านี้ คาดว่าสินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งบางส่วนเป็นผลมาจากหนี้ครัวเรือนอันเนื่องมาจากรายได้ลดลงและความสามารถในการชำระหนี้ลดลง

การท่องเที่ยว การคาดการณ์นี้ตั้งบนสมมติฐานว่า รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 70 ในปี 2563²⁶ และคาดว่านักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในไตรมาสที่สี่ของปี 2563 โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจะผันแปรไปตามการฟื้นตัวของนักท่องเที่ยวที่ล่าช้ากว่าที่คาด²⁷

ภาคย่อยทั้งหมดของภาคการท่องเที่ยว (รวมทั้งที่พัก การขนส่งทางอากาศ บริษัททัวร์ และอาหารและเครื่องดื่ม) จะหดตัวในปี 2563 ทั้งนี้ เช่นเดียวกับในภาคอื่น ๆ การดำเนินธุรกิจให้อยู่รอดได้ด้วยดีในขั้นพื้นฐาน มีความสำคัญต่อการฟื้นตัวซึ่งจะเกิดขึ้นในที่สุด การท่องเที่ยวในประเทศไทยครอบคลุมโดยวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม ซึ่งมีทุนสำรองทางการเงินต่ำสำหรับรองรับแรงกระแทกจากภาวะชะงักงัน ดังนั้นความช่วยเหลือด้านการเงินจึงจำเป็นมากสำหรับธุรกิจเหล่านี้

มากกว่าร้อยละ 50 ของคนที่ทำงานในภาคการท่องเที่ยวเป็นแรงงานนอกระบบ โดยมากกว่าร้อยละ 70 ของการจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นภาคย่อยที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการปิดกิจการ ส่วนแบ่งของภาคการท่องเที่ยวในการจ้างงานรวมมีสัดส่วนสูงขึ้นในเขตเมือง ดังนั้นจึงมีแนวโน้มเผชิญการว่างงานสูงกว่า ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอ่อนตัวลง

24 การสำรวจขององค์การพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNIDO) รายงานว่า ปัญหาใหญ่ที่สุดที่บริษัทต้องเผชิญคือการขาดกระแสเงินสด โดย 82% ของบริษัทที่ตอบแบบสำรวจต่างประสบปัญหานี้ สาเหตุหลักเกิดจากยอดขายลดลงเนื่องจากอุปสงค์ลดลง ซึ่งบริษัทมากกว่าสองในสามรายงานสาเหตุนี้ อีกสาเหตุหนึ่งคือความยากลำบากยิ่งขึ้นในการหาแหล่งเงินทุน ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตจัดเป็นความท้าทายอันดับสอง โดยเกือบ 70% ของบริษัทต่างเผชิญปัญหานี้ การขาดแคลนต่าง ๆ อาจมีสาเหตุมาจากการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ รวมทั้งการไม่สามารถส่งมอบได้สำเร็จซึ่งอาจเนื่องมาจากมาตรการกักกันต่าง ๆ เช่น การปิดพรมแดน นอกจากนี้ บริษัทมากกว่าครึ่งหนึ่งต้องคืนเงินต่อผู้เพื่อทำตามสัญญา ทั้งยังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอีกด้วย

25 UNIDO, 2020

26 เดิมรัฐบาลไทยตั้งเป้าหมายนักท่องเที่ยวต่างชาติเกือบ 42 ล้านคนในปี 2563 เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ซึ่งมีจำนวนเกือบ 40 ล้านคน จากการระบาดใหญ่ คาดว่ากำไรสุทธิของนักท่องเที่ยวต่างชาติจะเริ่มฟื้นตัวในไตรมาสที่สี่ของปีเท่านั้น ณ เดือนพฤษภาคม 2563 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทยประมาณ 14 ล้านคนสำหรับปี 2563

27 ในกรณีที่ต่ำกว่าปกติ รายได้จากการท่องเที่ยวที่ลดลง 60% ในช่วงปี 2563 จะทำให้จีดีพีที่แท้จริงลดลง 3.5% และมีอัตราการว่างงาน 2.89% ในกรณีที่ต่ำกว่าปกติ รายได้จากการท่องเที่ยวที่ลดลง 85% ในปี 2563 จะทำให้จีดีพีที่แท้จริงลดลงไปอีกเป็น 5.6% และการว่างงานจะเพิ่มขึ้นเป็น 3.42%

เกษตรกรรม มีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม เช่น ข้อจำกัดด้านการตลาดและการจัดหาปัจจัยการผลิต (เพราะข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่) ตลอดจนภัยแล้ง ผลผลิตของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งหมด เช่น ข้าว ยางพารา และน้ำตาล ลดลงในปี 2562 เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง การปิดร้านอาหารและอุปสงค์ด้านอาหารที่ลดลงเนื่องจากการท่องเที่ยวลดลง ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตในประเทศ ทั้งยังทำให้ค่าจ้างและเงินเดือนลดลงเนื่องจากการเลิกจ้างและมีชั่วโมงทำงานน้อยลง

ดังนั้น ราคาสินค้าโภคภัณฑ์บางรายการที่สูงขึ้นจะส่งผลให้มูลค่าเพิ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2562 ซึ่งส่งเสริมความสามารถในการรักษาการจ้างงานของภาคนี้ โดยภาคเกษตรกรรมอาจช่วยเป็นทางเลือกสุดท้ายให้เกิดการจ้างงาน แม้ว่าผลผลิตของแรงงานจะลดลงก็ตาม

ผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานยังสรุปได้ไม่แน่นอน แต่จนถึงบัดนี้ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ของอุปทานที่สำคัญ แม้จะมีการควบคุมการเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่ก็ตาม ผลกระทบต่อการจัดหาปัจจัยการผลิตก็ยังไม่เป็นที่สรุปได้แน่นอนด้วยเหตุผลเดียวกัน ความช่วยเหลือที่เป็นเงินแก่เกษตรกรและคนงานในภาคเกษตรกรรม จะส่งผลดีต่อความยากจนเนื่องจากเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้จากการเกษตร

ภาคที่พึ่งพิงการส่งออก การส่งออกหดตัวในเดือนพฤษภาคม 2563 ซึ่งการส่งออกโดยรวมลดลงร้อยละ 23 โดยยานยนต์ถูกกระทบหนักที่สุด (-56%) ตามด้วยสิ่งทอ (-37%) เครื่องจักร (-33%) โลหะและเหล็กกล้า (-28%) และเครื่องใช้ไฟฟ้า (-26.7%) ภาคเหล่านี้มีการจ้างแรงงานในระบบสูงที่สุด²⁸

อุตสาหกรรมยานยนต์ การคาดการณ์ระบุว่าอุปสงค์ยานยนต์และชิ้นส่วนอะไหล่ยานยนต์หดตัวอย่างรุนแรง²⁹ แล้วจึงจะฟื้นตัวแบบก้าวกระโดดในปี 2564 มาตรการช่วยเหลือ เช่น การลดหย่อนภาษีและการลดอัตราดอกเบี้ย จะส่งผลกระทบต่ออย่างจำกัดในการผลักดันอุปสงค์ยานยนต์ในประเทศ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่อ่อนแอต่อเนื่องมาจากปี 2562 การย้ายห่วงโซ่อุปทานจากจีนท่ามกลางสงครามการค้า อาจส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมนี้ในระยะยาว ซึ่งประเทศไทยจะยิ่งเสริมความแข็งแกร่งในฐานะผู้ผลิตยานยนต์รายใหญ่ที่สุดของอาเซียนและเป็นอันดับหกของโลก

สินค้าอุปโภคบริโภค ยอดขายการค้าปลีกคาดว่าจะลดลงในปี 2563 (จะฟื้นตัวโดยเติบโตร้อยละ 5 ในปี 2564) การใช้จ่ายในสินค้าอุปโภคบริโภคก็คาดว่าจะเติบโตในปี 2563 ต่อเนื่องไปถึงปี 2564 เป็นผลมาจากโครงการแจกเงินช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ดังนั้น ยอดขายก็ยังคงต่ำกว่าการคาดการณ์สำหรับการคาดการณ์ในกรณีสถานการณ์ปกติที่ไม่มีภาวะระบาดใหญ่

บริการสุขภาพ คาดว่ายอดขายและเวชภัณฑ์จะเพิ่มขึ้นอย่างมาก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ในปี 2563 และร้อยละ 5 ในปี 2564) การใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลก็จะเพิ่มขึ้นเช่นกัน จากฐานที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน และจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากการระบาดใหญ่ครั้งนี้ แต่ก็ยังเป็นเพราะแรงดึงดูดของประเทศไทยเองในฐานะฐานการท่องเที่ยวเพื่อการดูแลรักษาสุขภาพอีกด้วย มาตรการกระตุ้นทางการคลังมีการจัดสรรงบประมาณด้านการรักษาพยาบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในด้านนี้

ภาคการเงิน สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้คาดว่าจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากรายได้จากรูจลดลงและความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ภาคธนาคารได้เพิ่มการปล่อยสินเชื่อให้แก่ครัวเรือน ซึ่งคาดว่าจะราวร้อยละ 30 จะกลายเป็นสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้³⁰ อย่างไรก็ตาม มาตรการแจกเงินช่วยเหลือของรัฐบาลจะช่วยบรรเทาผลกระทบนี้ลงได้บ้าง

โทรคมนาคม การระบาดใหญ่ทำให้เกิดการชะลอตัวเล็กน้อยในปี 2563 แต่จะฟื้นตัวในปี 2564 ในระยะยาว อุตสาหกรรมนี้คาดว่าจะเติบโตแบบก้าวกระโดด โดยมีแรงหนุนจากจุดเน้นต่อเนื่องของการปรับกระบวนการทำงานที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วย รวมทั้งแผนงานการสร้างเมืองอัจฉริยะ

28 ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563ก

29 ภาคการผลิตโดยรวมหดตัว 2.2% ในไตรมาสที่สี่ของปี 2562 และ 2.7% ในไตรมาสแรกของปี 2563 ซึ่งเป็นผลประกอบการที่อ่อนแอต่อเนื่องหลายไตรมาส สะท้อนภาพการส่งออกชะลอตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มยานยนต์ ผลิตภัณฑ์อาหาร และผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ ตรงกันข้ามกับไตรมาสก่อน ๆ อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศ เช่น เครื่องดื่ม ยาสูบ สิ่งทอ และเครื่องแต่งกาย หดตัวในไตรมาสแรกของปี 2563 เนื่องจากการบริโภคภาคเอกชนลดลง

30 ความเสี่ยงในระบบการธนาคารที่จะทวีความรุนแรงขึ้นจากวิกฤตการณ์โรคโควิด-19 ได้แก่ การก่อหนี้ในครัวเรือนและความอ่อนแอในภาคธุรกิจและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มาตรการปิดพื้นที่เสี่ยงและการชะลอตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บริษัทและครัวเรือนประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องฉับพลัน ทำให้ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ลดลง หนี้ครัวเรือนของไทยสูงเป็นอันดับสองในเอเชียตะวันออก สินเชื่อครัวเรือนขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยขึ้นมาแตะที่กว่าร้อยละ 80 ของจีดีพีภายในปี 2558 จากร้อยละ 60 ในปี 2553 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อรถยนต์และสินเชื่อที่อยู่อาศัย

ผลกระทบต่อภาคสังคม

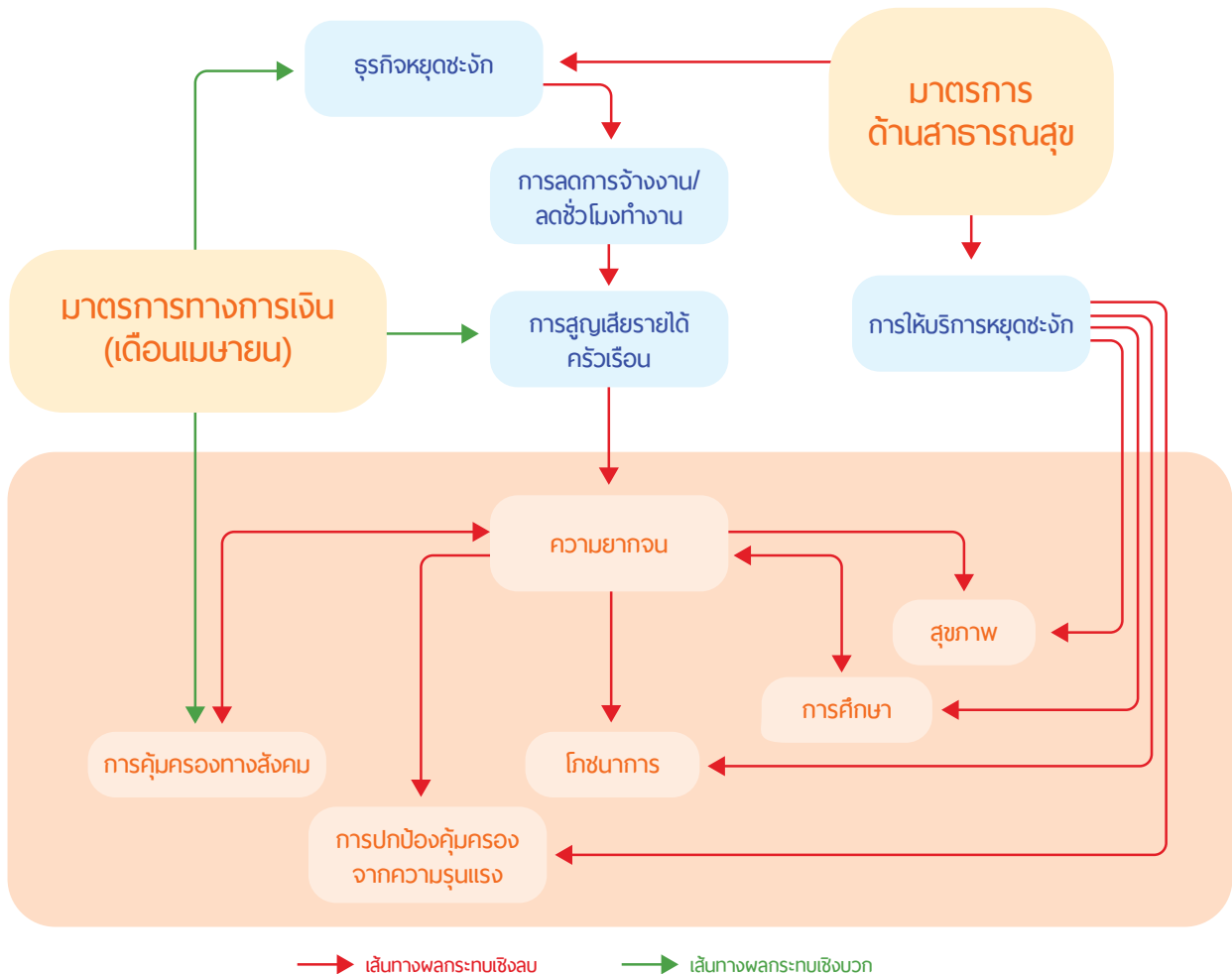
ประเด็นสำคัญ

ผลกระทบทางสังคมล้วนเป็นผลมาจากความยากจน ซึ่งถูกกระทบต่อกันเป็นทอด ๆ จากการสูญเสียรายได้ครัวเรือน อันเป็นผลมาจากการเลิกจ้าง การสั่งพักงาน หรือการลดชั่วโมงทำงาน รวมทั้งจากการหยุดชะงักของการส่งมอบบริการทางสังคม มาตรการด้านสาธารณสุข ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการส่งมอบบริการ เช่น การศึกษา โภชนาการ หรือการปกป้องคุ้มครอง ซึ่งเกิดจากการปิดโรงเรียน และการพันทรัพยากรแบ่งไปช่วยรับมือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ปัญหาความยากจนนี้บรรเทาได้ชั่วคราวด้วยมาตรการแจกเงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แต่จะรุนแรงขึ้นเมื่อมาตรการดังกล่าวสิ้นสุดลง

กลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุดคือประชากรยากจน เด็กและผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง และคนจนในเขตเมือง นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักด้วยเช่นกัน เพราะไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ด้วยมีทรัพยากรที่น้อยกว่าคนอื่นในการบรรเทาภาวะรายได้ชะงักงัน ประชาชนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดทั้งก่อนและหลังวิกฤตการณ์ครั้งนี้

สิ่งสำคัญคือต้องเสริมสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) โดยการป้องกันรักษาตำแหน่งงานไว้เพื่อประกันรายได้ครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้ครัวเรือนรับมือวิกฤตได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการขยายความคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบโครงการแจกเงินช่วยเหลือโดยตรงให้ครอบคลุมกลุ่มที่เปราะบางที่สุด

รูปที่ 2: การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากมาตรการทางการเงินและสาธารณสุข

ความยากจน ในช่วงปี 2558-2561 อัตราความยากจนในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.21 เป็นร้อยละ 9.85 และตัวเลขจำนวนประชากรที่ดำรงชีวิตอยู่ได้เส้นแบ่งความยากจนเพิ่มขึ้นจาก 4.8 ล้านคน เป็นมากกว่า 6.7 ล้านคน³¹ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากประเทศไทยมีดัชนีความเหลื่อมล้ำสูงเป็นอันดับต้น ๆ ในภูมิภาค³²

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความยากจนคือการสูญเสียงานหรือชั่วโมงทำงานลดลง เนื่องจากรายได้ครัวเรือนร้อยละ 72 ได้มาจากการทำงาน การตกงานหรือการถูกลดชั่วโมงทำงาน ย่อมทำให้ครัวเรือนต้องดิ้นรนดำรงชีพจากเงินออม มีการคาดการณ์ว่า ครัวเรือนโดยเฉลี่ยทั่วไปจะดำรงชีวิตอยู่ได้นานถึงเก้าเดือนด้วยเงินออมโดยไม่มีรายได้ แต่ครัวเรือนยากจนจะอยู่รอดได้เพียงสามเดือน³³

การบรรเทาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อความยากจน รัฐบาลไทยตอบสนองอย่างทันทั่วถึง และเป็นประเทศแรก ๆ ที่ประกาศมาตรการทางการเงินเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อธุรกิจและครัวเรือนอันเป็นผลมาจากคำสั่งปิดพื้นที่เสี่ยง การดำเนินงานเช่นนี้นับเป็นการช่วยให้ครัวเรือนที่ยากจนที่สุดได้รับความคุ้มครองทางสังคม³⁴

ในไตรมาสที่สามของปี 2563 ซึ่งมีการว่างงานอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่มีโครงการแจกเงินแก่ประชาชน จึงคาดว่าอัตราความยากจนจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9 ในระดับประเทศ เทียบกับร้อยละ 8 ในไตรมาสที่สอง อัตราความยากจนเพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรนอกเขตเมือง ลูกจ้างเอกชนนอกระบบ พนักงานของรัฐ และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ³⁵ ดังนั้นอัตราความยากจนในประชากรกลุ่มนี้จึงมีแนวโน้มกลับไปแตะระดับก่อนวิกฤตการณ์โควิด-19 ภายในไตรมาสสุดท้ายของปี 2563³⁶ คนงานในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และบริการอื่น ๆ มีรายได้ลดลงร้อยละ 23 ร้อยละ 21 และร้อยละ 19 ตามลำดับ ส่วนคนงานในภาคเกษตรกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 53 จากโครงการแจกเงินช่วยเหลือของรัฐบาล ดังนั้นจึงทำให้ความยากจนในพื้นที่นอกเขตเมืองลดลงจากอัตราร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 4 ในไตรมาสที่สอง

การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่สุด อัตราความยากจนของแรงงานนอกระบบเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 21 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้เข้าระบบประกันสังคม³⁷ ส่วนกลุ่มที่มีอัตราความยากจนสูงสุดคือคนพิการและ/หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง³⁸ ความยากจนในกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15 (ขึ้นจากร้อยละ 13 ในไตรมาสที่สองและจากร้อยละ 14 ก่อนวิกฤตโควิด-19) ประชากรกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองทางสังคมเต็มรูปแบบ³⁹ แต่ความถูกต้องของจำนวนคนพิการที่จดทะเบียนกลับเป็นที่น่าสงสัย เพราะมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งหมายความว่าอาจมีประชากรกลุ่มนี้เป็นจำนวนมากที่ถูกทิ้งไว้ตกหล่น

ความยากจนทั่วพื้นที่นอกเขตเมืองลดลงจากร้อยละ 11 เป็นร้อยละ 9 เพราะมาตรการเยียวยาของรัฐ ขณะที่ความยากจนในเขตเมืองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4 เป็นร้อยละ 6⁴⁰ แต่ดูเหมือนว่าคนจนทั้งนอกและในเขตเมืองจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตลอดไตรมาสที่สองด้วยเงินจากโครงการแจกเงินช่วยเหลือ ถ้าเศรษฐกิจไม่ฟื้นตัวและตำแหน่งงานไม่กลับคืนมา คนจนอาจดำรงชีวิตอยู่โดยอาศัยเงินออมไม่ได้หลังจากเดือนที่สาม⁴¹

บางบริษัทต้องปิดกิจการและปลดพนักงาน รายได้ที่ลดลงจากการตกงานจะสูงสุดในกลุ่มคนงานภาคการท่องเที่ยว (ร้อยละ 22) แต่คนงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการอื่น ๆ จะมีรายได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (ร้อยละ 15 และร้อยละ 13 ตามลำดับ) ส่งผลให้แรงงานในภาคดังกล่าวนี้มีความยากจนเพิ่มขึ้น⁴²

31 The World Bank, 2020

32 ออกซ์ฟอร์ดโพลิตีเซียนเนจเมนท์, บทที่ 2, 2563

33 โดยทั่วไป หนี้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อคน 63,038 บาท และมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือนเฉลี่ยต่อคน 60,548 บาท ส่วนครัวเรือนยากจน หนี้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อคนอยู่ที่ 13,387 บาท ขณะที่มูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือนเฉลี่ยต่อคนอยู่ที่ 6,145 บาท

34 ออกซ์ฟอร์ดโพลิตีเซียนเนจเมนท์รายงานว่า เศรษฐกิจถูกกระทบด้านหนักที่สุดในไตรมาสที่สอง แต่มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจหมายความว่ารายได้ครัวเรือนจะลดลงเพียง 11% โดยเฉลี่ย ทั้งนี้ อัตราความยากจนในเขตเมืองจะเพิ่มขึ้นจาก 4% เป็น 6% ขณะที่อัตราความยากจนนอกเขตเมืองจะลดลงเพราะโครงการแจกเงินแก่เกษตรกรทั่วประเทศ ในไตรมาสที่ 3 เมื่อการแจกเงินกระตุ้นเศรษฐกิจถูกยกเลิกและเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น อัตราความยากจนนอกเขตเมืองที่ลดลงชั่วคราวนี้จะสวนกลับ และอัตราความยากจนในเขตเมืองจะยังคงอยู่ที่ระดับสูงกว่า 6% โดยจะค่อย ๆ กลับสู่สภาวะปกติในช่วงปี 2564

35 ความยากจนเพิ่มขึ้นเป็น 11% ในพื้นที่นอกเขตเมืองเทียบกับ 9% ในไตรมาส 2 ทำให้กลับไปสู่ระดับก่อนวิกฤตโควิดที่ 11% พนักงานเอกชนที่ไม่ได้ทำงานประจำยังคงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อความยากจนสูงสุด (20%) โดยความยากจนในกลุ่มพนักงานของรัฐยังคงเพิ่มสูงขึ้นกว่าระดับก่อนวิกฤตโควิด ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองและผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือนในไตรมาส 2 ยืนหยัดฝ่าภาวะตกต่ำไปได้ด้วยสวัสดิการโครงการแจกเงินของรัฐ ยังคงมีความเสี่ยงต่อความยากจนน้อยกว่าที่เคยเป็นในไตรมาส 2 อันเป็นผลมาจากโครงการแจกเงิน แต่ไม่ว่าอย่างไร ความยากจนก็จะเพิ่มขึ้นในกลุ่มนี้ (จาก 4% ในไตรมาส 2 เป็น 6% ในไตรมาส 3 สำหรับผู้ประกอบธุรกิจของตนเอง และจาก 3% ในไตรมาส 2 เป็น 5% ในไตรมาส 3 สำหรับผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน)

36 ผู้ประกอบธุรกิจของตนเอง ผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน และพนักงานเอกชนที่ไม่ได้ทำงานประจำ จะมีความหนาแน่นอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมือง (อัตราส่วนประมาณ 2:1 เทียบกับพื้นที่ในเขตเมือง) ขณะที่พนักงานเอกชนทั่วไปจะกระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง (อัตราส่วนประมาณ 2:1 เช่นกัน)

37 พนักงานเอกชนที่ไม่ได้ทำงานประจำจะพบว่ารายได้ก่อนโครงการแจกเงินของรัฐลดลง 52% และหลังโครงการแจกเงินลดลง 25% เนื่องจากระดับสิทธิประโยชน์ที่ได้รับต่ำกว่าคนอื่น กลุ่มนี้จึงเผชิญรายได้สุทธิลดลงอย่างมากถึง 31% เช่นกัน แต่เนื่องจากกลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าพนักงานเอกชนที่ไม่ได้ทำงานประจำ ซึ่งมากกว่า ๆ กับรายได้ที่ลดลง จึงไม่ส่งผลให้ความยากจนเพิ่มขึ้น (ออกซ์ฟอร์ดโพลิตีเซียนเนจเมนท์, 2563)

38 เรื่องเดียวกัน

39 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยความพิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กองทุนประกันสังคม และเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็ก

40 สถานการณ์นี้รุนแรงที่สุดในกรุงเทพมหานคร ความยากจนเพิ่มขึ้นจาก 0% เป็น 3% โดยมีการเปลี่ยนแปลงรายได้สุทธิโดยเฉลี่ยเป็น -23%

41 เรื่องเดียวกัน

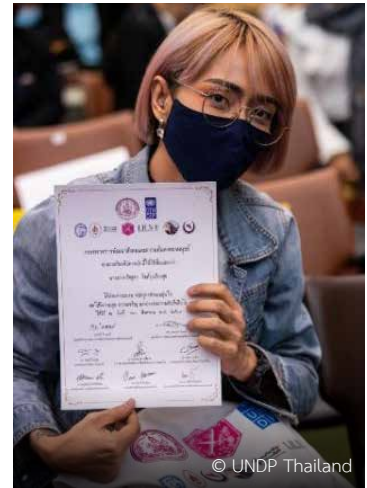
42 เรื่องเดียวกัน

ความคุ้มครองทางสังคม ประเทศไทยมีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่พัฒนาขึ้นเป็นอย่างดี มีโครงการความช่วยเหลือทางสังคมและประกันสังคมหลายรูปแบบ นอกจากโครงการสวัสดิการที่ไม่ต้องส่งเงินสมทบแล้ว ยังเสริมด้วยโครงการประกันสังคมเบ็ดเสร็จครบวงจร ซึ่งจัดการโดยสำนักงานประกันสังคม ให้สิทธิประโยชน์หลายประการ ได้แก่ เงินบำนาญ เงินสงเคราะห์บุตร สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน ประโยชน์ทดแทนกรณีเจ็บป่วยและกรณีทุพพลภาพ (รายละเอียดโครงการคุ้มครองทางสังคมหลักในประเทศไทย โปรดดูที่ภาคผนวก ก)⁴³

ความครอบคลุมของระบบคุ้มครองทางสังคม ประเทศไทยมีระบบสวัสดิการถ้วนหน้า ได้แก่ ระบบบำนาญและระบบหลักประกันสุขภาพ ส่วนระบบให้ความช่วยเหลือทางสังคมมีความครอบคลุมประชากรแตกต่างกัน โดยบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ⁴⁴ ครอบคลุมทั่วถึงมากที่สุด ตามด้วยเงินสงเคราะห์ ตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ค่าอาหารกลางวันในโรงเรียน เบี้ยความพิการ และเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็ก

ระบบคุ้มครองทางสังคมในปัจจุบัน แม้ว่าจะจัดให้เป็นวงกว้าง แต่ก็ยังมีช่องโหว่อยู่บ้าง ดังต่อไปนี้

- ระบบช่วยเหลือทางสังคมตามประเภท: เงินบำนาญ ประกันสังคมและเบี้ยความพิการ ไม่ให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งรวมแรงงานข้ามชาติ
- บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ไม่ให้สิทธิแก่คนที่ไม่มีสัญชาติไทยรวมแรงงานต่างด้าวเช่นกัน ความแม่นยำในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นปัญหาในการดำเนินโครงการนี้⁴⁵
- กองทุนประกันสังคม ครอบคลุมแรงงานในระบบเป็นหลัก⁴⁶ มีแรงงานนอกระบบเพียงเล็กน้อยและความเพียงพอของสิทธิประโยชน์อยู่ในระดับต่ำ⁴⁷

© UNDP Thailand

ประเด็นท้าทายที่สำคัญ การคุ้มครองทางสังคมจะยังคงสำคัญสำหรับกลุ่มเปราะบางตั้งแต่ไตรมาสที่สามเป็นต้นไป เพื่อรักษาอุปสงค์โดยรวม บรรเทาความยากจน และป้องกันภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจะดำเนินการดังกล่าวได้โดยระดมทุนจากเงินกู้เพื่อการบรรเทาทุกข์ อย่างไรก็ตาม ภัยคุกคามที่ด้านงบประมาณน้อย โครงการเพิ่มเติมทุกโครงการจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายเป็นอย่างดี การดำเนินการเช่นนี้มีอุปสรรคจากการขาดนโยบายที่ครอบคลุมรอบด้าน กอปรกับการขาดฐานข้อมูลการคุ้มครองทางสังคม จึงทำให้ไม่สามารถตรวจสอบคุณสมบัติและสิทธิประโยชน์ของบุคคลจากฐานข้อมูลของต่างกระทรวงได้ จึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบและรวมโครงการคุ้มครองทางสังคมซึ่งดำเนินการโดยหลายกระทรวงให้เข้ากันได้ รวมถึงประสานการทำงานที่มีอำนาจในการเรียกประชุมข้ามโครงการช่วยเหลือทางสังคมทุกโครงการ⁴⁸ และระบบจัดการข้อมูลร่วมกันข้ามโครงการ⁴⁹

สำหรับภาคนอกระบบที่ถูกกระทบอย่างหนัก ทางเลือกเชิงนโยบายอาจเป็นการบูรณาการลูกจ้างนอกระบบเข้ากับในระบบ และให้มีประกันสังคมทั้งแบบส่งเงินสมทบและไม่ต้องส่งเงินสมทบ การขยายความครอบคลุมถึงภาคนอกระบบ (รวมแรงงานต่างด้าว) ให้เข้ามาอยู่ในโครงการประกันสังคมอาจก่อให้เกิดข้อกังวลเรื่องความเป็นธรรม ทั้งยังอาจมีข้อก้ำกัทางด้านนำไปปฏิบัติได้ในการเมือง

43 เรื่องเดียวกัน

44 บัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้สิทธิประโยชน์เป็นเงิน 200-300 บาทต่อเดือน แก่ผู้มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาทต่อปี ครอบคลุมประชากรประมาณ 13.9 ล้านคน ในปี 2563 เรื่องเดียวกัน

45 กลไกกำหนดกลุ่มเป้าหมายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นกระบวนการตามคำขอ ซึ่งประชาชนต้องไปยื่นลงทะเบียนเองตามธนาคารที่กำหนด กระบวนการประเภทนี้อาจก่อให้เกิดการกีดกันเมื่อคนจนเผชิญอุปสรรคนานัปการที่ขัดขวางการลงทะเบียน (ระยะทางไกล ขาดข้อมูล ฯลฯ) ยิ่งไปกว่านั้น การประเมินคุณสมบัติยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่ผู้ยื่นคำขอเป็นผู้รายงานด้วยตนเอง โดยมีการตรวจสอบเพียงเล็กน้อย โครงการนี้ยังประเมินคุณสมบัติในระดับบุคคลอีกด้วย นั่นหมายความว่าบุคคลอาจถือว่ามีความสมบัติได้รับสิทธิ แม้จะเป็นบุคคลในครัวเรือนที่ไม่ยากจนก็ตาม

46 โครงการเยียวยาผลกระทบโรคโควิด-19 เป็นเงินรายละ 5,000 บาท สำหรับแรงงานที่ไม่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 นับว่าเพียงพอ โดยคิดเป็น 217% ของเส้นความยากจนสากลและ 76% ของการบริโภคโดยเฉลี่ย) สิทธิประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานและว่างงานสำหรับผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ขึ้นอยู่กับเงินเดือนของแต่ละคน กล่าวคือตั้งแต่ 4,092 บาท (178% ของเส้นความยากจนสากล) ถึง 10,500 บาท (456% ของเส้นความยากจน) ยกเว้นสิทธิประโยชน์ความพิการ 1,000 บาท ซึ่งคิดเป็น 43% ของเส้นความยากจนสากลและ 15% ของการบริโภคโดยเฉลี่ย (ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563)

47 แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีแนวโน้มถูกกีดกันจากกองทุนประกันสังคม เนื่องจากข้อจำกัดในการส่งเงินสมทบตามความสมัครใจเป็นประจำ โครงการแจกเงินไม่ครอบคลุมผู้ให้บริการทางเพศและแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสาร นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่สื่อสารภาษาไทยไม่ได้

48 ประเทศไทยไม่มีกรอบนโยบายการคุ้มครองทางสังคมร่วมแบบบูรณาการ ทั้งยังไม่มีคำจำกัดความร่วมของการคุ้มครองทางสังคมซึ่งยอมรับร่วมกันอย่างเป็นทางการโดยผู้มีบทบาทฝ่ายต่าง ๆ ที่ดำเนินงานในภาคนี้ เครื่องมือทางกฎหมายจำนวนมากควบคุมการแทรกแซงด้านการคุ้มครองทางสังคม แต่กรอบการกำกับดูแลนี้ขาดความเชื่อมโยงกันและไม่มีวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่ครอบคลุมสำหรับภาคนี้ ขาดการสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีผู้นำที่ชัดเจนในภาคนี้ (เรื่องเดียวกัน)

49 ฐานข้อมูลการคุ้มครองทางสังคมไม่ได้อิงเข้าด้วยกัน และฐานข้อมูลแยกส่วนกันที่มีอยู่ก็ไม่ได้สื่อสารกันเป็นประจำ ไม่มีทะเบียนผู้รับสิทธิประโยชน์ที่บูรณาการข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ตรวจสอบและประสานงานว่าใครได้รับสิทธิประโยชน์ใดบ้าง และยังช่วยบ่งชี้ความซ้ำซ้อนข้ามโครงการที่ทั้งใจและไม่ตั้งใจ (Leite et al., 2017, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563)

สุขภาพ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางเพียงประเทศเดียวที่อยู่ใน 10 อันดับแรกของโลกด้านการเตรียมพร้อมรับมือการระบาดใหญ่ ตามดัชนีหลักประกันสุขภาพโลก (Global Health Security index)⁵⁰ แม้แต่ในช่วงแพร่ระบาดหนักที่สุด จำนวนผู้ป่วยยืนยันก็ไม่เคยเกิน 200 ราย ต่อวัน และอัตราการเสียชีวิตต่อประชากรล้านคนก็น้อยกว่า 1⁵¹ ประเทศไทยสามารถยับยั้งสถานการณ์ได้โดยการติดตามผู้สัมผัสในชุมชนและกักตัวอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังมีมาตรการด้านสาธารณสุขเพิ่มเติม เช่น การควบคุมการเดินทางข้ามเขตพื้นที่และการปิดพื้นที่เสี่ยงบางสถานที่ตามประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเดือนมีนาคม 2563 จึงควบคุมการระบาดใหญ่ครั้งนี้ได้ภายในสองเดือน⁵²

ปัจจัยสำคัญห้าประการที่ทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการยับยั้งเชื้อไวรัสโคโรนามีดังนี้ ประการแรกคือการตัดสินใจตั้งแต่เนิ่น ๆ ในการใช้มาตรการและการควบคุมด้านสาธารณสุข ประการที่สองแม้ความร่วมมือในระยะแรกจะติดขัดไปบ้าง แต่ก็มีประสานงานอันดีจากทุกภาค (ได้แก่ ภาครัฐและเอกชน สุขภาพและภาคส่วนอื่น ระดับชาติและชุมชน และระหว่างกรมกองต่าง ๆ ภายในกระทรวงสาธารณสุข⁵³) ประการที่สามคือ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ปฏิบัติตามคำแนะนำในการสวมหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ การล้างมือ และการเว้นระยะห่างทางกายภาพ⁵⁴ พฤติกรรมด้านสุขอนามัยส่วนบุคคลช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อโควิด-19 รวมทั้งโรคติดเชื้ออื่น ๆ ประการที่สี่ ความเข้มแข็งของระบบการรักษาพยาบาลปฐมภูมิและการมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกว่า 1 ล้านคน ที่ช่วยในการรับมือกับโรคโควิด-19 ทำให้ภาคสุขภาพสามารถดำเนินการติดตามผู้สัมผัสและกักกันผู้ป่วยสงสัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่ห้า ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าช่วยลดอุปสรรคทางการเงินและรับประกันการเข้าถึงการเงินในการตรวจคัดกรองไวรัสโคโรนาและการรักษาพยาบาลแก่ทุกคน

เมื่อการจราจรลดลง มลพิษทางอากาศก็ลดลงเช่นกัน โดยระดับ PM 2.5⁵⁵ เฉลี่ยลดลงร้อยละ 20 ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบส่วนใหญ่เป็นในด้านสุขภาพจิต ซึ่งเป็นผลมาจากความเครียดนานับประการจากการปิดพื้นที่เสี่ยงและความยากจน อาการเหล่านี้อาจรุนแรงยิ่งขึ้นในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการติดโรคหรือเป็นกลุ่มเปราะบางต่อภาวะแทรกซ้อน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ตลอดจนบุคลากรทางการแพทย์⁵⁶ ส่วนการขาดการออกกำลังกายและข้อจำกัดในการเดินทางข้ามพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายและการออกกำลังกาย

การศึกษา ผลกระทบต่อภาคการศึกษาเกิดจากการสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงและการปิดสถานศึกษา ผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รายแรกอยู่ในช่วงใกล้สิ้นปีการศึกษา เมื่อมีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเดือนมีนาคม 2563 โรงเรียนก็ปิดภาคเรียนไปแล้ว ทำให้ไม่เกิดการแพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ทั้งยังให้รัฐบาลมีเวลาวางแผนและเตรียมการสำหรับการเปิดภาคเรียน โดยเลื่อนวันเปิดภาคเรียนใหม่ออกไปและให้เตรียมการสำหรับจัดการศึกษาทางไกล

บริการการศึกษาทางไกลเข้ามาทดแทนการจัดการเรียนการสอนตามปกติในสถานศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม 2563 เสียงตอบรับมีทิศทางไปในด้านข้อบกพร่อง นักเรียนบางคนเข้าร่วมชั้นเรียนไม่ได้เพราะไม่มีอุปกรณ์แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์⁵⁷ และบางพื้นที่ความเร็วของอินเทอร์เน็ตในการส่งข้อมูลก็มีจำกัด สถานการณ์เช่นนี้รุนแรงยิ่งขึ้นในกลุ่มเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่⁵⁸ สื่อออนไลน์บางรายการมีคุณภาพไม่ดี⁵⁹ และมีครูเพียงไม่กี่คนที่ได้รับการฝึกอบรมด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการศึกษาทางไกล⁶⁰ นอกจากนี้ การเรียนที่บ้านยังส่งผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือนอีกด้วย เพราะพ่อแม่บางคนจำเป็นต้องหยุดมาอยู่บ้านกับเด็ก

50 <https://www.ghsindex.org/>

51 ตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน จำนวนผู้เสียชีวิตหยุดอยู่ที่ 58 ราย (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติและกรมควบคุมโรค, 2563)

52 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3, 2563

53 จำนวนห้องปฏิบัติการทดสอบการติดเชื้อโควิด-19 เพิ่มขึ้นจากสองแห่งช่วงต้นปีเป็นมากกว่า 173 แห่งในปัจจุบัน โดยมีห้องปฏิบัติการอีก 207 แห่งที่คาดว่าจะพร้อมใช้งานได้ในไม่ช้า มีการผลิตหน้ากากอนามัยเพิ่มขึ้นในประเทศและแจกจ่ายให้แก่สถานพยาบาลได้มากขึ้น การกักตุนยาต้านไวรัสทำให้มีปริมาณเพียงพอสำหรับการรักษาผู้ป่วยรายใหม่ 6,000 ราย ในด้านสถานพยาบาลนั้น กระทรวงสาธารณสุขได้เตรียมความพร้อมและเสริมสร้างศักยภาพของโรงพยาบาล บริหารจัดการหน้ากากอนามัยและบุคลากรทางการแพทย์ ปัจจุบันระบบบริการด้านการรักษาพยาบาลสามารถรองรับผู้ป่วยรายใหม่ได้ 250 รายต่อวันหรือสูงสุด 500 รายต่อวัน

54 สัดส่วนของประชากรที่สวมหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะยังคงค่อนข้างสูง มีมากกว่า 90% เกือบตลอดเดือนเมษายน มากกว่า 80% รายงานว่าล้างมือเป็นประจำ และมากกว่า 60% รักษาระยะห่างทางกายภาพมากกว่า 2 เมตร (เรื่องเดียวกัน)

55 ฝุ่นละอองในอากาศซึ่งเป็นฝุ่นละอองขนาดเล็ก 2.5 ไมครอน

56 กรมสุขภาพจิตรายงานว่าบริการสายด่วนสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นกว่าสองในสามเทียบกับปีที่แล้ว ในช่วงสี่เดือนแรกของปี 2563 มีผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย 1,416 คน เพิ่มขึ้น 14.3% จากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว คาดว่าภายในสิ้นปี 2563 อัตราการเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายจะสูงขึ้น เพราะผลกระทบด้านเศรษฐกิจจะรุนแรงยิ่งขึ้นในช่วงหลายเดือนต่อจากนี้ อัตราการเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายรวมในปี 2563 อาจแตะระดับใกล้เคียงกับช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ซึ่งสูงถึง 8-8.8 รายต่อประชากรแสนคน หรือเพิ่มขึ้นกว่า 30% ในช่วง 12 ปีที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 6-7 รายต่อประชากรแสนคน

57 บัณฑิต เกิดบัณฑิต, 2563 อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

58 จากข้อมูลของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ 7 ใน 10 คน ไม่มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนออนไลน์ ทั้งยังมีแนวโน้มที่ไม่มีผู้ดูแลที่ไม่มีทักษะด้านไอทีสำหรับการเรียนออนไลน์สูงกว่าเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2563)

59 ยิ่งศักดิ์ ศุภนิทานนท์ และคณะ, 2563 อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

60 Kenan Foundation, 2020 อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

พัฒนาการและความปลอดภัยของเด็ก สถานศึกษามีโครงการอาหารเสริม (นมโรงเรียน) และอาหารกลางวันในโรงเรียน สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา การเลื่อนเปิดภาคเรียนของปีการศึกษาใหม่ ทำให้เกิดช่องโหว่ด้านโภชนาการของเด็กในกลุ่มเปราะบางที่สุดสำหรับเด็กนักเรียนกลุ่มนี้ การปิดสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อทำให้ความหิวโหยและภาวะทุพโภชนาการเพิ่มขึ้น⁶¹

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองเด็กนักเรียนที่เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย⁶² ให้เด็กได้รับอาหารและนมในช่วงปิดพื้นที่เสี่ยง โดยจัดอาหารให้ผู้ปกครองมารับหรือให้ครูไปส่ง ซึ่งไม่มีการจัดทำอาหารดังกล่าวให้สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา แต่องค์กรภาคส่วนต่าง ๆ เช่น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาและกลุ่มภาคประชาสังคมอื่น ๆ ได้จัดเตรียมชุดอาหารสำหรับนักเรียน 750,000 คนในครอบครัวเปราะบางที่สุด⁶³

การปิดพื้นที่ทางสังคมและการปิดสถานศึกษา เพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ถูกล่วงละเมิดทางเพศ การตั้งครุฑในวัยรุ่น และการแต่งงานก่อนวัยอันควรในเด็กผู้หญิง⁶⁴ ตลอดจนความเสี่ยงของผู้หญิงและเด็กต่อการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตามจนถึงขณะนี้ยังไม่พบหลักฐานว่ามีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในระหว่างการสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ครอบครัวยากจน การสำรวจผู้รับทุนการศึกษาของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กในครอบครัวยากจน พบว่าพ่อแม่ร้อยละ 41 รายงานว่ารายได้ลดลง ร้อยละ 15 รายงานว่าถูกพักงาน และร้อยละ 14 ตกงาน⁶⁵ รายได้ที่ลดลงเป็นเวลานานจะส่งผลกระทบต่อความสามารถของครอบครัวในการส่งเสียค่าใช้จ่ายเสริมของนักเรียนในการไปโรงเรียน โดยคาดว่าจะมีอัตราการออกกลางคันเพิ่มสูงขึ้น

อาหารและโภชนาการ ผลกระทบของวิกฤตด้านอาหารและโภชนาการโดยทั่วไปมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในระยะยาว ประสบการณ์จากวิกฤตเศรษฐกิจและภาวะชะงักงันในอดีตเผยให้เห็นว่า ผู้ที่ถูกกระทบหนักที่สุดคือเด็กในช่วง 1,000 วันแรกของชีวิต⁶⁶ การรับประทานอาหารและโภชนาการที่ไม่ดีในช่วงเวลาสำคัญของวงจรชีวิตนี้ จะส่งผลกระทบต่อด้านภาวะโภชนาการในขบวนการไปต่อ ๆ ไป โครงการอาหารโลกคาดคะเนว่าเด็กสี่ล้านคนในประเทศไทยจะไม่ได้รับอาหารของโรงเรียนเนื่องจากการปิดสถานศึกษา⁶⁷ ดังนั้นการประเมินผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่ออาหารและโภชนาการ จึงจำเป็นต้องดูปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อผลลัพธ์ด้านภาวะทุพโภชนาการ ปัจจัยกำหนดภาวะทุพโภชนาการ (อาหารที่เพียงพอ วิธีการให้อาหาร และสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ) มีแนวโน้มที่จะแย่ลง เนื่องจากผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมของโรคการแพร่ระบาดของโควิด-19⁶⁸

ในฐานะประเทศผู้ผลิตอาหารรายใหญ่ ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยิ่ง โดยปัญหาภาวะทุพโภชนาการไม่ใช่ปัญหาใหญ่ในระดับประเทศ แต่ก็ยังมีความกังวลด้านภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังและเฉียบพลันในเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีในบางจังหวัดที่ยากจนกว่าที่อื่น⁶⁹ รายได้ที่ลดลงส่งผลโดยตรงต่อกำลังซื้ออาหาร ซึ่งนำไปสู่การบริโภคอาหารโดยรวมลดลง และ/หรือการทดแทนผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าด้วยอาหารที่มีราคาถูกจนถึงขณะนี้มาตรการคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการอยู่มีแนวโน้มชดเชยผลกระทบเหล่านี้ได้⁷⁰

การปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิด ผลกระทบทางอ้อมของความเครียดทางเศรษฐกิจ ก่อปรกกับการถูกบังคับให้อยู่ร่วมกัน อาจส่งผลให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีรายงานว่าความเครียดทางเศรษฐกิจทำให้ผู้หญิงมีความเสี่ยงสูงขึ้นต่อการถูกกระทำด้วยความรุนแรง ผู้หญิงบางคนต้องเผชิญกับความรุนแรงทางเพศ (สามีหรือคูรักรักบังคับให้มีเพศสัมพันธ์)⁷¹ การปิดพื้นที่เสี่ยงให้คนอยู่แต่ที่บ้าน ขณะที่การเข้าถึงสายด่วนรายงานเหตุแบบดั้งเดิมตามศูนย์พักพิงประจำจังหวัด โรงพยาบาล และสถานศึกษามีอย่างจำกัด ย่อมหมายความว่าเด็กอาจถูกล่วงละเมิดโดยไม่มีรายงานเหตุ การใช้เวลาออนไลน์เพิ่มขึ้นของเด็ก ก็อาจทำให้เด็กมีความเสี่ยงสูงขึ้น เช่น การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ การมีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเด็กที่มีความเสี่ยงและเกี่ยวกับความรุนแรงบนฐานเพศภาวะ จะช่วยให้สามารถป้องกันและรับมือได้ดียิ่งขึ้นสำหรับกลุ่มเสี่ยง ในระหว่างการแพร่ระบาดครั้งนี้ ตลอดจนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาผลกระทบจากโรคการแพร่ระบาดของโควิด-19

61 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

62 <https://www.unicef.org/thailand/what-we-do/early-childhood-development>

63 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

64 Karki, 2020 อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

65 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, เมษายน 2563, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563

66 Block et al. อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 5, 2563

67 World Food Programme, 2020, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4, 2563. การสำรวจบุคลากรในสถานศึกษาพบว่า อาหารในโรงเรียนถือเป็นสิ่งสำคัญที่ตนคิดว่าครอบครัวของเด็กที่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากโครงการของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนส่วนนี้

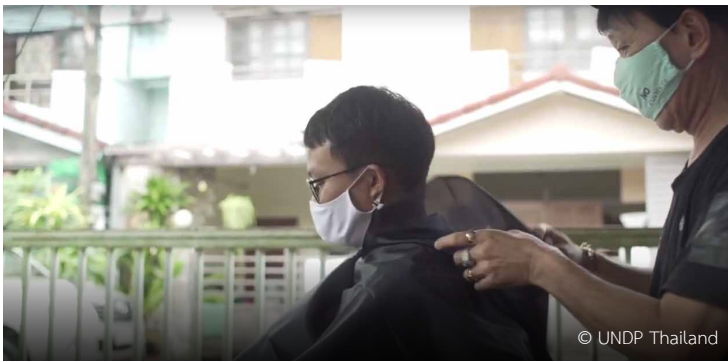
68 กรอบแนวคิดของยูนิเซฟด้านโภชนาการแม่และเด็กแสดงจุดสำคัญของปัจจัยฉับพลันและปัจจัยแฝงที่ทำให้เกิดภาวะทุพโภชนาการ กรอบนี้เน้นผลกระทบของการหยุดชะงักของระบบอาหารต่อภาวะโภชนาการ กล่าวคือ ถ้าวัดประกอบของห่วงโซ่อุปทานอาหารเพียงองค์ประกอบเดียว (ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้ขนส่ง ผู้ค้าปลีก) ถูกกระทบเนื่องจากภาวะหยุดชะงักจากโรคโควิด-19 ผลกระทบที่เชื่อมโยงกันจะเกิดขึ้นในระบบอาหารกระทบมิติความพร้อมของอาหาร ความสามารถในการซื้ออาหาร การเข้าถึง และการยอมรับได้

69 เรื่องเดียวกัน

70 เรื่องเดียวกัน

71 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

© UNDP Thailand

© UNDP Thailand

ผู้หญิงที่ทำงานในภาคนอกระบบ คาดการณ์ว่าจะได้รับผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 รุนแรงที่สุด โดยกลุ่มผู้หญิงคิดเป็นร้อยละ 44 ของแรงงานในภาคนอกระบบ ทำงานในกลุ่มงานบริการที่อ่อนไหวต่อการปิดพื้นที่เสี่ยงมากที่สุด (เช่น การท่องเที่ยว การโรงแรม การดูแล และการทำงานบ้าน) โดยได้รับการคุ้มครองทางสังคมน้อยที่สุด องค์กรเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติรายงานว่า มีผู้หญิงร้อยละ 66 ได้รับเงินค่าแรงลดลง

แรงงานต่างด้าว ก็มีความเสี่ยงเช่นกัน ในปี 2562 มีแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนในประเทศไทยเกือบสามล้านคน รวมแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสารอีกไม่ทราบจำนวน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน (เมียนมาร์ กัมพูชา และลาว)⁷² จำนวนมากไม่มีสิทธิประกันสังคมในการรักษาพยาบาลและการลาป่วยโดยได้รับค่าจ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เป็นคนงานในภาคนอกระบบและ/หรือไม่มีเอกสาร⁷³

ประชาชนกลุ่มชายขอบ คนพิการและผู้ป่วยโรคเรื้อรังเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุด เนื่องจากปัญหาทางร่างกายร่วมกับความยากจน⁷⁴ ในกลุ่มนี้ ผู้หญิงพิการยังมีความเสี่ยงต่อการถูกกระทำด้วยความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิด⁷⁵ บ่อยครั้งที่คนกลุ่มนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและการชดเชยความเสียหาย เพราะไม่มีบริการต่าง ๆ ไว้คอยให้บริการ หรือเนื่องจากขาดความตระหนักในประเด็นปัญหาที่ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่มีความพิการต้องเผชิญอันเป็นผลมาจากความเปราะบางของตน⁷⁶

กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ มีความเสี่ยงต่อการถูกกระทำด้วยความรุนแรงและการถูกล่วงละเมิดรูปแบบต่าง ๆ สูงขึ้น การสำรวจผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อชุมชนคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งสนับสนุนโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติกับมูลนิธิเอเชียแปซิฟิก ทรานส์เจนเดอร์ เนตเวิร์ค พบว่าคนที่มีความหลากหลายทางเพศเผชิญความยากลำบาก ซึ่งโดยทั่วไปจะคล้ายกับประชากรกลุ่มอื่น⁷⁷ อย่างไรก็ตาม ประมาณร้อยละ 14 ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า ตนมีประสบการณ์ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากคนรัก จากครอบครัว หรือบนฐานเพศภาวะหรือความรุนแรงทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น⁷⁸

นอกจากนี้ ผู้ให้บริการทางเพศก็ต้องเผชิญการแบกรับภาระจากการปิดพื้นที่เสี่ยงด้วยเช่นกัน เนื่องจากรัฐบาลสั่งปิดสถานบันเทิงทุกแห่งซึ่งมีผลกระทบอย่างชัดเจนต่อการดำรงชีวิตของประชากรกลุ่มนี้⁷⁹ คนไร้บ้านก็ได้รับโทษจากการไม่ปฏิบัติตามประกาศห้ามออกนอกเคหสถาน สถิติของรัฐบาลชี้ให้เห็นว่า มีคนเร่ร่อนในประเทศไทยประมาณ 2,700 คน แต่เชื่อว่าเป็นตัวเลขการประเมินที่ต่ำกว่าความเป็นจริง⁸⁰

การให้บริการทางสังคม ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนบริการต่าง ๆ ตั้งแต่บริการสายด่วนไปจนถึงศูนย์ดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินและวิกฤตครอบครัวแบบเบ็ดเสร็จ⁸¹ รวมทั้งบริการแพทย์เฉพาะทาง ล้วนถูกระดมไปช่วยในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 บุคลากรในโรงพยาบาลบางส่วนได้รับมอบหมายหน้าที่ใหม่จากศูนย์ดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินและวิกฤตครอบครัวแบบเบ็ดเสร็จ ให้ไปช่วยในการรับมือกับโควิด-19 บางส่วนก็ต้องลาป่วย ทำให้ขีดความสามารถในการให้บริการและการส่งต่อผู้ป่วยลดลง จากประกาศมาตรการสถานการณ์ฉุกเฉิน บริการของศูนย์ดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินและวิกฤตครอบครัวแบบเบ็ดเสร็จ (การรักษาพยาบาล การให้คำปรึกษา และการให้คำแนะนำทางกฎหมาย) ไม่ได้จัดให้มีบริการแบบเผชิญหน้าตัวต่อตัว แต่ผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงบริการ สำหรับครอบครัวยากจนซึ่งไม่สามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสารพกพา หรืออินเทอร์เน็ต

72 แรงงานข้ามชาติมีกำลังทำงานในภาคที่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น เกษตรกรรม การประมง การแปรรูปอาหาร สิ่งทอ การก่อสร้าง งานบ้าน การค้าปลีก และการท่องเที่ยว

73 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

74 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

75 WHO, 2020, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

76 Vallins et al., 2013, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

77 ผู้ตอบแบบสอบถาม 36% กล่าวว่าผลกระทบที่สำคัญของโรคโควิด-19 ต่อตนเองคือ การสูญเสียรายได้/งาน (47%) ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล (38%) และสถานการณ์ความเป็นอยู่ไม่ปลอดภัย (36%) ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการปิดพื้นที่เสี่ยงและการจำกัดการเดินทางและการเคลื่อนย้ายข้ามพื้นที่ (85%) และบางคนกล่าวว่าข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายข้ามพื้นที่และมาตรการเว้นระยะห่างทางกายภาพ ทำให้ความเครียดและภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่า ตนได้รับผลกระทบจากการแยกตัวอยู่ห่างจากกัน ไม่สามารถพบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมภายนอกได้ รวมทั้งการทำงานที่บ้านเป็นระยะเวลานาน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเหงาอ้างว้าง ความเครียดและภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น

78 UNDP and Asia Pacific Transgender Network (ATPN) (2020)

79 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

80 Pasuk, 2020, อ้างถึงใน ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

81 <https://evaw-global-database.unwomen.org/fr/countries/asia/thailand/2007/one-stop-crisis-centres>

ผลกระทบของการระบาดใหญ่ ต่อความคืบหน้าของประเทศไทย สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

1 NO
POVERTY

ก่อนเกิดการระบาดใหญ่ ประเทศไทยมีความคืบหน้าในการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง วิกฤตการณ์โควิด-19 ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากความยากจนกับการเติบโตทางเศรษฐกิจแล้ว แม้จะยังเร็วเกินกว่าจะหาหลักฐานเชิงประจักษ์มาบ่งชี้ผลกระทบ แต่ก็สามารถคาดการณ์แนวโน้มผลกระทบต่อเป้าหมายต่าง ๆ ได้

ความยากจน อัตราความยากจนลดลงอย่างมากจากร้อยละ 67 ในปี 2529 เหลือเพียงไม่ถึงร้อยละ 8 ในปี 2560 หลายปีมานี้พบว่าอัตราความยากจนเพิ่มขึ้นเป็นเกือบร้อยละ 10 ในปี 2561 โดยมีจำนวนแน่นอนของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจนเพิ่มขึ้นจาก 4.8 ล้านคน เป็นมากกว่า 6.7 ล้านคน⁸²

ความเสี่ยงจากการระบาดใหญ่ส่งผลให้อัตราความยากจนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการตกงาน รายได้ลดลง และสูญเสียการดำรงชีพ การแพร่ระบาดครั้งนี้คาดว่าจะร้ายแรงขึ้นอีก ซ้ำเติมสถานการณ์ที่ย่ำแย่อยู่แล้วของครัวเรือนรายได้น้อยให้ยิ่งทรุดหนัก ซึ่งการดำรงชีพต้องพึ่งพิงเกษตรกรรมเป็นหลัก (มีการจ้างงานรวมร้อยละ 31 ในภาคนี้) เกษตรกรและแรงงานนอกระบบจึงมีแนวโน้มเป็นกลุ่มเสี่ยงสูงสุด ส่วนลูกจ้างในภาคการท่องเที่ยวจำนวนมาก (ร้อยละ 9 ของการจ้างงานรวม ไม่รวมแรงงานนอกระบบ) มีแนวโน้มว่างงานในระยะสั้น และมีความเสี่ยงต่อการตกอยู่ภายใต้กับดักความยากจนสูงกว่าภาคอื่น จนกว่าการเดินทางของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมทางธุรกิจจะกลับคืนสู่สภาพเดิม แรงงานข้ามชาติในภาคเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว จะเป็นอีกกลุ่มเสี่ยงหนึ่ง เพราะเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างจำกัด จากข้อมูลของกระทรวงแรงงาน ณ เดือนสิงหาคม 2562 มีแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยจำนวน 2.9 ล้านคน⁸³

82 World Bank, 2020 อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

83 EIU, 2020

ภาคเกษตรกรรมต้องประสบภัยพิบัติเป็นสองเท่า คือทั้งจากการระบาดของใหญ่และจากภัยแล้งในปี 2563 โครงการแจกเงินให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรช่วยบรรเทาความยากจนในระยะสั้นได้ โดยแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 53⁸⁴ หากไม่มีโครงการแจกเงินของรัฐตั้งแต่ไตรมาสที่สามของปี 2563 เป็นต้นมา คาดว่าอัตราความยากจนจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9 ทั่วประเทศ สำหรับแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่มีแนวโน้มอยู่ในใกล้เส้นความยากจนพบว่า อัตราความยากจนคงที่หรือเพิ่มขึ้น ส่วนในพื้นที่ชนบทพบว่า อัตราความยากจนกลับสู่ระดับก่อนวิกฤตโควิด-19 ที่ร้อยละ 11⁸⁵ ส่วนกลุ่มคนพิการและ/หรือเจ็บป่วยเรื้อรังพบว่า อัตราความยากจนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15 (เทียบกับร้อยละ 14 ก่อนวิกฤตโควิด)

ขจัดความหิวโหย ประเทศไทยสามารถขับเคลื่อนสู่เป้าหมายด้านจำนวนเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีที่มีน้ำหนักเกินและอ้วนกับน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และแกรีนได้ แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายสำหรับตัวชี้วัดภาวะโภชนาการด้านอื่น ๆ (โดยเฉพาะภาวะโลหิตจางและการให้นมแม่อย่างเดียว)⁸⁶ (รายละเอียดผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดปรากฏดังแสดงในตารางที่ 2 ภาคผนวก ข)

ในระยะสั้น ประเทศไทยยังไม่ประสบปัญหาด้านอุปทานของอาหาร ทั้งด้านความเพียงพอและราคา แต่อาจกลายเป็นปัญหาในระยะกลางได้⁸⁷ ทั้งนี้ ผลกระทบค่อนข้างจะเกิดจากการสูญเสียรายได้ เพราะธุรกิจหยุดชะงักมากกว่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนยากจนและแรงงานข้ามชาติรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น รายได้ที่ลดลงย่อมกระทบกำลังซื้ออาหาร ซึ่งนำไปสู่การบริโภคอาหารลดลง และ/หรือ การทดแทนด้วยอาหารราคาถูก (รวมอาหารหลัก) แทนผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่า⁸⁸ เท่าที่ผ่านมามีพบว่า มาตรการคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการแล้ว มีแนวโน้มจะชดเชยผลกระทบดังกล่าวนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การชะลอตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในปี 2563 อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง

ด้านอาหารและโภชนาการ ครัวเรือนแรงงานต่างด้าวจะมีความเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะมักจะมีอัตราการขาดสารอาหารสูงกว่า ทั้งยังมีแนวโน้มเข้าถึงโครงการแจกเงินน้อยกว่าคนอื่น ในช่วงการประกาศปิดพื้นที่เสี่ยงระยะแรก กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ วัด ชุมชน กลุ่มองค์กรประชาสังคม และบุคคลทั่วไป ต่างจัดหาอาหารมาแจกจ่าย ซึ่งช่วยบรรเทาภาวะชงักงั้นในระยะสั้นได้ แต่ในระยะกลางและระยะยาวที่เศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างช้า ๆ ปฏิบัติการความยากจนจะทำให้ผลลัพธ์ด้านโภชนาการแย่ลง โดยเฉพาะในสตรีมีครรภ์ มารดาให้นมบุตร และเด็กเล็ก

สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ประเทศไทยมีความคืบหน้าอย่างดียิ่งในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสุขภาพส่วนใหญ่ โดยจะเห็นได้จากระดับความครอบคลุมของระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (เป้าประสงค์ที่ 3.8) ที่ครอบคลุมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 59 ของประชากรในปี 2553 เป็นร้อยละ 85 ในปี 2562⁸⁹

มาตรการด้านสาธารณสุขและการปิดพื้นที่เสี่ยง ส่งผลกระทบต่อทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในแง่ดีนั้น การห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการเดินทางระหว่างพื้นที่ มีส่วนทำให้อุบัติเหตุจากรถลดลงร้อยละ 60 และฝุ่นละอองน้อยลงร้อยละ 20⁹⁰ เมื่อประชาชนมีการดูแลสุขภาพลักษณะส่วนบุคคลและความฉลาดทางสุขภาพ (health literacy) ดีขึ้น รวมทั้งปฏิบัติการของโรคติดต่อลดลงเป็นผลให้อัตราการเจ็บป่วยด้วยไข้หวัดใหญ่ลดลงจากสถิติเดิมร้อยละ 25 โรคไข้เลือดออกและโรคไข้รากสาดใหญ่ลดลงกว่าร้อยละ 40 และโรคหัดลดลงเกือบสองในสาม สำหรับผลกระทบต่อด้านลบพบว่า การฆ่าตัวตายในไตรมาสแรกเพิ่มขึ้นร้อยละ 14 เทียบกับเวลาเดียวกันปีที่แล้ว

ปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นสองในสาม เนื่องจากความเครียดระหว่างการปิดพื้นที่เสี่ยงร่วมกับความขัดสน นอกจากนี้ การระดมทรัพยากรเพื่อรับมือกับโรคโควิด-19 กระบวนการส่งมอบบริการด้านสุขภาพให้พลิกผันไปจากเดิม จนคุณภาพของบริการรักษาพยาบาลลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชากรที่เปราะบางกว่ากลุ่มอื่น

สำหรับด้านบริการสุขภาพ รัฐบาลมีแผนใช้จ่ายในระบบสาธารณสุขเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ จึงทำให้การใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 2 เป็นผลให้กระทรวงสาธารณสุขสามารถจัดซื้อจัดหาเวชภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกสำรองไว้เตรียมรับมือการแพร่ระบาดครั้งต่อไป

84 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

85 เรื่องเดียวกัน

86 Global Nutrition Report, 2020, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 5, 2563

87 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 5, 2563

88 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 5, 2563

89 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3 (รายละเอียดผลการดำเนินงานเป้าหมายที่ 3 ของประเทศไทย ปรากฏดังแสดงในตารางที่ 6 ภาคผนวก ข)

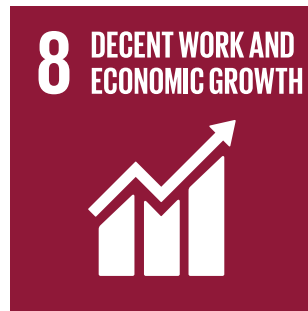
90 โปรดดู ตารางที่ 7 ในภาคผนวก ข

การศึกษาที่มีคุณภาพ ยังไม่มีหลักฐานเป็นที่ประจักษ์ชัดที่แสดงผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อคุณภาพการศึกษาตามตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญ ทั้งจำนวนนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียน ผลการเรียนรู้ คุณภาพของบริการ และสัดส่วนครู (ผลกระทบที่เป็นไปได้ในภาพรวมของโรคโควิด-19 ต่อเป้าหมายที่ 4 ปรากฏดังแสดงในภาคผนวก ข) ทั้งนี้ พบว่ามีอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ไม่เพียงพอ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของครูก็มีความจำกัด สำหรับการจัดการศึกษาทางไกลในระยะแรก ส่วนครอบครัวที่ยากจนกว่า จะเสียเปรียบผู้อื่น เพราะการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตมีจำกัด ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดตามหลังวิกฤตสาธารณสุขอาจทำให้นักเรียนจากครอบครัวยากจนต้องออกกลางคัน กลุ่มเปราะบางอาจมีความเสี่ยงต่อการออกกลางคันมากขึ้น เนื่องจากขาดโอกาสการเรียนรู้มากกว่าเด็กทั่วไปและครอบครัวได้รับผลกระทบมากกว่าจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยเด็กผู้หญิงซึ่งก่อนหน้านี้เคยมีจำนวนการลงทะเบียนเรียนและผลการเรียนสูงกว่า อาจถูกกระทบมากกว่าเด็กผู้ชาย

ความเท่าเทียมทางเพศ ก่อนหน้าการระบาดใหญ่ การขับเคลื่อนสู่เป้าหมายข้อนี้มีความคืบหน้าระดับปานกลาง แต่การระบาดใหญ่ครั้งนี้ ดูเหมือนจะส่งผลต่อผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะมีผู้หญิงเป็นแรงงานในภาคที่มีความเสี่ยงสูงต่อภาวะหยุดชะงักมากกว่าผู้ชาย จากข้อมูลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศพบว่า ร้อยละ 54 ของแรงงานในประเทศไทยอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย⁹¹ อีกทั้งโรคโควิด-19 ยังเพิ่มภาระการดูแลและภาระงานในบ้านที่ไม่ได้รับค่าจ้างมากขึ้นอีกด้วย⁹² ยิ่งไปกว่านั้น วิกฤตเศรษฐกิจยังทำให้ผู้หญิงเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศและถูกรังแกด้วยความรุนแรงทางเพศ ตลอดจนการตั้งครุณีในวัยรุ่นและการแต่งงานก่อนวัยอันควรกำหนด ในอัตราที่สูงกว่า

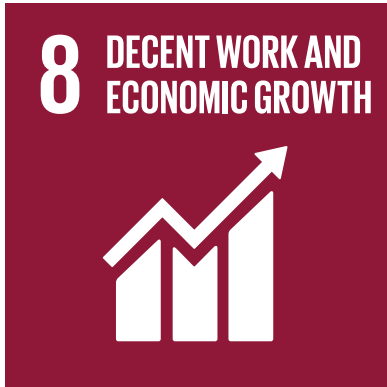
การคุ้มครองจากความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิด ประเด็นการปกป้องคุ้มครองจากกระทำด้วยความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิด คาบเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายข้อ ได้แก่ ความเท่าเทียมทางเพศ (เป้าหมายที่ 5) ความเป็นอยู่ที่ดี (เป้าหมายที่ 3) ความยุติธรรม (เป้าหมายที่ 16) และงานที่มีคุณค่า (เป้าหมายที่ 8)

ก่อนหน้าวิกฤตโควิด-19 ประเทศไทยมีความคืบหน้าอย่างดีในการขับเคลื่อนเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายเป้าหมาย (ดูตารางที่ 6 ภาคผนวก ข) แม้จะยังไม่มีข้อมูลหลังวิกฤตโควิด-19 แต่ก็คาดการณ์ได้ว่า หากความยากลำบากยืดเยื้อไปเป็นระยะกลาง ความชุกของการกระทำด้วยความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิดรูปแบบต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้น

91 ILO, 2020

92 UN Women, 2020a

ความยากลำบากทางเศรษฐกิจเนื่องจากตกงานและ/หรือชั่วโมงทำงานลดลง กอปรกับความเครียดจากการถูกบังคับให้อยู่บ้าน เป็นสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว⁹³ มีรายงานการศึกษาก่อนหน้านี้ที่ยืนยันว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจทำให้ผู้หญิงและเด็กเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศและถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางเพศสูงขึ้น⁹⁴ นอกจากนี้ วิกฤตครั้งนี้ยังพลิกโฉมรูปแบบบริการสายด่วนและการให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการที่มีปฏิสัมพันธ์กับแบบเผชิญหน้า ตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 บริการสายด่วนได้ขยายการให้คำปรึกษาครอบคลุมสายจากเด็ก ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ที่มีความเสี่ยงสูงในการติดเชื้อโควิด-19 รวมทั้งคนที่เพิ่งว่างงาน ปัจจุบันศูนย์พักพิงชั่วคราวได้เปิดรับคนไร้บ้านและเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มเติมอีกด้วย ทำให้จำนวนผู้ขอรับบริการจากศูนย์บริการผู้เปราะบางฉุกเฉินแบบครบวงจรก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก⁹⁵

การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาด ประเทศไทยมีความคืบหน้าอย่างดียิ่งในการขับเคลื่อนสู่การบรรลุเป้าหมายข้อนี้ แต่ผลกระทบจากการระบาดใหญ่ครั้งนี้ จะทำลายโอกาสการบรรลุความสำเร็จของการดำเนินงานสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยทำให้อัตราการเติบโตลดลงและกระทบการจ้างงานกับค่าจ้าง คาดว่าการบริโภคในประเทศที่กำลังลดลง กอปรกับห่วงโซ่อุปทานที่หยุดชะงัก จะทำให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมลดลง ดังนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจจึงจะชะงักเพราะวิกฤตโควิด-19 ครั้งนี้

สิ่งแวดล้อม การประกาศปิดพื้นที่เสี่ยง ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม 2563 ส่งผลให้การปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลงร้อยละ 10 เทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้ว⁹⁶ อีกทั้งยังพบเห็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์และสัตว์หายากตามอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งในทะเลและป่าไม้ เนื่องจากการสั่งปิดพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเช่นกัน⁹⁷ สิ่งมีชีวิตทางทะเลได้รับประโยชน์จากการประกาศปิดพื้นที่เสี่ยงและการท่องเที่ยวที่ลดลง เพราะการระบายน้ำทิ้งจากชุมชนและโรงแรมตามชายหาดลดลง จึงเป็นผลดีต่อคุณภาพน้ำทะเล การเจริญเติบโตของระบบนิเวศปะการังและหญ้าทะเล ซึ่งดึงดูดให้สัตว์ทะเลหายากเข้าใกล้ชายฝั่งมากขึ้น⁹⁸ ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย ซึ่งสามารถฟื้นตัวได้รวดเร็วเนื่องจากสภาพแวดล้อมดีขึ้น ทั้งนี้ความท้าทายต่อไปคือ จะทำอย่างไรให้เศรษฐกิจฟื้นคืนสภาพเดิมได้ โดยแลกมาด้วยความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

93 Gender in Humanitarian Action, 2020, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563

94 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6, 2563 ‘ผลกระทบทางเศรษฐกิจทำให้ผู้หญิงและเด็กเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศและความรุนแรงทางเพศมากขึ้น (United Nations Children’s Fund (UNICEF) Helpdesk, 2018) ความรุนแรงในคูรักรัก (Intimate partner violence: IPV) และความรุนแรงต่อเด็กเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่มีความเครียดทางเศรษฐกิจ (Fraser, 2020) การใช้แนวทางปิดเมืองเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการส่งเสริมให้ ‘อยู่บ้าน’ เป็นปัญหาอย่างมากสำหรับผู้หญิงและเด็ก เพราะบ้านกลายเป็นที่หลบภัย ‘ซึ่งไม่ปลอดภัย’ (Singano, 2020)

95 ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์บริการผู้เปราะบางฉุกเฉินแบบครบวงจร โรงพยาบาลปทุมธานี มีผู้รับบริการเพิ่มขึ้นสามเท่าในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เทียบกับเดือนกุมภาพันธ์ 2562 (จาก 8 ราย เป็น 24 ราย) และเพิ่มขึ้นสองเท่าในเดือนมีนาคม 2563 เทียบกับเดือนมีนาคม 2562 (จาก 16 ราย เป็น 34 ราย) บุคลากรโรงพยาบาลบางส่วนได้รับมอบหมายหน้าที่ใหม่จากศูนย์บริการผู้เปราะบางฉุกเฉินแบบครบวงจร ให้ไปช่วยงานในการรับมือโรคโควิด-19 ทั้งนี้ ภายใต้มาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉิน บริการของศูนย์บริการผู้เปราะบางฉุกเฉินแบบครบวงจรจึงไม่ได้ให้บริการแบบเผชิญหน้าทุกราย โดยเปลี่ยนไปให้บริการผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์

96 องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก, 2563

97 วิจารย์ สิมายา, 2563

98 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563

การดำเนินงานในระยะข้างหน้า

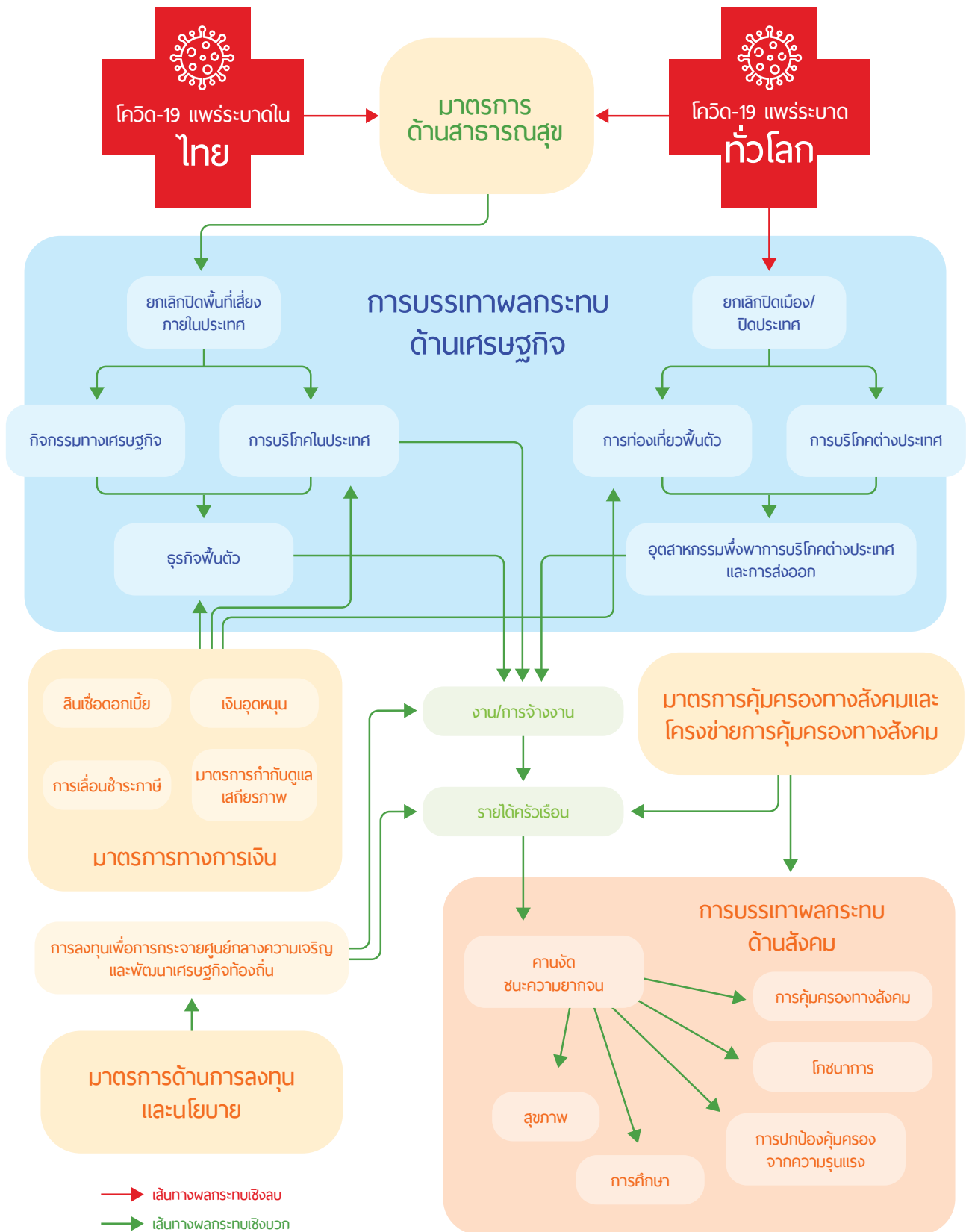
สรุปประเด็นข้อเสนอแนะที่สำคัญ

ความท้าทายในการดำเนินงานระยะต่อไปคือ การสร้างสมดุลระหว่างความเสี่ยงต่อสุขภาพกับการสูญเสียทางเศรษฐกิจ ระหว่างการพึ่งพิงอุปสงค์ในประเทศกับภายนอก และระหว่างการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจกับการสร้างความสามารถในการฟื้นตัวได้เร็ว

เสาหลักสี่ประการที่เกื้อหนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยและสร้างสังคมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีดังต่อไปนี้

- เสาหลักที่ 1: กระตุ้นเศรษฐกิจ** ยกเลิกการสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงและการปิดเมืองปิดประเทศ พร้อมทั้งจัดการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ และเพิ่มขีดความสามารถของบริการสุขภาพเพื่อตอบสนองการติดเชื้อเพิ่มอีก ส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศและการใช้จ่ายภาครัฐ เพื่อพยุงเศรษฐกิจ
- เสาหลักที่ 2: ส่งเสริมธุรกิจ งาน และรายได้** ใช้นโยบายทางการเงินมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือภาคที่ถูกกระทบหนักที่สุดซึ่งมีการจ้างงานนอกระบบในระดับสูง กระตุ้นการจ้างงานและสนับสนุนธุรกิจเพื่อรักษาตำแหน่งงาน โดยขยายความครอบคลุมให้ทั่วถึงกว้างขึ้นและยืดระยะเวลามาตรการทางการเงิน
- เสาหลักที่ 3: ให้ความคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่สุด** เสริมสร้างความเข้มแข็งให้การคุ้มครองและบริการทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่สุด และบูรณาการแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคม
- เสาหลักที่ 4: สร้างสมดุลระหว่างการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจกับการสร้างความสามารถในการฟื้นตัวได้เร็ว** ริเริ่มการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green recovery) โดยอิงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง⁹⁹ ที่เน้นการสร้างที่ยั่งยืน ครอบคลุมคนทั้งมวล และเสริมพลัง เป็นแนวทางการฟื้นฟูเศรษฐกิจในระยะข้างหน้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกรอบการพัฒนาแบบคาร์บอนต่ำ การท่องเที่ยวคุณภาพ และการกระจายอำนาจเพื่อการพัฒนาตามแนวคิดการกระจายศูนย์กลางความเจริญ (Growth-pole development)

รูปที่ 3: การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบของมาตรการบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

ความเปราะบางของเศรษฐกิจไทย

แรงกดดันด้านงบประมาณและหนี้สาธารณะ การให้เงินช่วยเหลือเพื่อพยุงเศรษฐกิจ ทำให้หนี้สาธารณะของประเทศไทยสูงและระดับเพดานความจำเป็นต้องคลายข้อจำกัดทางการคลังเพื่อรองรับแรงกระแทกเป็นเรื่องเข้าใจได้ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกล้วนหันมาใช้วิธีการทางการคลังปัญหาของประเทศไทยคือ รัฐบาลก่อหนี้ไปแล้วเกือบ 1.8 ล้านล้านบาท ตั้งแต่ปี 2557 และมาตรการช่วยเหลือเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ จะก่อหนี้เพิ่มขึ้นเป็นมากกว่าสองเท่าในช่วงปี 2557-2562 รัฐบาลอาจพิจารณาหาทางขยายเพดานหนี้สาธารณะ ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ที่ร้อยละ 60 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

กลไกขับเคลื่อนการเติบโต เศรษฐกิจแบบเปิดของประเทศไทยพึ่งพาอุปสงค์จากภายนอกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวและการส่งออก การท่องเที่ยวมีส่วนเกือบร้อยละ 22 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยร้อยละ 30 เป็นชาวจีน ผลกระทบจากการท่องเที่ยวชบเซา ส่งผลถึงภาคการผลิตอื่นด้วย การฟื้นตัวของเศรษฐกิจเห็นได้ชัดว่าขึ้นอยู่กับวัคซีนหรือการรักษาพยาบาล ในระหว่างนี้จึงต้องพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศเป็นหลัก การส่งออกก็ถูกกระทบเช่นกัน แม้จะคาดการณ์ว่าจะฟื้นตัวได้ตั้งแต่ไตรมาสที่สามของปี 2563 เป็นต้นไปก็ตาม

กำลังแรงงานนอกระบบและการจ้างงานกลุ่มเปราะบาง เนื่องจากกำลังแรงงานกว่าครึ่งหนึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ จึงเป็กลุ่มเปราะบางไปโดยปริยาย ทั้งยังเผชิญแรงกระแทกอย่างรุนแรง เพราะแรงงานนอกระบบไม่ถูกรวมอยู่ในโครงการช่วยเหลือทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำ มีข้อกังวลเรื่องปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื้อรังในประเทศไทย รายงานสถานการณ์ความมั่งคั่งทั่วโลกและฐานข้อมูลรายเดือนเผยแพร่เมื่อเดือนธันวาคม 2561 โดยเครดิตสวิส เปิดเผยว่าประเทศไทยมีช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้สูงที่สุดในโลก คนรวยที่สุดร้อยละ 1 ควบคุมความมั่งคั่งเกือบร้อยละ 67 ของประเทศ¹⁰⁰ ซึ่งความเท่าเทียมกันของรายได้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ¹⁰¹ โดยพบความเหลื่อมล้ำหลายรูปแบบ¹⁰² การวิเคราะห์ของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยพบว่า ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรายได้ปานกลางกว้างขึ้น แม้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิจะลดลงในช่วงหลายปีมานี้¹⁰³

จุดแข็งของสังคมไทย

ระบบสุขภาพ ตามรายงานดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพโลกประจำปี ค.ศ. 2019 ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับอยู่ในกลุ่ม 10 ประเทศที่มีการเตรียมพร้อมดีที่สุดในอันดับต้น ๆ ของกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง ด้วยการให้เงินอุดหนุนด้านสุขภาพที่ครอบคลุมเกือบทั้งหมด รัฐจึงจัดให้ประชาชนได้รับการตรวจโรคโควิด-19 และการรักษาพยาบาลได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ผ่านโครงการประกันสุขภาพสามโครงการสำคัญที่มีอยู่ในประเทศ ส่งผลให้ไม่เกิดอุปสรรคทางการเงินโดยตรงในการตรวจโรคและเข้าถึงการรักษาพยาบาล¹⁰⁴

ในระยะแรกที่เกิดการแพร่ระบาด มีการจัดหาทรัพยากรเพิ่มขึ้นเพื่อให้โรงพยาบาลมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ โดยจัดตั้งโรงพยาบาลสนามขึ้นหลายแห่งจนเกินความต้องการ เนื่องจากมีผู้ติดเชื้อน้อยกว่าที่คาดไว้ ดังนั้นการมีจำนวนผู้เสียชีวิตเพียงเล็กน้อย จึงแสดงให้เห็นจุดแข็งและความเชี่ยวชาญของบุคลากรด้านสุขภาพในการให้การดูแลรักษาทางการแพทย์แก่ผู้ป่วยทันทีที่ยืนยันว่าติดเชื้อ

ทุนทางสังคม วิกฤตครั้งนี้เผยให้เห็นจุดแข็งของทุนทางสังคมในการให้ความช่วยเหลือแก่กันและกันในภาวะยากลำบาก การรายงานข่าวประจำวันที่น่าเสนอความต้องการความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มคนที่ประสบปัญหาอยากลำบากในการทำมาหากิน ไปจนถึงโรงพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ขาดแคลนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ ทำให้เกิดการระดมการบริจาคทั้งตัวเงินและสิ่งอื่นที่ไม่เป็นตัวเงิน นี่คือนวัตกรรมของทุนทางสังคมไทย¹⁰⁵ การบริจาคและความช่วยเหลือต่าง ๆ หลังไหลมาจากวัด องค์กรนอกภาครัฐ สมาคมและมูลนิธิบรรเทาทุกข์ กลุ่มประชาสังคม ตลอดจนบุคคลทั่วไป การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมมีประสิทธิผลยิ่งในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมแก่ผู้ยากไร้ ทั้งยังเป็นโครงการความช่วยเหลือทางสังคมแก่กลุ่มเปราะบางอีกด้วย

100 ASEAN Today, 2020, "Thailand's COVID-19 suicide crisis shows the cost of inequality" (วิกฤตการฆ่าตัวตายจากโควิด-19 ในประเทศไทยเผยความเสียหายอันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำ)

101 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

102 รูปแบบของความไม่เท่าเทียมกัน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางภูมิศาสตร์และการกีดกันทางสังคมของคนชายขอบ เช่น คนไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ และแรงงานในประเทศ สาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันมีตั้งแต่ความเหลื่อมล้ำทางพันธุกรรมโดยช่วงระหว่างคนรวย-คนจนส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งคุณภาพและระดับที่สำเร็จ การเข้าถึงสินเชื่อและทักษะจำเป็นสำหรับเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างไม่เท่าเทียมกัน ไปจนกระทั่งการเลือกปฏิบัติทางกฎหมาย

103 มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2560

104 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3, 2563

105 มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ชี้ว่าคนไทยทำบุญบริจาคมากกว่าเจ็ดหมื่นล้านบาทต่อปี อีกทั้งประเทศไทยยังจัดเป็นอันดับที่สี่ตามดัชนีการให้ของโลก (World Giving Index) โดยข้อมูลการสำรวจของ CAP ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008-2018 พบว่าคนไทย 71% เคยบริจาคเงินในช่วง 30 วันที่ผ่านมา (ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563)

ทรัพยากรธรรมชาติ การปิดพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ทำให้ธรรมชาติมีโอกาสได้พักฟื้น มีรายงานการพบเห็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ตามอุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ทั้งในทะเลและป่าทั่วประเทศ¹⁰⁶ นี้แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยที่ฟื้นคืนสภาพได้อย่างรวดเร็ว มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระบุว่า การท่องเที่ยวหลังวิกฤตโควิดควรเปลี่ยนจุดเน้นจากปริมาณเป็นคุณภาพ โดยให้ความสำคัญยิ่งขึ้นด้านขีดความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว¹⁰⁷

การทบทวนทิศทางการพัฒนาหลังวิกฤตโควิด

ก้าวสู่เศรษฐกิจที่ฟื้นตนเองได้มากขึ้น โดยสร้างสมดุลระหว่างการพึ่งพาการบริโภคในประเทศกับต่างประเทศ เศรษฐกิจไทยมีลักษณะพึ่งพาการส่งออกสูง ทำให้ประจวบในการเผชิญต่อเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อบริโภคในต่างประเทศ ภาวะเศรษฐกิจโลกที่เข้าสู่ช่วงถดถอยและหดตัวย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงตามกันเป็นทอด ๆ ในวิกฤตเศรษฐกิจแต่ละครั้ง ซึ่งรวมการระบาดใหญ่ ทำให้เกิดภาวะหยุดชะงักและปรับเปลี่ยนอย่างรุนแรงในระบบการขนส่งและห่วงโซ่อุปทาน เมื่อประเทศพึ่งพาการส่งออกและนักท่องเที่ยวต่างชาติสูง จึงได้รับผลกระทบจากวิกฤตระดับโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นยุทธศาสตร์ชาติระยะยาวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพึ่งพาการบริโภคในประเทศกับต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น

ฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น เกษตรกรรม และธุรกิจการเกษตรใหม่ในท้องถิ่น การระบาดใหญ่ครั้งนี้อาจส่งผลให้คนทำงานในเขตเมืองต้องหันไปหาครอบครัวในชนบท ดังนั้นภาคการเกษตรจึงอาจเป็นหลังพิงที่ช่วยบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตได้ ในขณะที่การเพิ่มผลิตภาพในภาคเกษตรกรรมและธุรกิจการเกษตรยังจะช่วยเพิ่มการเติบโตและค่าแรงในชนบทอีกด้วย ดังนั้นการระดมทุนและการประกอบธุรกิจการเกษตรอยู่รอดและพร้อมจะฟื้นตัวหลังวิกฤต จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

เปลี่ยนสู่เศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้พักฟื้นคืนสภาพเพราะการสั่งปิดพื้นที่ ทำให้ตระหนักว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมามีความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มลพิษทางอากาศลดลงอย่างมากเมื่อมีการปิดพื้นที่¹⁰⁸ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ลดน้อยลง ในแง่บวกนั้นใช้พลังงานน้อยลงอย่างมาก ทั้งยังลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เนื่องจากสามในสี่ส่วนของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยมาจากภาคพลังงานและคมนาคมขนส่ง^{109,110}

ดังนั้นการฟื้นตัวอาจจำเป็นต้องกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการลงทุน ซึ่งอาจรวมไปถึงการปรับให้สอดคล้องกับเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกระยะยาว คำนึงถึงความยืดหยุ่นต่อผลกระทบด้านสภาพภูมิอากาศ ชะลอการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในระบบห่วงโซ่อุปทาน แก่นสำคัญของแนวทางนี้คือการเน้นความเป็นอยู่ที่ดีและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การพัฒนาที่ยั่งยืนกับความสามารถให้การฟื้นตัวได้เร็วเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินควบคู่ไปด้วยกัน ระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างระมัดระวัง จะฟื้นตัวได้เร็วเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเป็นปัจจัยเอื้อ¹¹¹

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. มาตรการระยะสั้น (ภายใน 6 เดือน)

ประเด็นสำคัญ

ในระยะสั้น สิ่งสำคัญเร่งด่วนคือ การสร้างความสมดุลระหว่างความเสี่ยงด้านสุขภาพกับความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ โดยปกป้องคุ้มครองกลุ่มเปราะบางที่สุดไปพร้อมกัน รัฐบาลควรยกเลิกข้อจำกัดที่ละน้อย และช่วยเหลือธุรกิจในการฟื้นตัว โดยค่อย ๆ คืนตำแหน่งงานและชั่วโมงทำงาน และรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจนต่อไปโดยลำดับ

106 วิจารณ์ สิมายา, 2563 New Normal ชีวิตวิถีใหม่และโอกาสในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. สัตว์ทะเลได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากธุรกิจท่องเที่ยวหยุดชะงักและการปิดพื้นที่ เนื่องจากภาระบายน้ำเสียจากชุมชนและโรงแรมตามชายหาดลดลงอย่างมาก ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพน้ำทะเล การเติบโตของระบบนิเวศปะการังและหญ้าทะเล ทำให้สัตว์ทะเลจำนวนมากเข้ามาใกล้ชายฝั่งมากขึ้น รวมทั้งสัตว์หายาก

107 มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2563. “เปลี่ยนวิกฤตโควิด-19 ให้เป็นโอกาส: การพลิกฟื้นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ”. ใน *TDR Policy Series on Fighting Covid-19*.

108 ค่าเฉลี่ยของระดับ PM 2.5 (ฝุ่นละออง) ลดลง 22% ตามพื้นที่ริมถนนในกรุงเทพมหานคร และ 15% ตามสถานีตรวจวัดอากาศในพื้นที่ต่าง ๆ ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน Open Development Thailand, Bangkok breathes cleaner air during COVID-19 pandemic, 2020

109 Thana Boonlert, 2020 “Striving for a Greener Future,” Bangkok Post, June 1, 2020.

110 Thailand Greenhouse Gas Organization, 2020b Post Covid-19 Climate Action Strategy. โฟล์สไลด์นำเสนอ. แก๊สล่าสุดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2563. Bangkok: Thailand Greenhouse Gas Organization.

111 OECD, 2020 “Building Back Better: A Sustainable, Resilient Recovery after COVID-19”. *OECD Policy Response to Coronavirus*.

1.1 มาตรการด้านสาธารณสุข

มาตรการด้านสาธารณสุขเป็นตัวแปรสำคัญ ถ้าสามารถควบคุมความตื่นตระหนกของประชาชนและการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ด้วยมาตรการด้านสาธารณสุข ก็จะบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจลงได้

ต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ด้วยความรู้และการสื่อสาร สิ่งสำคัญในการฟื้นคืนการบริโภคในประเทศและช่วยให้ธุรกิจสู่สภาพปกติ คือ การสร้างความเชื่อมั่นในความพร้อม และสมรรถนะของบริการสุขภาพ ความรู้ และขีดความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข รัฐบาลควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันด้านความพร้อมในการรองรับผู้ป่วยติดเชื้อและขีดความสามารถของบุคลากรที่มีอยู่ รวมทั้งดำเนินการศึกษาว่าผู้ป่วยติดเชื้อได้รับการดูแลจัดการอย่างไร การสร้างแบบจำลองความน่าจะเป็นของการติดเชื้อ จะช่วยในการตัดสินใจในระยะต่อไปเรื่องมาตรการด้านสาธารณสุข ควรวิเคราะห์ความสำเร็จของประเทศไทยในการลดอัตราการเสียชีวิต เพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในหมู่สาธารณชนให้มากยิ่งขึ้นว่าการระบาดใหญ่นี้สามารถควบคุมและจัดการได้ ความรู้เกี่ยวกับชนิดของไวรัส รูปแบบการแพร่เชื้อ ความเร็วของการแพร่กระจาย วิธีการจัดการ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการต่อสู้กับความกลัวเชื้อโรคที่ไม่รู้จัก

ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ค่อนข้างแน่นอนว่าจะเกิดการแพร่ระบาดระลอกสอง หากเกิดขึ้นจริง ประชาชนต้องมีความมั่นใจและเชื่อมั่นว่าระบบบริการรักษาพยาบาลมีความพร้อมและมีขีดความสามารถรับมือสถานการณ์ได้¹¹²

ยกเลิกการสั่งปิดพื้นที่และคลายข้อจำกัด พร้อมบังคับใช้กลไกป้องกันอย่างต่อเนื่อง และลงทุนในระบบตรวจหาและติดตามสอบสวนโรค รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ มาตรการด้านสาธารณสุขที่ให้ปิดเมืองส่งผลให้ธุรกิจหยุดชะงักซึ่งกระทบการจ้างงานตามกันเป็นทอด ๆ รัฐบาลไทยเฝ้าติดตามและเริ่มผ่อนปรนข้อจำกัดที่ละน้อยโดยลำดับ แม้จะไม่ทราบแน่ชัดเรื่องกำหนดเวลาที่จะได้ฟื้นคืนแต่การป้องกันก็ยังดำเนินการต่อไป ได้แก่ การปรับพฤติกรรมทางสังคม เช่น การทำงานจากที่บ้าน การเว้นระยะห่างทางกายภาพ การหมั่นล้างมือ และการสวมหน้ากากอนามัย รัฐบาลควรให้เงินสนับสนุนการตรวจหาและติดตามสอบสวนโรค ทั้งด้านวิธีการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อตรวจหาการติดเชื้อ ความสำเร็จของประเทศไทยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งนี้ยังคงเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการรับมือการระบาดระลอกสอง การให้งบประมาณสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกทางการรักษาพยาบาล ยังจะช่วยรับประกันให้ประชาชนมั่นใจในการเตรียมพร้อมและขีดความสามารถของสถานพยาบาล เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อีกด้วย

1.2 มาตรการทางการเงิน

เน้นช่วยสนับสนุนธุรกิจภาคการผลิต ภาคการผลิต ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐเพื่อให้ดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องปิดกิจการลง และช่วยพยุงให้ลูกจ้างมีงานทำต่อเนื่องระหว่างรอการฟื้นตัว ปัญหาที่เกิดกับธุรกิจในครั้งนี้ไม่ใช่เพราะปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเพราะการระบาดใหญ่ การประคับประคองธุรกิจจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นกว่าช่วงเศรษฐกิจถดถอยธรรมดาที่เคยเกิดขึ้น ดังนั้น เศรษฐกิจอาจดีตัวกลับขึ้นมาได้ เมื่อยกเลิกข้อจำกัดการเดินทางและการขนส่งสินค้าทั้งในและต่างประเทศ การช่วยพยุงธุรกิจจะช่วยให้ธุรกิจจำนวนมากรอดพ้นจากการล้มละลาย และเสริมสร้างให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้เร็ว ความช่วยเหลือแก่ภาคธุรกิจเช่นว่านั้น ได้แก่ การช่วยให้มีกระแสเงินสด เงินทุนหมุนเวียนและสภาพคล่องที่เพียงพอและการช่วยให้สามารถรักษาการจ้างงานพนักงานไว้ได้ หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจของนิตยสารดิอีคอนอมิสต์ ได้ศึกษาทบทวนเครื่องมือทางการเงินต่าง ๆ โดยจำแนกตามระดับผลกระทบ ระยะเวลาส่งผลกระทบ ระดับความซับซ้อน ลำดับความสำคัญ และสถานะของการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2 (ความช่วยเหลือทางการเงิน) และตารางที่ 3 (ความช่วยเหลือทางการเงิน) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในอาเซียน ประเทศไทยใช้มาตรการทางการเงินที่แสดงในรายการเกือบทุกมาตรการ (โปรดดูตารางที่ 1)

112 ปัจจุบันระบบบริการด้านการรักษาพยาบาลสามารถรองรับผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่ได้ 250 รายต่อวัน หรือสูงสุด 500 รายต่อวัน (Hfocus, 2020) นอกจากนี้ควรสังเกตด้วยว่า ในช่วงที่มีการติดเชื้อสูงสุด จำนวนผู้ป่วยรายใหม่ในประเทศไทยไม่เคยเกิน 200 ราย

ตารางที่ 4: เปรียบเทียบนโยบายการคลังและนโยบายการเงินที่ดำเนินการโดยประเทศสมาชิกอาเซียน

ประเทศ	มาตรการทางการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ								นโยบายการเงิน		
	มาตรการ ทางการคลัง โดยรวม	มาตรการ ทางด้าน ระบบสุขภาพ	มาตรการ ช่วยเหลือ รายได้แก่ บุคคลและ ครัวเรือน ไม่รวม มาตรการ ด้านภาษีและ เงินสมทบ	มาตรการ ด้านภาษีและ เงินสมทบ	เงินอุดหนุน จากภาครัฐ ให้แก่บริษัท	การเลื่อน เวลาชำระ ภาษีและ เงินสมทบ ประกันสังคม และเร่งรัด การเบิกจ่าย งบประมาณ	เงินกู้จาก ภาครัฐหรือ การอัดฉีด เงินทุนให้แก่ บริษัท	ค้ำประกัน เงินกู้โดยรัฐ เพื่อเอื้อ ผู้ถืออกชน	นโยบาย การเงิน	มาตรการ กำกับดูแล เสถียรภาพ การเงิน	
บรูไนดารุสซาลาม	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	
กัมพูชา	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	
อินโดนีเซีย	✓	✓	✓	✓		✓			✓		
สปป. ลาว	✓	✓		✓		✓		✓	✓	✓	
มาเลเซีย	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
เมียนมาร์	✓	✓	✓			✓			✓	✓	
ฟิลิปปินส์	✓	✓	✓		✓	✓			✓	✓	
สิงคโปร์	✓	✓	✓		✓	✓			✓		
ไทย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
เวียดนาม	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	

ที่มา: การรวบรวมองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) อ้างถึงใน EIU, 2020

ตารางที่ 5: มาตรการทางการเงินเพื่อระดับประคองธุรกิจ

ประเภท	เครื่องมือ ดำเนิน นโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือ ดำเนินนโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลา ส่งผลกระทบ	ความ ซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและ ข้อเสนอเพิ่มเติม	ระยะของ มาตรการ	ระดับ ความ สำคัญ เร่งด่วน
1. การดูแลให้ กระแสน้ำ เพียงพอ	เงินกู้ปลอด ดอกเบี้ย/เงิน อุดหนุนดอกเบี้ย	เฉพาะสินเชื่อสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ธุรกิจขนาดเล็กหรือธุรกิจขนาดที่ ได้รับผลกระทบหนักที่สุด โดยไม่คิด ดอกเบี้ยหรือให้เงินอุดหนุนช่วย จ่ายดอกเบี้ย	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ	ระยะกลาง	มาก
	การเลื่อนเวลา การชำระเงินทาง ธุรกิจที่ไม่ใช่ค้าง	การชำระเงินอาจรวมถึงรายการ ต่าง ๆ เช่น ค่าเช่า	สูง	สั้น	น้อย	ยังไม่ได้ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การเลื่อนเวลา การชำระภาษี	ได้แก่ การชำระภาษีเงินได้ในบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม เงินสมทบกองทุน ประกันสังคม การเลื่อนเวลาชำระ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และ ขยายเวลายื่นแบบแสดงรายการภาษี	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การบริหาร การจัดเก็บภาษี	การเร่งรัดการคืนภาษี (ภาษีมูลค่า เพิ่มและอื่น ๆ) แผนขอชำระหนี้ ค่าภาษีอากร	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ	-	ปานกลาง
	การยกเว้นที่ไม่ใช่ ภาษีและการเลื่อน เวลาการชำระเงิน	การยกเว้นไม่ต้องยื่นงบการเงิน การยกเว้นค่าปรับกรณีไม่เป็นแบบ แสดงรายการภาษี	ปานกลาง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การยกเว้นภาษี	การยกเว้นภาษีและค่าธรรมเนียม ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกัน สังคม ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีรถยนต์ ค่าธรรมเนียม การท่องเที่ยว บริษัทสายการบิน ฯลฯ และการยกเว้นภาษีนำเข้าบางส่วน การยกเว้นค่าปรับและดอกเบี้ยที่มี ค่าภาษีอากรค้าง	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	เครดิตภาษี	การออกเครดิตภาษีให้แก่บริษัท ต่าง ๆ เพื่อการรักษารายงาน ให้คงอยู่ในสัดส่วนสูง เป็นต้น	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ยังไม่ได้ดำเนินการ	ระยะสั้น	ปานกลาง

ประเภท	เครื่องมือดำเนินนโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลาส่งผลกระทบ	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอเพิ่มเติม	ระยะของมาตรการ	ระดับความสำคัญเร่งด่วน
2. การช่วยรักษาการจ้างงานพนักงานให้คงอยู่	การค้ำประกันเงินกู้	รัฐบาลค้ำประกันมูลค่าเงินกู้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่ออกให้แก่ธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจที่ถูกกระทบหนัก/วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ยังไม่ได้ดำเนินการ	ระยะสั้น	ปานกลาง
	สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน	การส่งเสริมเพิ่มเติมการให้สิทธิประโยชน์แก่คนตกงานชั่วคราวหรือถูกตัดชั่วโมงทำงาน	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะกลาง	มาก
	เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าจ้าง	การช่วยเหลือนายจ้างในการจ่ายเงินลูกจ้างและช่วยเหลือลูกจ้างเพื่อรับประกันว่าจะมีรายได้ต่อเนื่อง สำหรับธุรกิจและผู้ประกอบการที่พิชิตรัฐที่กิจการถูกระงับหรือลดเวลาทำการ	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะกลาง	มาก

ตารางที่ 6: มาตรการทางการเงินเพื่อประคับประคองธุรกิจ

ประเภท	เครื่องมือดำเนินนโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลาส่งผลกระทบ	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอเพิ่มเติม	ระยะของมาตรการ	ระดับความสำคัญเร่งด่วน
มาตรการด้านการจัดการสภาพคล่องและกระตุณการฟื้นตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	อัตราดอกเบี้ยนโยบาย/ดอกเบี้ยธนาคาร	การลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารต่อปี	สูง	ปานกลาง	น้อย	ดำเนินการ	-	ปานกลาง
	การพักชำระหนี้	การเลื่อนเวลาการชำระหนี้สินเชื่อตามระยะเวลาที่กำหนด การพักการชำระหนี้เงินกู้ชั่วคราว (เงินต้น ดอกเบี้ย ดอกเบี้ยคินด์ เบี้ยปรับ) รวมถึงการปรับโครงสร้างหนี้	สูง	นาน	สูง	ดำเนินการ	ระยะกลาง	ปานกลาง
	สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	ธนาคารให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่สถาบันการเงินและผู้ประกอบการ	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะกลาง	มาก

ในระยะสั้นและระยะกลาง รัฐบาลจะต้องสร้างเงื่อนไขเพื่อให้ธุรกิจฟื้นตัว¹¹³ ประเด็นหลักประการสำคัญคือ การช่วยเหลือในด้านการเข้าถึงสภาพคล่องเพื่อให้กิจการดำเนินต่อไปได้ การยืดระยะและขยายขอบเขตมาตรการที่ดำเนินการไปแล้ว¹¹⁴ จะช่วยให้ธุรกิจมีเงินเพียงพอสำหรับการอยู่รอด ทั้งยังช่วยให้กลับมาดำเนินธุรกิจได้ต่อ เมื่อเงื่อนไขทางการค้ากลับสู่สภาวะปกติ การแทรกแซงในระยะต่อไป อาจเน้นที่สถานการณ์และความจำเป็นเฉพาะที่ภาคธุรกิจต้องการเป็นการเจาะจง รวมทั้งเฉพาะประเภทธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ควรใช้มาตรการป้องกันทางการเงินล่วงหน้าเพื่อป้องกันวิกฤตในภาคการเงินที่อาจเกิดขึ้นตามมา หากระบบการเงินแบกภาระหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากเกินไป

การลดอัตราภาษี การเลื่อนเวลาการชำระภาษี และการลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม จัดเป็นมาตรการช่วยเหลือที่ดีที่สุดของรัฐ¹¹⁵ นอกจากนี้ วิธีการอื่นในการลดต้นทุนการดำเนินงาน ได้แก่ ค่าเช่าและค่าสาธารณูปโภค รวมทั้งเงื่อนไขสินเชื่อที่ผ่อนปรนยิ่งขึ้น ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพเช่นกัน ผลการสำรวจขององค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UNIDO) เกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือของภาคธุรกิจ สอดคล้องกับผลการสำรวจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งดำเนินการโดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ช่วยยืนยันว่ามาตรการเหล่านี้ของรัฐ ตรงเป้าความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

มาตรการอื่น ๆ ได้แก่ การขยายระยะเวลาการชำระสินเชื่อเพื่อธุรกิจในระยะสั้นและระยะกลาง และการระงับการตรวจสอบภาษีสำหรับบริษัทต่าง ๆ ส่วนมาตรการทางการเงิน เช่น การขอคืนภาษีหรือขอคืนเงินที่ไม่ใช่ภาษี อาจมีความซับซ้อนสูงขึ้นสำหรับการดำเนินการ ทั้งยังอาจใช้เวลานานกว่าจะส่งผลกระทบต่อ

กระตุ้นการจ้างงาน ในไตรมาสที่สาม ความยากจนในประเทศไทยคาดว่าจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากการว่างงานยังคงอยู่ในระดับสูง ส่วนคนที่ยังทำงานก็มีรายได้น้อยลง¹¹⁶ ความสามารถของครัวเรือนในการดำรงชีวิตด้วยเงินออมนั้นมีจำกัด โดยประชากรร้อยละ 56 มีเงินออมที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการบริโภคได้น้อยกว่าสามเดือน¹¹⁷ การรักษาและกระตุ้นการจ้างงานจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้

แม้การเลิกจ้างจะไม่ใช่อะไรที่ง่าย ๆ ของบริษัทอยากทำ แต่การจ่ายค่าจ้างและค่าใช้จ่ายเข้ากองทุนประกันสังคมก็เป็นภาระหนักในสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับลูกจ้างที่อยู่ระหว่างพักงาน บริษัทยังคงต้องจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมให้ลูกจ้างในอัตราร้อยละ 30 ของอัตราเดิม ดังนั้นนานาประเทศจึงดำเนินโครงการเงินอุดหนุนช่วยจ่ายค่าจ้าง เพื่อพยุงกิจการให้คงอยู่ และประคับประคองให้คนยังคงมีงานทำ โดยลดต้นทุนการจ้างงานในประเทศสิงคโปร์ รัฐให้เงินอุดหนุนสูงถึงร้อยละ 75 ของค่าจ้างเป็นเวลา 9 เดือน ผู้ประกอบอาชีพอิสระในสหราชอาณาจักร สามารถยื่นขอเงินช่วยเหลือได้มูลค่าร้อยละ 80 ของผลกำไรเฉลี่ยต่อเดือน สูงสุด 2,500 ปอนด์ ขณะที่พนักงานซึ่งได้รับเงินเดือน ขอรับเงินอุดหนุนค่าจ้างได้ร้อยละ 80¹¹⁸

นโยบายด้านการจ้างงานที่มีเป้าหมายเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนธุรกิจที่ประกอบกิจการในภาคที่ถูกกระทบหนักที่สุดโดยการระบาดใหญ่ครั้งนี้ จะมีความสำคัญยิ่ง (โปรดดูตารางที่ 2) มาตรการช่วยเหลือธุรกิจในการรักษาลูกจ้างให้คงอยู่ได้นั้น อาจรวมถึงการดำเนินโครงการเงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าจ้างที่ดำเนินการไปแล้วให้เข้มข้นยิ่งขึ้น โดยขยายความครอบคลุมและต่อยอดสู่ธุรกิจและคนงานในภาคอื่น เช่น การท่องเที่ยว นอกจากนี้ เงินกู้ปลอดดอกเบี้ยหรือสินเชื่อที่มีเงื่อนไขผ่อนปรนสำหรับภาคดังกล่าว ยังสามารถขยายเป็นระยะกลางได้ นโยบายเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจและแรงงาน แม้จะมีความซับซ้อนในการดำเนินนโยบายก็ตาม เงินช่วยเหลือเพิ่มเติมอาจพิจารณาเป็นการเฉพาะสำหรับธุรกิจในภาคต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว ตลอดจนดำเนินโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำอย่างต่อเนื่อง¹¹⁹

องค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UNIDO) ชี้ว่าควรพิจารณาให้เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าจ้างร้อยละ 60-80 ของเงินเดือน เป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยเน้นบริษัทขนาดเล็ก ขนาดย่อม และขนาดกลาง ซึ่งเงินช่วยเหลือค่าจ้างนั้นอาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประเภทและขนาดของบริษัท อีกทางเลือกหนึ่งคือการอนุญาตให้ลูกจ้างพักงาน จนกว่าอุปสงค์และการผลิตจะฟื้นตัว โดยในระหว่างพักงานระยะยาวนี้ รัฐอาจพิจารณาให้เงินอุดหนุนช่วยเหลือค่าจ้างที่ลดลง¹²⁰

113 EIU, 2020

114 ปัจจุบันมาตรการที่ประกาศใช้ ได้แก่ การจัดหาเงินทุนเสริมสภาพคล่องด้วยสินเชื่อเพื่อเอสเอ็มอี การขยายเวลายื่นแบบแสดงรายการภาษีสำหรับธุรกิจ การลดหย่อนภาษีสำหรับการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ การขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม และการยกเว้นอากรขาเข้าและภาษีศุลกากร

115 UNIDO, 2020

116 แบบจำลองการคาดการณ์ของออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์ประเมินว่า ด้วยอัตราการว่างงานและรายได้น้อยลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในกลุ่มประชาชนจำนวนมาก โดยที่ไม่มีโครงการแจกเงินของรัฐ อัตราความยากจนคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 9% ในระดับประเทศ เทียบกับ 8% ในไตรมาสที่สอง

117 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2

118 UNIDO, 2020

119 EIU, Policy playbook, 2020

120 UNIDO, 2020. ในเยอรมนี รัฐกำลังพิจารณาให้เงินอุดหนุนช่วยเหลือเป็นเงินสองในสามส่วนของค่าจ้าง

เพื่อช่วยให้ธุรกิจสามารถจ้างคนงานได้อีกครั้งหลังการระบาดใหญ่บรรเทาถึง รัฐบาลควรกำหนดให้การลดภาษีเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน เพื่อกระตุ้นให้ธุรกิจจ้างพนักงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในภาคที่ถูกกระทบอย่างหนัก¹²¹ อีกทั้งเงินกู้ฉุกเฉินและความช่วยเหลือด้านสินเชื่อ ยังจะมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยบรรเทาผลกระทบจากการระบาดใหญ่ครั้งนี้ด้วย¹²² นอกจากนี้ รัฐบาลยังสามารถพิจารณาโน้มน้าวธุรกิจด้วยสิ่งจูงใจต่าง ๆ เช่น เครดิตภาษีสำหรับการรักษาพนักงานบางส่วนให้คงอยู่ หรือการคืนเงินกรณีไม่ผิวนัดชำระหนี้ค่าภาษี ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนให้นายจ้างรักษาลูกจ้างให้คงอยู่ และจ้างพนักงานใหม่ในระยะสั้นถึงระยะกลาง

สำหรับมาตรการทางการเงินที่ยังไม่ได้ดำเนินการ รัฐบาลอาจพิจารณาทางเลือกเชิงนโยบายที่มีผลกระทบสูงและมีความซับซ้อนน้อย เช่น การเลื่อนเวลาการชำระเงินที่ไม่ใช่ค่าจ้างและการค้ำประกันเงินกู้ (เพิ่มเติมจากสิ่งที่จัดให้แล้วโดยบริษัทประกันสินเชื่อ¹²³) นอกจากนี้ รัฐบาลอาจพิจารณาดำเนินโครงการสร้างงานสาธารณะ เพื่อช่วยรับภาระแรงงานในระยะสั้น

ความช่วยเหลือแก่ครัวเรือน มาตรการทางการคลังเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย นำมาใช้ช่วยเหลือคนตกงานเนื่องจากการระบาดใหญ่ เพื่อรับประกันมาตรฐานการครองชีพขั้นพื้นฐานให้คงอยู่ได้ต่อเนื่อง¹²⁴ ในประเทศไทย รัฐบาลได้จัดโครงการแจกเงินฉุกเฉิน ซึ่งช่วยบรรเทาปัญหารายได้ครัวเรือนลดลง¹²⁵ โครงการแจกเงินช่วยเหลือสำหรับแรงงานและลูกจ้างสถานประกอบการที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคมนี้ค่อนข้างใจกว้าง โดยมูลค่าของเงินคิดเป็นร้อยละ 217 ของเส้นความยากจนสากล และร้อยละ 76 ของการบริโภคเฉลี่ย¹²⁶ แต่กลุ่มที่เสี่ยงต่อการมีรายได้ลดลงมากที่สุดคือกลุ่มที่ทำงานนอกระบบ ซึ่งมีรายได้ลดลงมากกว่าร้อยละ 50 ก่อนที่จะมีโครงการแจกเงินของรัฐบาล¹²⁷

สถานการณ์คาดว่าจะเลวร้ายลงอีกในไตรมาสที่สามหลังโครงการแจกเงินสิ้นสุดในเดือนกรกฎาคม 2563 เนื่องจากภาระหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูงก่อนเกิดวิกฤต ภาระหนี้ครัวเรือนอาจเพิ่มขึ้นในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ครัวเรือนเกษตรกร และผู้สูงอายุ จนถึงขณะนี้มาตรการช่วยเหลือแรงงานที่ได้รับผลกระทบ มีดังนี้ โครงการแจกเงิน เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับบุคคลธรรมดา การยืดระยะเวลาการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตลอดจนการเพิ่มความครอบคลุมของประกันสุขภาพ การแทรกแซงในระยะต่อไปอาจเน้นการพิจารณาสถานการณ์จำเพาะและความต้องการเฉพาะของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจนและกลุ่มเปราะบาง (โปรดดูตารางที่ 4)

121 การลดภาษีที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนยากจนที่สุด (และเพิ่มสิทธิประโยชน์ว่างงาน) จะส่งผลกระทบสูงสุดเป็นอันดับสองต่อจีดีพี (รองจากการบริโภคภาครัฐ) ตามด้วยความช่วยเหลือที่จัดให้แก่ธุรกิจ

122 จนถึงขณะนี้ การให้เงินกู้แก่ธุรกิจก็มีความสำคัญเช่นกัน และควรจะต้องยังคงเป็นมาตรการเร่งด่วนที่สำคัญในระยะสั้นถึงระยะกลาง

123 <https://www.tcg.or.th/en/>

124 เรื่องเดียวกัน

125 รายได้ครัวเรือนโดยรวมลดลงเพียง 11% และแทบไม่เพิ่มขึ้นในระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม ประชากรต่างกลุ่มได้รับผลกระทบต่างกัน คนงานในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และบริการอื่น ๆ มีรายได้ลดลงสุทธิและมีความยากจนเพิ่มขึ้น ขณะที่คนงานในภาคการเกษตรมีรายได้เพิ่มขึ้น 53% (การศึกษาของออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์สันนิษฐานว่า ครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มการบริโภคตามความนิยมเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภคตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นของตน ทั้งนี้ การคาดการณ์ผลกระทบของภัยแล้งไม่รวมอยู่ในการศึกษานี้)

126 ธนาคารโลกวัดประเทศไทยตามเส้นความยากจนสากลเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง กล่าวคือ 5.50 ดอลลาร์/คน/วัน หรือ 75.7 บาท/คน/วัน The World Bank. 2018. *Poverty and shared Prosperity 2018*.

127 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

ตารางที่ 7: มาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือครัวเรือน

ประเภท	เครื่องมือ ดำเนิน นโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนิน นโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลา ส่งผลกระทบ	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอ เพิ่มเติม	ระยะของ มาตรการ	ระดับ ความ สำคัญ เร่งด่วน
1. การดูแลให้ กระแสเงินสดเพียงพอ	โครงการแจกเงิน และสิทธิประโยชน์	ความช่วยเหลือทางการเงินทันทีให้แก่ครัวเรือนเปราะบางที่สุด โดยมีเป้าหมายเป็น คนงานที่เจ็บป่วย คนงานที่ตกงานชั่วคราว และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การเลื่อนเวลาการ ชำระภาษี	การชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การเลื่อนเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการยืดเวลาในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี มาตรการเลื่อนเวลาการชำระภาษีที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็น ครัวเรือนรายได้น้อย	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การชำระหนี้ค่า ภาษี	การอนุมัติให้ดำเนินการชำระหนี้ค่าภาษีที่ยืดหยุ่นขึ้น (อาจกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็น ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่ากลุ่มอื่น)	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะสั้น	ปานกลาง
	การผ่อนคดจ่ายและ การเลื่อนเวลาที่ ไม่ใช่ภาษี	การให้เงินบ้านหมุน/เกษียณอายุก่อนกำหนด การอนุมัติให้เบิกเงินพิเศษจากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ การเลื่อนเวลาการชำระดอกเบี้ยเงินจำนอง	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	ยังไม่ได้ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
2. การขยายการเข้าถึง การจ้างงานโดยได้ ประโยชน์สูงสุด	การผ่อนคดจ่ายข้อ จำกัด และขยาย การเข้าถึง	เลื่อนใจการเข้าถึงที่มีข้อจำกัดน้อยลง การขยายขอบเขตคุณสมบัติได้รับสิทธิ ข้อกำหนดสำหรับนายจ้างในการอนุญาตให้ลาป่วย การเพิ่มสิทธิประโยชน์กรณีว่างงานให้แก่คนงานที่ถูกกักตัวและแรงงานในภาคคนอกระบบ รวมทั้งการเข้าถึงระบบประกันการจ้างงาน	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ	ระยะกลาง	ปานกลาง

สำหรับผลกระทบต่อสภาพคล่องของครัวเรือนนั้น มาตรการเช่นการลดหย่อนและการเลื่อนเวลา (สำหรับการชำระเงินค่าภาษีและที่ไม่ใช่ภาษี) อาจมีผลกระทบสูง บริหารจัดการง่ายกว่า (เมื่อเทียบกับการขอคืนภาษี) ระยะเวลาส่งผลกระทบต่อรัฐจึงควรพิจารณายืดเวลาและการขยายขอบเขตมากขึ้น รวมถึงมาตรการเช่นการเบิกเงินพิเศษและการเลื่อนเวลาการชำระค่าสาธารณูปโภค ยังอาจยืดระยะเวลาต่อไปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังควรพิจารณายกเว้นค่าธรรมเนียมทางการเงินสำหรับการโอนเงินระหว่างประเทศและภายในประเทศ สำหรับแรงงานข้ามชาติซึ่งพำนักอยู่ในประเทศไทย โครงการแจกเงินช่วยเหลือโดยตรงอาจดำเนินการต่อโดยเน้นให้ความช่วยเหลือแก่ครัวเรือนรายได้ต่ำ เพื่อชดเชยรายได้และวิธีการดำรงชีพที่สูญเสียไป จนกว่าจะมีการสร้างงานที่เพียงพอ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนสามารถรักษามาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับคนที่อยู่ในภาคนอกระบบขนาดใหญ่ของประเทศไทย¹²⁸ อย่างไรก็ตาม นี่อาจทำให้เกิดแรงกดดันด้านภาระหนี้สาธารณะของรัฐบาล

ส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศ การระบาดใหญ่ครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อการลงทุนจากต่างประเทศและอุปสงค์ภายนอกประเทศของประเทศไทย ซึ่งบ่งชี้เป็นนัยว่านโยบายเศรษฐกิจควรสนใจการบริโภคภายในประเทศให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังควรเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐด้านผลิตภัณฑ์และบริการภายในประเทศให้มากขึ้น ในการดำเนินการดังกล่าว จะต้องปรับปรุงขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาล และยกเลิกกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางการค้าบางประการ

การบริโภคภาคเอกชนอาจส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปัจจุบันการบริโภคภายในประเทศมีส่วนประมาณร้อยละ 50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ¹²⁹ นโยบายรัฐบาลบางนโยบาย อาจส่งผลกระทบต่อการบริโภคภายในประเทศเพราะการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ รัฐบาลพยายามกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในประเทศโดยให้สิ่งจูงใจด้วยโครงการแจกเงิน การจูงใจเพิ่มเติมด้วยการลดภาษีและส่งเสริมการเดินทาง เพื่อกระตุ้นความต้องการและการบริโภคภายในประเทศในภาคอื่น ๆ จะช่วยให้กิจการต่าง ๆ ผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุดนี้ไปได้

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวม การคาดการณ์ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของประเทศไทยไม่ได้ตอบสนองต่อขนาดของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวม¹³⁰ ซึ่งบอกเป็นนัยว่า องค์ประกอบของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจสำคัญกว่าขนาดของเม็ดเงินที่ส่งไปเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาครัฐมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของประเทศไทย การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาครัฐที่สูงขึ้นในปี 2563 ไม่เพียงแต่ช่วยพยุงเศรษฐกิจโดยรวมของปีเท่านั้น แต่ยังช่วยกระตุ้นผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อไปได้อีกหลายปี โครงการแจกเงินและการลดภาษีที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นชนชั้นที่ยากจนที่สุด (และเพิ่มสิทธิประโยชน์ร่วางงาน) จะมีผลกระทบสูงสุดเป็นอันดับสอง ตามด้วยมาตรการช่วยเหลือธุรกิจ (ที่มีเป้าหมายเพื่อประคองธุรกิจให้ดำเนินอยู่ต่อไป) การปรับลดอัตราดอกเบี้ยของธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ปรากฏว่าช่วยกระตุ้นผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ¹³¹

128 เรื่องเดียวกัน

129 ประสาร ไตรรัตน์วรกุล, สัมภาษณ์, สิงหาคม, 2563

130 ในสถานการณ์ที่ดีที่สุด ขนาดของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจจะเล็กลง 5% จีดีพีที่แท้จริงจะหดตัว 4.4% และอัตราการว่างงานจะเฉลี่ยอยู่ที่ 3.1% ในช่วงปี 2563 ในสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ถ้ามาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจมีขนาดเล็กลง 25% จีดีพีที่แท้จริงในปี 2563 จะหดตัว 4.7% และอัตราการว่างงานเฉลี่ยจะอยู่ที่ 3.2%

131 ธนาคารแห่งประเทศไทยปรับลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายจาก 1.25 เหลือ 0.5% ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2563 ต่อเนื่องตามวงจรผ่อนคลายทางการเงินที่เริ่มในเดือนสิงหาคม 2562

2. มาตรการระยะกลาง (6 เดือน - 2 ปี)

ประเด็นสำคัญ

จุดเน้นระยะกลางควรเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการบรรเทาผลกระทบต่อความยากจนกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงทรัพยากรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

2.1 มาตรการคุ้มครองทางสังคม

การปรับปรุงระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับกลุ่มเปราะบาง มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจใช้เงินกู้เพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่ไปหมดแล้ว เหลือเพียงประมาณ 166 พันล้านบาทที่ยังไม่ได้ใช้¹³² ดังนั้นการจัดลำดับความสำคัญของการช่วยเหลือประชาชนในระยะต่อไปจึงเป็นสิ่งสำคัญ¹³³ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีระบบข้อมูลการให้ความช่วยเหลือกับประชาชนที่ดี รัฐบาลควรใช้ระบบรหัสประจำตัวประชาชนและขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่ง เพื่อปรับปรุงการจัดการข้อมูลการคุ้มครองทางสังคมระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ลดความยุ่งยาก และสร้างมาตรฐานให้เป็นระบบ ระบบสารสนเทศเพื่อจัดการแบบบูรณาการที่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จยิ่งขึ้นสำหรับการคุ้มครองทางสังคม จะช่วยให้รัฐบาลสามารถประสานการสนับสนุนการคุ้มครองทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อน และชี้ช่องโหว่ในการจัดบริการให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย¹³⁴ ฐานข้อมูลการจ้างงานที่ปรับปรุงดีขึ้น โดยมีรายละเอียดสถานภาพการจ้างงานที่แตกต่างกันและสิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่ได้รับ จะช่วยให้สามารถจัดสวัสดิการให้เหมาะสมกับแรงงานในภาคนอกระบบและคนว่างงานยิ่งขึ้น ในทำนองเดียวกัน การรวมข้อมูลของรัฐบาลโดยจำแนกเด็กที่ควรได้รับความคุ้มครอง จะช่วยอำนวยความสะดวกในการวางแผนป้องกันความเสี่ยงสำหรับเด็กกลุ่มเปราะบางที่สุด

การหาทางให้แรงงานนอกระบบและแรงงานต่างด้าวได้รับการคุ้มครองโดยระบบประกันสังคม วิกฤตโควิด-19 ได้แสดงให้เห็นคุณสมบัติของระบบประกันสังคมแบบสงเงินสมทบ ซึ่งสามารถช่วยประคับประคองแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคมให้ได้รับสวัสดิการได้ทันทีเมื่อตกงาน แต่วิกฤตครั้งนี้ก็ยังคงแสดงให้เห็นอีกว่าประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง จึงจำเป็นต้องพิจารณาสนับสนุนด้านความช่วยเหลือทางสังคมแบบเฉพาะกิจที่รัฐจัดให้

โจทย์ที่ท้าทายคือ การทำให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมที่เป็นทางการเพื่อให้แรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองทางสังคม แนวทางหนึ่งคือการทำให้เศรษฐกิจนอกระบบกลายเป็นเศรษฐกิจในระบบเพื่อให้ทุกคนเสียภาษีอย่างถูกต้อง จะสามารถนำเงินภาษีนั้นไปจัดสวัสดิการให้กับแรงงานได้ อย่างไรก็ตาม การทำเช่นนี้ต้องใช้เวลา ในระหว่างนี้ การที่การจัดให้มีการประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบนั้น อาจเป็นเพียงกลไกเดียวที่พอทำได้ในการให้การสนับสนุนการคุ้มครองทางสังคมแก่กำลังแรงงานส่วนนี้ คนงานข้ามชาติชั่วคราวเป็นส่วนสำคัญของแรงงาน ทั้งยังมีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ควรถูกรวมอยู่ในระบบประกันสังคมแบบสงเงินสมทบด้วย แม้จะมีปัญหาทางการเมืองและในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนในการดำเนินการเช่นนี้ก็ตาม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวนี้¹³⁵

การเสริมสร้างกลไกที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในการให้บริการการคุ้มครองทางสังคม ทูทางสังคมมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในช่วงการแพร่ระบาด รัฐบาลสามารถใช้ประโยชน์จากจุดแข็งด้านนี้ของไทยในการจัดระบบและกลไกการให้บริการคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะในภาวะที่เครื่องมือดำเนินนโยบายและงบประมาณมีจำกัด ในประเทศไทยมีองค์กรภาคประชาสังคมหลายองค์กรที่เน้นด้านสวัสดิการสังคมและความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่มเปราะบาง¹³⁶ องค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจะได้ประโยชน์จากการร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคม ให้เป็นกลไกส่งผ่านความช่วยเหลือของรัฐไปสู่กลุ่มคนที่อยู่ในภาวะยากลำบากและต้องการความช่วยเหลือมากที่สุดได้

เมื่อระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศด้านการคุ้มครองทางสังคมข้ามกระทรวง อาจต้องใช้เวลาในการดำเนินการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกในการระบุตัวและตรวจสอบกลุ่มเป้าหมายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มยากจนที่สุด ซึ่งฐานข้อมูลที่รวบรวมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้

132 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

133 EIU, Policy playbook, 2020

134 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2, 2563

135 เรื่องเดียวกัน

136 เฉพาะกรุงเทพมหานครที่เดียวก็มีองค์กรภาคประชาสังคมมากถึง 282 องค์กร จดทะเบียนเป็นมูลนิธิหรือสมาคมเพื่อสาธารณประโยชน์ (สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร, 2562)

2.2 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การลงทุนในเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรม วิกฤตโควิด-19 ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการปฏิรูปโครงสร้างของอุตสาหกรรมการผลิตที่จำเป็นจะต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น มีระบบการผลิตที่หมุนเวียนการใช้ทรัพยากร และสามารถตอบสนองต่อภาวะวิกฤตได้ดียิ่งขึ้น การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 จะเป็นปัจจัยกำหนด ที่ช่วยให้ระบบการผลิตในอุตสาหกรรมกลับมาดำเนินการได้เร็ว ทั้งยังเป็นแพลตฟอร์มในการพัฒนาารูปแบบการดำเนินงาน ห่วงโซ่คุณค่า และธุรกิจแบบใหม่ที่ยืดหยุ่นยิ่งขึ้น¹³⁷ อุตสาหกรรมต่าง ๆ จำเป็นเร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง มาใช้เพื่อปรับตัวให้อยู่รอดผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปได้

การกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ในช่วงสัปดาห์ที่เสี่ยง ตลาดออนไลน์และธุรกิจโลจิสติกส์การขนส่งสินค้ามูลค่าขึ้นมากมายและกิจการรุ่งเรืองประสบผลสำเร็จ การจับจ่ายซื้อของออนไลน์เติบโตขึ้นมาก ซึ่งมีสัญญาณบ่งชี้ว่าเป็นการค้าขายโดยผู้ประกอบการรายย่อยเพิ่มขึ้น แพลตฟอร์มตลาดดิจิทัลจะช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการค้าได้ยิ่งขึ้น โดยมีความเสี่ยงต่อการสัมผัสทางกายภาพน้อยกว่าในตลาดปกติ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคติดต่อกันได้โดยตรง เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสูง (ร้อยละ 71) แพลตฟอร์มดิจิทัลจึงกลายเป็นโอกาสสำหรับกำลังแรงงานที่มีการศึกษา ซึ่งอาจเป็นกลุ่มที่ถูกปลดออกจากงานให้หันมาทำธุรกิจและมีรายได้ การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การเชื่อมต่อ เทคโนโลยี ตลอดจนทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่อกลุ่มผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งคนที่จำเป็นต้องประกอบอาชีพอิสระหลังถูกบริษัทเลิกจ้างกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น

นอกจากนี้ รัฐบาลยังคงควรลงทุนและระดมกำลังให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและธุรกิจขนาดย่อม ด้วยการจัดหาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเน้นกลุ่มคนหนุ่มสาว ทั้งนี้สามารถใช้ประโยชน์จากอุทยานวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทดสอบและศูนย์บ่มเพาะนวัตกรรมที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการสร้างโอกาสการทำงานให้แก่กลุ่มบัณฑิตจบใหม่ ที่เพิ่งเข้าสู่ตลาดแรงงานซึ่งกำลังหดตัว พร้อมทั้งช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและปูทางไปสู่การเติบโตที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

3. มาตรการระยะยาว (2 – 5 ปี)

ประเด็นสำคัญ

เป้าหมายระยะยาวคือการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น มีความสามารถในการฟื้นตัวได้เร็ว ครอบคลุมคนทั้งมวล และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3.1 การเปลี่ยนสู่เศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้น

การสร้างสมดุลที่ดีขึ้นระหว่างการพึ่งพาการบริโภคจากต่างประเทศกับการบริโภคภายในประเทศ ในสภาวะการแพร่ระบาดใหญ่ระดับโลก การพึ่งพาแต่การส่งออกและการท่องเที่ยวเข้าเป็นหลักของประเทศไทย ย่อมนำไปสู่ภาวะชะงักงันหนักกว่าประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการบริโภคจากต่างประเทศน้อยกว่า ผลกระทบจากการระบาดใหญ่ทำให้หลายประเทศ รวมประเทศไทย มองหาวิธีลดความเสี่ยงจากภาวะห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงัก ตลอดจนวิธีลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาการค้า การลงทุน และการบริโภคจากต่างประเทศมากขึ้น แนวคิดนี้ยังอยู่ในขั้นเบื้องต้น รอการประเมินผลเต็มรูปแบบ ทั้งนี้ นโยบายในอนาคตควรเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสร้างเครือข่ายห่วงโซ่อุปทาน เพื่อการเตรียมพร้อมที่ดีขึ้นในการรับมือการแพร่ระบาดและภาวะวิกฤตทำนองนี้ในอนาคต¹³⁸

การท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณเพื่อเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ธุรกิจในการท่องเที่ยว ยังคงถือเป็นภาคสำคัญสำหรับการปล่อยสินเชื่อและการสนับสนุนทางการเงินอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและยืดหยุ่นยิ่งขึ้นในระยะยาว ทั้งนี้ อาจพิจารณาให้เงินอุดหนุนเพิ่มขึ้น ยืดเวลาช่วยเหลือขึ้นแก่ค่าย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบริการและการดำเนินการด้านการบินและการท่องเที่ยว ซึ่งอาจถูกกระทบหนักเป็นพิเศษจากการสูญเสียนักท่องเที่ยวต่างชาติ¹³⁹

137 UNIDO, 2020

138 EIU, 2020

139 เรื่องเดียวกัน

ก่อนวิกฤตการณ์โควิด การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ประโยชน์จากปริมาณนักท่องเที่ยว โดยต้องแลกกับการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในระหว่างการสั่งปิดพื้นที่ต่าง ๆ จะเห็นได้ชัดแล้วว่าทรัพยากรธรรมชาติ ชายหาด และสิ่งมีชีวิตในทะเลพากันฟื้นตัว จุดประกายแนวคิดการท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญด้านคุณภาพมากขึ้น ซึ่งขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเป็นประเด็นสำคัญ

ในระยะยาว ประเทศไทยยังควรพิจารณาลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่อัจฉริยะมากขึ้น ยั่งยืนยิ่งขึ้น (รวมการขนส่งคาร์บอนต่ำ) ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการเป็นภาคีความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ในขณะที่เดียวกัน ควรลงมือดำเนินการปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกัน การดำเนินการเช่นนี้จะสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศในการเสริมสร้างประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพด้วย

ศูนย์กลางด้านการแพทย์และบริการสุขภาพของภูมิภาค เนื่องจากความแข็งแกร่งของอุตสาหกรรมแพทย์และสุขภาพของไทย ผู้ป่วยจากประเทศเพื่อนบ้านจะยังคงเข้ารับการรักษาพยาบาลในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เมื่อข้อจำกัดด้านการเดินทางข้ามพรมแดนผ่อนคลายลง การส่งเสริมการลงทุนด้านนี้จึงควรเป็นประเด็นสำคัญอย่างต่อเนื่องในอนาคต เพื่อกระตุ้นการเติบโตและสร้างความสามารถในการรับมือกับวิกฤตด้านสุขภาพในอนาคต รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติในอุตสาหกรรมการผลิตเวชภัณฑ์และอุปกรณ์การแพทย์¹⁴⁰

ประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์และสุขภาพของไทยในการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นที่ยอมรับอย่างดียิ่ง¹⁴¹ จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการส่งออกบริการการให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือด้านการออกแบบระบบดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพแก่ประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานทางการแพทย์และสุขภาพของภูมิภาค

ศูนย์กลางโลจิสติกส์ในภูมิภาค ท่วงโซ่อุปทานและระบบโลจิสติกส์ที่แข็งแกร่งจะช่วยให้ประเทศมีการเตรียมพร้อมที่ดีขึ้นในการรับมือการแพร่ระบาดและภาวะวิกฤตที่คล้ายคลึงกันในอนาคต ประเทศไทยอาจเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ระดับภูมิภาคที่เชื่อมโยงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บนคาบสมุทรอินโดจีนกับจีนและอินเดีย ในขณะที่ห่วงโซ่อุปทานระดับโลกมีแนวโน้มจะเปลี่ยนสู่ภูมิภาคภูมิภาค (regionalization)¹⁴² ประเด็นนี้ควรมีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ต่อไป

รูปแบบการพัฒนาคาร์บอนต่ำ เพื่อเป็นการสอดคล้องกับข้อเสนอของเลขาธิการสหประชาชาติให้มีการดำเนินการเชิงบวกด้านสภาพภูมิอากาศ หกประการ ที่ประเทศต่าง ๆ ควรใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมหลังวิกฤต ประเทศไทยควรใช้โอกาสนี้ในการส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านไปสู่การฟื้นตัวที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ใช้พลังงานสะอาดเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม¹⁴³ อาจใช้มาตรการต่าง ๆ ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายปกป้องชายฝั่งและทะเลจากการใช้งานมากเกินไป ส่งเสริมการทำงานจากที่บ้าน สนับสนุนการเลิกใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล สนับสนุนงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการลงทุนในเมืองนำอยู่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

3.2 การสร้างเศรษฐกิจที่สามารถรับมือกับภาวะวิกฤตและฟื้นตัวได้เร็ว

ประเทศไทยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิตและประกอบธุรกิจมาตลอดสองทศวรรษ จึงมีส่วนช่วยบรรเทาผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจครั้งก่อน ๆ ได้โดยเฉพะอย่างยิ่งคนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม หลักสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ความยั่งยืน การบูรณาการ และการเสริมพลัง ล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการเปลี่ยนแปลงสู่วันข้างหน้าที่ดียิ่งขึ้นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การสร้างความสามารถรับมือกับภาวะวิกฤตและฟื้นตัวได้เร็วของประเทศ จำเป็นต้องมีรากฐานอันแข็งแกร่งจากการกระจายอำนาจและความเจริญที่ไม่กระจุกตัว ความท้าทายเกิดจากโครงสร้างแบบรวมศูนย์อำนาจของเศรษฐกิจไทย โครงสร้างการบริหาร การลงทุนภาครัฐ และโอกาสในการทำงานของประเทศไทย มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดเพียงไม่กี่จังหวัดมาอย่างยาวนาน แม้การยอมรับว่าการแสวงหา “ความเจริญแบบกระจายตัว” อาจทำให้อัตราการเติบโตลดลง แต่การเติบโตอย่างเข้มแข็งนอกกรุงเทพมหานครก็อาจก่อประโยชน์อันยิ่งยวด

การกระจายอำนาจและกระจายศูนย์กลางความเจริญ ยุทธศาสตร์ชาติระยะยาวของไทยให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายอำนาจและแนวคิดการกระจายศูนย์กลางความเจริญ¹⁴⁴ โดยระบุเมืองที่มีควรพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเจริญเติบโตและเมืองขนาดกลางประมาณ 20 เมือง โดยพิจารณาจากภูมิศาสตร์ ขนาดประชากร และโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ ทั้งยังมีแผนงานการสร้างเมืองนำอยู่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิต รัฐบาลจึงอาจต้องจัดลำดับความสำคัญของแผนงานดังกล่าว เนื่องจากการลงทุนในด้านนี้จะช่วยสนับสนุนการเพิ่มความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตและฟื้นตัวได้เร็ว โดยควรร่วมมือเป็นภาคีกับกลไกกบฏแห่งชาติ¹⁴⁵ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์และดิจิทัลในเมืองดังกล่าว อาจมีส่วนส่งเสริมผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เพราะการลงทุนนี้จะสร้างงานและกระตุ้น

140 เรื่องเดียวกัน

141 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 6 ของดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพโลก ซึ่งติดตามปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การป้องกัน การตรวจพบและรายงาน การตอบสนองอย่างรวดเร็ว ระบบสาธารณสุข มาตรฐานการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโลก และสภาพแวดล้อมความเสี่ยง

142 Cordon and Buatois, 2020

143 องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก, 2563ก

144 สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561

145 ขบวนการกบฏแห่งชาติเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม ริเริ่มโดยกลุ่มบุคคล นักธุรกิจ ภาคประชาสังคมในท้องถิ่น ซึ่งรวมตัวกันเพื่อลงมติแบบมีส่วนร่วมในเรื่องทิศทางการพัฒนาของแต่ละจังหวัด เป็นคล้ายสัญญาประชาคม

เศรษฐกิจ นโยบายรัฐบาลในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งสนับสนุนเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและความน่าอยู่ของเมืองจึงอาจช่วยสร้างงานได้ ทั้งยังอาจก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมายประเทศไทย 4.0¹⁴⁶

เศรษฐกิจท้องถิ่นและภาคเกษตรกรรม เศรษฐกิจชนบทได้รับความช่วยเหลือเป็นอันมากจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ในรูปโครงการสร้างงาน สร้างโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่น และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น กระนั้นก็ยังสามารถทำได้มากกว่านี้อีกในการช่วยเศรษฐกิจท้องถิ่นและภาคเกษตรกรรม เช่น การใช้เครื่องจักรกลจะเพิ่มผลผลิตภาพของแรงงานซึ่งส่งผลให้ค่าจ้างในชนบทสูงตามขึ้นไป จึงมีส่วนช่วยส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 อีกทั้งการปฏิรูปที่ดิน การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และการพัฒนาตลาด ก็จะมีส่วนช่วยด้วยเช่นกัน

© UNRCO Thailand/Piyasak Ausap

การเน้นความยืดหยุ่นในการปรับตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้วยการใช้เทคโนโลยีและการปรับกระบวนการทำงานเข้าสู่ระบบดิจิทัล ควรมีนโยบายสนับสนุนการเพิ่มความสามารถในการรับมือกับวิกฤตให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น การใช้เทคโนโลยีและขยายการปรับกระบวนการทำงานเข้าสู่ระบบดิจิทัล ทั้งนี้ อาจดำเนินนโยบายที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นธุรกิจขนาดเล็ก (รวมผู้ประกอบการและผู้ประกอบการ) ต่อไปอีกเป็นระยะเวลานานขึ้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ประเทศไทยเปลี่ยนผ่านจากเศรษฐกิจฐานการผลิต ก้าวสู่เศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว การสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สร้างสรรค์นวัตกรรมและเสริมสร้างขีดความสามารถและสมรรถภาพด้วยการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง จะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจเข้มแข็งและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก¹⁴⁷

3.3 การก้าวสู่สังคมเพื่อคนทั้งมวล

ในการต่อสู้วิกฤตการณ์โรคโควิด-19 นั้น สิ่งสำคัญคือการจัดการปัญหาคนยากจนและเปราะบาง โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมและการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนยากจนจึงสำคัญยิ่ง การดูแลให้มั่นคงตำแหน่งงาน ซึ่งเป็นการประกันรายได้ไปในตัว เพื่อให้ครัวเรือนอยู่ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่ดีที่สุด แต่ก็ยังมีคนพิการหรือกลุ่มเปราะบางที่ต้องการความช่วยเหลือทางสังคมอยู่ด้วยเช่นกัน

การขยายและปฏิรูประบบการคุ้มครองทางสังคม มาตรการทางการคลังและการเงินที่นำมาใช้นี้ อาจช่วยลดความกังวลกลับด้านเศรษฐกิจของประชากรกลุ่มเปราะบางได้ กระนั้นก็ตาม ในระยะยาวประเทศไทยยังอาจได้รับประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น¹⁴⁸ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนจะเป็นกลไกช่วยระดมทรัพยากรและความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นในการให้ความช่วยเหลือ การคุ้มครอง และจัดโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม เพื่อช่วยดูแลกลุ่มยากจนที่สุด อันเป็นการใช้จุดแข็งของทุนทางสังคมของไทยในระดับชุมชน ซึ่งอาจทำได้โดยการสนับสนุนกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตัดสินใจร่วมกัน สนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านสวัสดิการชุมชน

การเสริมสร้างระบบปกป้องคุ้มครองจากการกระทำด้วยความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ และการล่วงละเมิดเพื่อช่วยเหลือประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำด้วยความรุนแรง และการจัดการคดีล่วงละเมิด เพื่อแก้ไขช่องโหว่ของระบบ ปัจจุบัน ครัวเรือนระดับระบบติดตามและวิเคราะห์ปัญหาการใช้ความรุนแรง การแสวงหาประโยชน์ การละเมิด และการทอดทิ้ง ด้วยการประมวลข้อมูลของรัฐจากกระทรวงต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการวางแผนป้องกันความเสี่ยง รัฐบาลควรต่อยอดความร่วมมือระหว่างกระทรวงที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตโควิด-19 ด้วยการจัดทำวิสัยทัศน์ร่วมของระบบปกป้องคุ้มครองในระยะต่อไป ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลให้การดูแลประชากรที่ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างมีคุณภาพและสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญคือต้องให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการคุ้มครองในพื้นที่ของตน เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นคุ้นเคยกับครัวเรือนมากกว่า จึงสามารถจัดเก็บข้อมูลรายงานปัญหาได้สะดวกรวดเร็วกว่า มีความเข้าใจบริบทและสถานการณ์ในท้องถิ่นที่ดีกว่า ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

146 EIU, 2020

147 เรื่องเดียวกัน

148 เรื่องเดียวกัน

การสร้างทักษะใหม่และพัฒนาทักษะเพิ่มเติมให้แก่คนงานโดยเน้นเศรษฐกิจฐานความรู้และทักษะแห่งอนาคต ประเทศไทยอาจพิจารณาใช้มาตรการเชิงนโยบายด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อเตรียมเด็กและพัฒนาทักษะให้เด็กพร้อมตอบสนองความต้องการของเศรษฐกิจในวันข้างหน้า จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาและสร้างทักษะใหม่หรือพัฒนาทักษะเพิ่มเติมให้แก่คนว่างงาน การดำเนินงานและนโยบายที่กำหนดเป้าหมายเน้นเศรษฐกิจฐานความรู้และทักษะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี จะก่อประโยชน์แก่ทุกภาคส่วน ความจำเป็นดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนก่อนจะเกิดการแพร่ระบาด ซึ่งได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นจากการระบาดใหญ่ครั้งนี้

เตรียมโรงเรียนให้มีความพร้อมยิ่งขึ้นโดยเน้นหลักความเสมอภาค ระบบการศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญในการป้องกันการออกกลางคัน อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยใช้มาตรการ เช่น กลไกในการเฝ้าสังเกตสัญญาณเริ่มต้นของการออกกลางคันของนักเรียน รวมทั้งระบุพื้นที่ซึ่งปัญหามีแนวโน้มว่าจะรุนแรงกว่าพื้นที่อื่น ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรือรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน รัฐบาลควรใช้แนวทางที่เน้นหลักความเสมอภาค โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) การติดตามความต้องการของจังหวัดที่ประสบปัญหานี้และกลุ่มเปราะบาง 2) การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อเด็กและครัวเรือน (การเข้าถึงอาหารกลางวันในโรงเรียน บริการให้คำปรึกษาแก่เด็กที่มีความเสี่ยง ความช่วยเหลือด้านวิชาการ) และ 3) การเข้าถึงฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และการเชื่อมต่อในราคาที่จ่ายได้ ซึ่งควรกำหนดเป้าหมายที่เน้นเด็กยากจนที่สุด เด็กที่มีความต้องการการศึกษาพิเศษและเด็กพิการ ตลอดจนชนกลุ่มน้อยที่ใช้ภาษาชาติพันธุ์และเด็กข้ามชาติ¹⁴⁹

ภาคการศึกษาควรใช้ประโยชน์จากความสนใจด้านการศึกษาทางไกลที่เพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ในอนาคต ด้วยการพัฒนากลยุทธ์ดิจิทัลด้านเทคโนโลยีในชั้นเรียนและที่บ้าน โดยดำเนินการต่าง ๆ ได้แก่ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสำหรับโรงเรียน การสนับสนุนและยกระดับสมรรถนะของครู การออกแบบแพลตฟอร์มสื่อสารเพื่อการโต้ตอบโดยตรงกับครู เจ้าหน้าที่ นักเรียน และผู้ปกครอง การพัฒนาแนวทางและระเบียบปฏิบัติด้านความปลอดภัยในโรงเรียนและการเตรียมความพร้อมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียนและครู และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และเพื่อการศึกษาทางไกล¹⁵⁰

แม้จะมีข้อจำกัดทางการคลัง แต่รัฐบาลจำเป็นต้องลงทุนจัดการศึกษาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา “คนรุ่นที่หายไป” จากระบบการศึกษา อันเนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤตครั้งนี้ เพราะคนรุ่นนี้คือรุ่นที่จะต้องไปใช้หนี้ที่ประเทศก่อขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ รัฐบาลควรพัฒนาระบบโรงเรียน และผู้เรียนให้มีความสามารถในการรับมือกับวิกฤตในอนาคตได้ด้วย

การเสริมสร้างภาคีความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการตอบสนองต่อการแพร่ระบาดจนกระทั่งบัดนี้ ประเทศส่วนใหญ่ต่างหันกลับมาสนใจตนเอง โดยดำเนินนโยบายเพื่อบรรเทาผลกระทบฉับพลันของวิกฤตต่อเศรษฐกิจและประชากรของตน ในประเทศไทยก็มีสัญญาณเตือนว่า มีการผันงบประมาณไปจากการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อต่อสู้และรับมือกับวิกฤตครั้งนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความเป็นหุ้นส่วนระดับภูมิภาคจะช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถฟื้นตัวได้เร็วขึ้น ด้วยการทำงานข้ามพรมแดนในการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีในการควบคุมการแพร่ระบาด การลดผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อธุรกิจและคนยากจน รวมทั้งเลือกมาตรการและแนวปฏิบัติที่ดีในการรับมือกับผลกระทบของการระบาดใหญ่และกระตุ้นการเติบโตต่อไปในระยะสองสามปีข้างหน้า¹⁵¹

149 UNESCO-UNICEF, 2020

150 UNESCO-UNICEF, 2020

151 EIU, 2020

ภาคผนวก ก

ข้อมูลสนับสนุนการประเมินผลกระทบทางสังคม

ตารางที่ 8: มาตรการความคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย

ประเภทของมาตรการ	ชื่อโครงการ	หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ	สิทธิประโยชน์	คุณสมบัติผู้ได้รับสิทธิ	ความครอบคลุม
การช่วยเหลือทางสังคม	โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	600 บาท/เดือน	เด็กอายุ 0-6 ปี1 รายได้ครัวเรือนไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคน ต่อปี บุคคลในชุมชนเป็นผู้รับรอง	เด็ก 700,000 คน ในปี 25622 (มารดาเป็นผู้รับสิทธิประโยชน์)
การช่วยเหลือทางสังคม	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แบบขั้นบันไดตั้งแต่ 600 บาท/เดือน ถึง 1,000 บาท/เดือน	ผู้สูงอายุทุกคน	8,408,498 คน
การช่วยเหลือทางสังคม	เบี้ยความพิการ	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ไม่มีข้อมูล	ผู้พิการทุกคน	1,607,505 คน
การช่วยเหลือทางสังคม	บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	กระทรวงการคลัง	ตั้งแต่ 200 บาท/เดือน ถึง 300 บาท/เดือน ส่วนลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าก๊าซหุงต้ม	รายได้ส่วนบุคคลไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ข้อกำหนดอื่นในด้านการใช้ที่ดิน ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย	14.6 ล้านคน ในปี 2562
การช่วยเหลือทางสังคม	โครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียนและอาหารกลางวันในโรงเรียน	กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	อาหารกลางวัน	เด็กนักเรียนทุกคน	เด็กชั้นประถมศึกษาประมาณ 1.8 ล้านคน และเด็กอนุบาลเกือบ 700,000 คน
การประกันสังคม	กองทุนประกันสังคม	กระทรวงแรงงาน	กรณีเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ กรณีเสียชีวิต กรณีสงเคราะห์บุตร/กรณีชราภาพ กรณีว่างงาน	ผู้ส่งเงินสมทบ แบ่งเป็นผู้ประกันตน 3 ประเภท: ผู้ประกันตนภาคบังคับ (มาตรา 33) ผู้ประกันตนภาคสมัครใจ (มาตรา 39) ผู้ประกันตนภาคสมัครใจ (มาตรา 40) ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ	เด็กชั้นประถมศึกษาประมาณ 1.8 ล้านคน และเด็กอนุบาลเกือบ 700,000 คน
การประกันสังคม	กองทุนเงินทดแทน	กระทรวงแรงงาน	ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทนรายเดือน 4 กรณี ค่าทำศพ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน	ผู้ส่งเงินสมทบ	ผู้ประกอบการ 396,394 ราย ลูกจ้าง 10,537,238 คน
มาตรการอื่น ๆ	หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า	กระทรวงสาธารณสุข	ครอบคลุมบริการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายตามกรอบที่กำหนด	ประชาชนชาวไทยทุกคน	48.3 ล้านคน

หมายเหตุ: (1) โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ขยายจาก 3 ปี เป็น 6 ปี ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 26 มีนาคม 2562 (2) การประมาณวงเงินช่วยเหลือในโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด อ้างอิงตามเอกสารขององค์การสหประชาชาติ

ตารางที่ 9: สัทธิประโยชน์และความเพียงพอของการคุ้มครองทางสังคมของประเทศไทย

นโยบาย	สิทธิประโยชน์	ความเพียงพอ (อัตราส่วนสิทธิประโยชน์ต่อ...)	
		เส้นความยากจนสากล (รายได้ปานกลางระดับสูง): 2,303.45 บาท/คน/เดือน	รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของประชากรไทย: 7,470 บาท/คน/เดือน
การช่วยเหลือทางสังคม			
โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	600	26%	9%
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ			
1. อายุ 60–69 ปี	600	26%	9%
2. อายุ 70–79 ปี	700	30%	11%
3. อายุ 80–89 ปี	800	35%	12%
4. อายุ >=90 ปี	1,000	43%	15%
เบี้ยความพิการ	800	35%	12%
กองทุนประกันสังคม			
ผู้ประกันตนภาคบังคับตามมาตรา 33			
1. กรณีสงเคราะห์บุตร (บุตร 1 คน)	600	26%	9%
2. กรณีชราภาพ – เงินบำนาญรายเดือน (ส่งเงินสมทบเกิน 15 ปี)			
2.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 15 ปี เงินเดือนเฉลี่ย 5 ปีสุดท้าย 15,000 บาท	3,000	130%	46%
2.2 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบ 15 ปี เงินเดือนเฉลี่ย 5 ปีสุดท้าย 6,600 บาท	1,320	57%	20%
2.3 กรณีที่ 3 จ่ายเงินสมทบ 30 ปี เงินเดือนเฉลี่ย 5 ปีสุดท้าย 15,000 บาท	6,375	277%	97%
2.4 กรณีที่ 4 จ่ายเงินสมทบ 30 ปี เงินเดือนเฉลี่ย 5 ปีสุดท้าย 6,600 บาท	2,805	122%	43%
3. กรณีชราภาพ – เงินบำเหน็จจ่ายครั้งเดียว (ส่งเงินสมทบเกิน 1 ปี)			
3.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 14 ปี ตามฐานเงินเดือน 15,000 บาท	1,543	67%	23%
3.2 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบ 14 ปี ตามฐานเงินเดือน 6,600 บาท	679	29%	10%
4. กรณีเจ็บป่วย (เงินทดแทนการขาดรายได้)			
4.1 กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท (หยุดงานเกิน 30 วัน)	7,500	326%	114%
4.2 กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท (หยุดงานเกิน 30 วัน)	3,300	143%	50%
5. ประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน (ผู้ประกันตนมาตรา 33 เท่านั้น)			
5.1 ถูกเลิกจ้าง กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท	7,500	326%	114%
5.2 ถูกเลิกจ้าง กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท	3,300	143%	50%
5.3 ลาออก กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท	4,500	195%	69%
5.4 ลาออก กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท	1,980	86%	30%

นโยบาย	สิทธิประโยชน์	ความเพียงพอ (อัตราส่วนสิทธิประโยชน์ต่อ...)	
		เส้นความยากจนสากล (รายได้ปานกลางระดับสูง): 2,303.45 บาท/คน/เดือน	รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของประชากรไทย: 7,470 บาท/คน/เดือน
6. ประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ			
6.1 กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท กรณีทุพพลภาพรุนแรง	7,500	326%	114%
6.2 กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท กรณีทุพพลภาพรุนแรง	3,300	143%	50%
6.3 กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท กรณีทุพพลภาพไม่รุนแรง	4,500	195%	69%
6.4 กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท กรณีทุพพลภาพไม่รุนแรง	1,980	86%	30%
ผู้ประกันตนตามมาตรา 39			
1. กรณีสงเคราะห์บุตร	600	26%	9%
2. กรณีชราภาพ – เงินบำนาญรายเดือน (ส่งเงินสมทบเกิน 15 ปี)			
2.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 15 ปี และสิ้นสุดการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 นานกว่า 5 ปี	960	42%	15%
2.2 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบ 30 ปี และสิ้นสุดการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 นานกว่า 5 ปี	2,040	89%	31%
3. กรณีชราภาพ – เงินบำเหน็จจ่ายครั้งเดียว (ส่งเงินสมทบเกิน 1 ปี)			
3.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 14 ปี ตามฐานเงินเดือน 4,800 บาท	444	19%	7%
4. กรณีเจ็บป่วย (เงินทดแทนการขาดรายได้)			
4.1 กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 4,800 บาท (หยุดงานเกิน 30 วัน)	2,400	104%	37%
5. กรณีทุพพลภาพ			
5.1 กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 4,800 บาท	2,400	104%	37%
5.2 กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 4,800 บาท	1,440	63%	22%
ผู้ประกันตนตามมาตรา 40			
1. กรณีสงเคราะห์บุตร (เฉพาะผู้ที่ส่งเงินสมทบ 300 บาท)	200	9%	3%
2. กรณีชราภาพ – เงินบำเหน็จจ่ายครั้งเดียว (ส่งเงินสมทบเกิน 1 ปี)			
2.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท 14 ปี	51	2%	1%
2.2 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท 14 ปี	196	9%	3%
2.3 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท 30 ปี	174	8%	3%
2.4 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท 30 ปี	565	25%	9%
3. กรณีเจ็บป่วย (เงินทดแทนการขาดรายได้)			
3.1 กรณีที่ 1 (ส่งเงินสมทบเดือนละ 100 บาท) ประเภทผู้ป่วยใน	9,000	391%	137%
3.2 กรณีที่ 2 (ส่งเงินสมทบเดือนละ 100 บาท) ประเภทผู้ป่วยนอก	6,000	260%	91%
3.3 กรณีที่ 1 (ส่งเงินสมทบเดือนละ 300 บาท) ประเภทผู้ป่วยใน	9,000	391%	137%
3.4 กรณีที่ 2 (ส่งเงินสมทบเดือนละ 300 บาท) ประเภทผู้ป่วยนอก	6,000	260%	91%

นโยบาย	สิทธิประโยชน์	ความเพียงพอ (อัตราส่วนสิทธิประโยชน์ต่อ...)	
		เส้นความยากจนสากล (รายได้ปานกลางระดับสูง): 2,303.45 บาท/คน/เดือน	รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของประชากรไทย: 7,470 บาท/คน/เดือน
4. กรณีทุพพลภาพ			
4.1 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 6 เดือน ในรอบ 10 เดือน	500	22%	8%
4.2 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 12 เดือน ในรอบ 20 เดือน	650	28%	10%
4.3 กรณีที่ 3 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 24 เดือน ในรอบ 40 เดือน	800	35%	12%
4.4 กรณีที่ 4 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท เป็นเวลา 36 เดือน ในรอบ 60 เดือน	1,000	43%	15%
4.5 กรณีที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท เป็นเวลา 6 เดือน ในรอบ 10 เดือน	500	22%	8%
4.6 กรณีที่ 2 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท เป็นเวลา 12 เดือน ในรอบ 20 เดือน	650	28%	10%
4.7 กรณีที่ 3 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท เป็นเวลา 24 เดือน ในรอบ 40 เดือน	800	35%	12%
4.8 กรณีที่ 4 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท เป็นเวลา 36 เดือน ในรอบ 60 เดือน	1,000	43%	15%
การคุ้มครองทางสังคมในวิกฤตการณ์โควิด-19			
มาตรการเยียวยา 5,000 บาท เป็นเวลา 3 เดือน (ลูกจ้างชั่วคราว/ผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ไม่ได้อยู่ในกองทุนประกันสังคม)	5,000	217%	76%
มาตรการเยียวยา 5,000 บาท เป็นเวลา 3 เดือน (เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนและไม่ได้อยู่ภายใต้โครงการคุ้มครองอื่น)	5,000	217%	76%
เบี้ยความพิการ	1,000	43%	15%
กองทุนประกันสังคม - ผู้ประกันตนตามมาตรา 33			
1. ถูกพักงาน กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท	9,300	404%	142%
2. ถูกพักงาน กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท	4,092	178%	62%
3. ลาออก กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท	6,750	293%	103%
4. ลาออก กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท	2,970	129%	45%
5. ถูกเลิกจ้าง กรณีที่ 1 ฐานเงินเดือน 15,000 บาท	10,500	456%	160%
6. ถูกเลิกจ้าง กรณีที่ 2 ฐานเงินเดือน 6,600 บาท	4,620	201%	70%

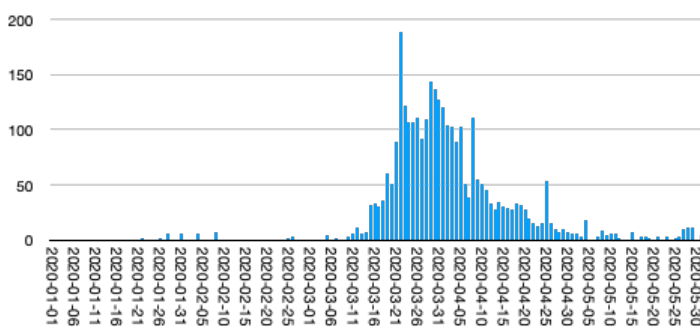
ข้อมูลอ้างอิงสำหรับประเด็นด้านสาธารณสุข¹⁵²

การรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย

แม้ประเทศไทยจะไม่ใช่ประเทศแรกที่มีผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 แต่ก็ยังเป็นประเทศแรกที่มีรายงานการพบผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อโควิด-19 เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 ระบบเฝ้าระวังและกักกันดำเนินการได้เป็นอย่างดีในช่วงสองสามสัปดาห์แรก โดยการประสานความร่วมมืออันดีระหว่างภาคส่วนและการค้นหาติดตามผู้สัมผัสในระดับชุมชนเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเป็นวงกว้าง ประเทศไทยเป็นประเทศรายได้ปานกลางเพียงประเทศเดียวที่อยู่ในสิบอันดับแรกของโลกด้านการเตรียมพร้อมรับมือกับการแพร่ระบาด ซึ่งจัดอันดับโดยดัชนีความมั่นคงทางสุขภาพโลก กระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมควบคุมโรค ประกาศใช้ระบบเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการรับมือโรคติดต่ออุบัติใหม่อื่น ๆ มาแล้ว เช่น โรคซาร์สและไข้หวัดนก

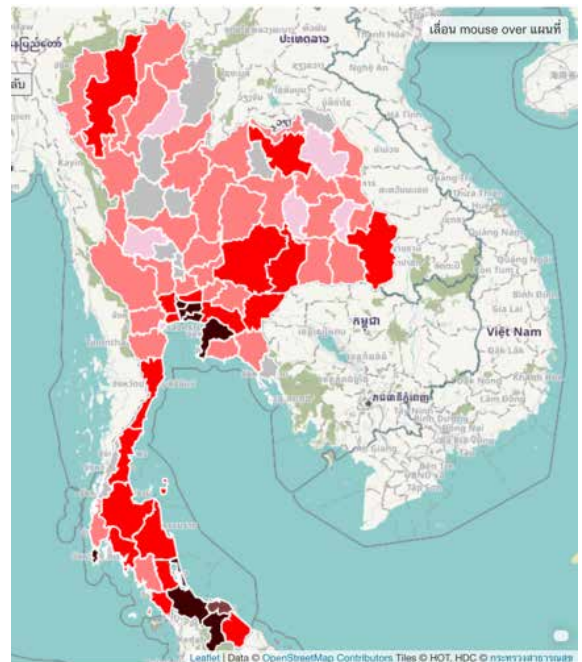
การแพร่ระบาดลุกลามทั้งในด้านจำนวนผู้ติดเชื้อและพื้นที่การแพร่กระจายในช่วงต้นเดือนมีนาคม 2563 ซึ่งส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับสถานบันเทิงในกรุงเทพมหานคร รวมถึงการจัดแข่งขันชมมวยรายการสำคัญ ตลอดจนการแสวงบุญทางศาสนาในภาคใต้ของประเทศ โดยมีการรายงานพบผู้ป่วยยืนยันสูงสุด 188 ราย ในวันเดียว ส่วนการรายงานจำนวนผู้ป่วยนอกเขตกรุงเทพมหานครที่เพิ่มมากขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามพื้นที่สู่ต่างจังหวัด ในระยะต่อมามีความสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ด้วยกลไกการติดตามผู้สัมผัสและการกักตัวเข้มแข็งในชุมชน กอปรกับมาตรการด้านสาธารณสุขเพิ่มเติม เช่น การควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามพื้นที่และปิดพื้นที่เสี่ยงบางส่วนตามประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 จึงสามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ภายในสองเดือน

รูปที่ 4: จำนวนผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อโควิด-19 รายวันและการแพร่กระจายทางภูมิศาสตร์

ที่มา: กระทรวงสาธารณสุข, <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index.php>

หมายเหตุ: แผนที่แสดงข้อมูลผู้ป่วยยืนยันสะสม ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2563

ข้อมูลอ้างอิงสำหรับประเด็นการศึกษา

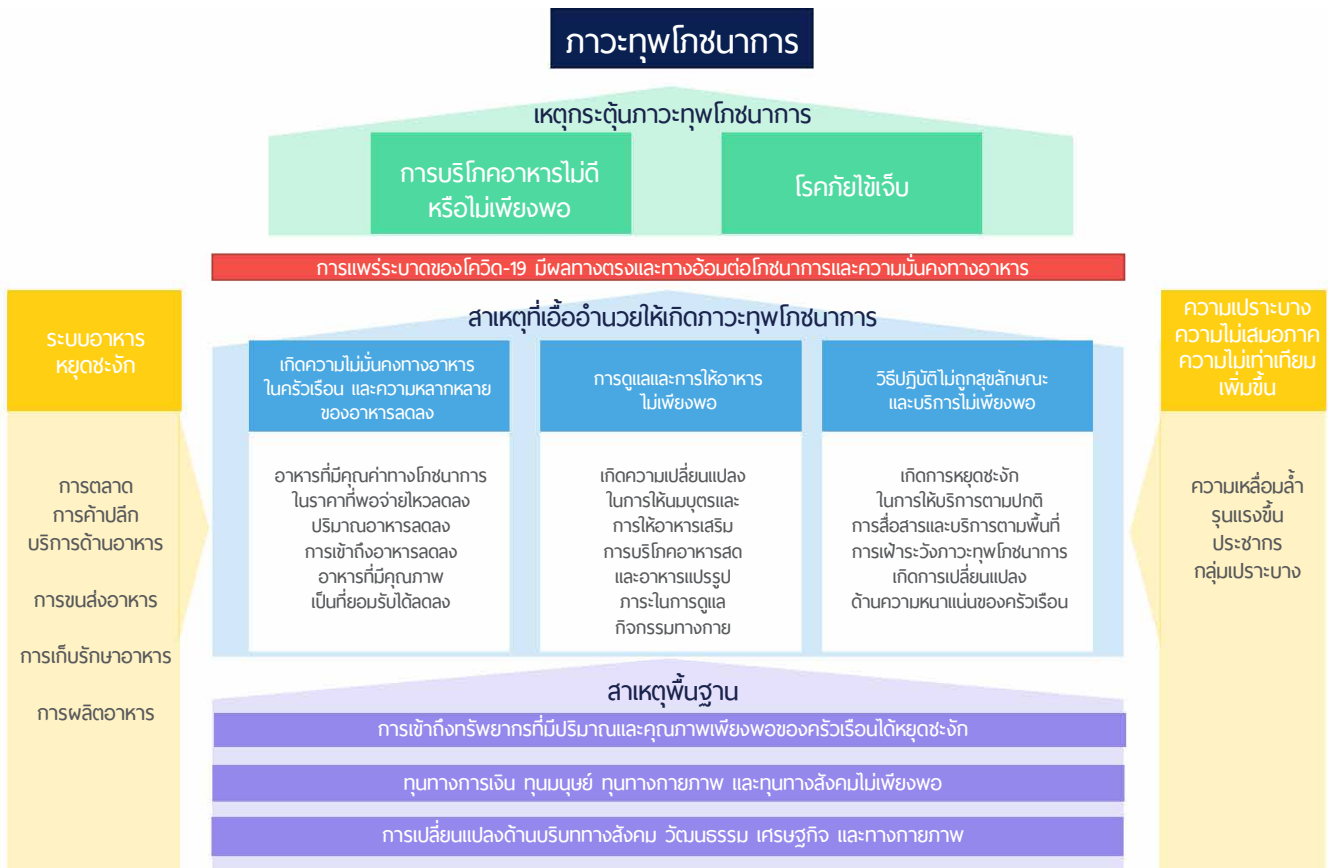
ตารางที่ 10: ลำดับเหตุการณ์ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยการสั่งปิดโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางดำเนินงาน ระยะต่าง ๆ	วันที่	กิจกรรมสำคัญ
การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนระบบทางไกล	7 เมษายน – 17 พฤษภาคม 2563	<ul style="list-style-type: none"> การเตรียมพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนทางไกล การสำรวจความพร้อมของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูสำหรับการจัดการเรียนการสอนระบบทางไกล
การทดลองจัดการเรียนการสอนทางไกล	18 พฤษภาคม – 30 มิถุนายน 2563	<ul style="list-style-type: none"> สื่อการเรียนการสอนทางไกลที่พร้อมใช้งานสำหรับทุกคน เสียงตอบรับจากนักเรียน ผู้ปกครอง และครู ในด้านสื่อการเรียนการสอนทางไกล
การจัดการเรียนการสอนตลอดปีการศึกษา	ภาคเรียนที่หนึ่ง: 1 กรกฎาคม – 30 พฤศจิกายน 2563 ภาคเรียนที่สอง: 1 ธันวาคม 2563 – 9 เมษายน 2564	<ul style="list-style-type: none"> การจัดการเรียนการสอนตามระบบ (ระบบทางไกล, ระบบปกติในโรงเรียน, หรือแบบผสมผสาน ขึ้นอยู่กับสถานะของคำสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงแพร่กระจายโรคโควิด-19)
การทดสอบและการศึกษาต่อ	1 เมษายน – 15 พฤษภาคม 2564	<ul style="list-style-type: none"> การทดสอบ O-NET/GAT-PAT

ที่มา: ออกซ์ฟอร์ดโพลีซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4

ข้อมูลอ้างอิงด้านอาหารและโภชนาการ

รูปที่ 5: กรอบแนวคิดแสดงผลกระทบของการหยุดชะงักอันเนื่องมาจากโควิด-19 ที่มีต่อภาวะทุพโภชนาการ

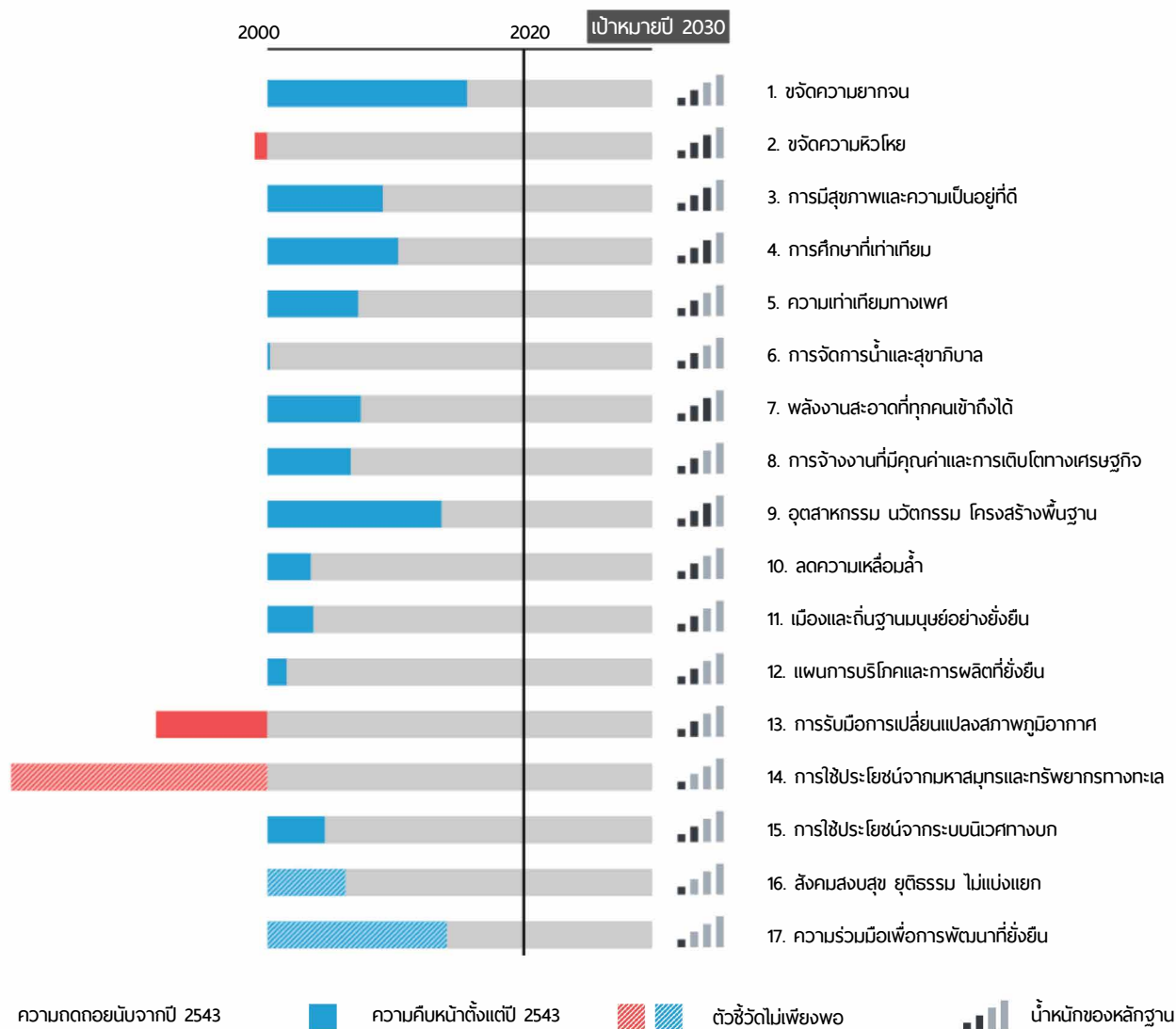
ที่มา: ดัดแปลงจาก Colie and Huestis (2020) ‘MQSUN+ framework’, HH = Household, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดโพลีซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 4

ภาคผนวก ข

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

รูปที่ 6: ภาพรวมของประเทศไทยปี 2562-2563

ความยาวของแต่ละแท่งแสดงถึงความคืบหน้าของการดำเนินงานแต่ละเป้าหมายทั้ง 17 ข้อ ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา หากแท่งใดเข้าใกล้หรือข้ามพ้นเส้นปี 2562 แสดงว่าปัจจุบันประเทศไทยมีความคืบหน้าตามที่คาดไว้ อย่างไรก็ตามการจะบรรลุเป้าหมายภายในปี 2573 หรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความคืบหน้าในปัจจุบันแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับความคืบหน้าของการดำเนินงานในอนาคตอีกด้วย ดังแสดงไว้ในภาพรวมข้างล่างนี้

ที่มา: UNESCAP, SDG Progress Assessment, Thailand 2019-2020, 2020

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจน

ตารางที่ 11: ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าประสงค์ที่ 1.3 สำหรับประเทศไทย

	%
ร้อยละของบุคคลซึ่งมีอายุเกินอายุเกษียณตามกฎหมายที่ได้รับเงินบำนาญชราภาพ	83.0
ร้อยละของประชากรวัยทำงานที่ส่งเงินสมทบเข้าระบบบำนาญ	31.9
ร้อยละของบุคคลซึ่งทุพพลภาพรุนแรงที่ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ	35.7
ร้อยละของผู้ว่างงานที่ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน	43.2
ร้อยละของหญิงคลอดบุตรที่ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีคลอดบุตร	40.2
ร้อยละของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองกรณีบาดเจ็บจากการทำงาน	41.0
ร้อยละของเด็ก/ครัวเรือนที่มีบุตรที่ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตรหรือครอบครัว	18.9

ที่มา: World Social Protection Report 2017 (ILO, 2017), อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 2

เป้าหมายที่ 2 จัดความหิวโหย

ตารางที่ 12: ตัวชี้วัดด้านโภชนาการและความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

ตัวชี้วัดด้านโภชนาการ	ปีที่วัด	ค่าเฉลี่ยของประเทศ	เป้าหมาย (2568)
ภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลัน (% ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่ผอมแห้ง)	2559	5.4	5
ภาวะทุพโภชนาการเรื้อรัง (% ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่เตี้ยแคระแกร็น)	2559	10.5	5
ภาวะน้ำหนักเกิน (% ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี)	2559	8.2	8
ภาวะน้ำหนักเกิน (% ของเด็กอายุ 5-19 ปี)	2557	13.9	-
ดัชนีมวลกายปกติ (% ของผู้ใหญ่)	2561	52.8	55
การให้เด็กกินนมแม่อย่างเดียว (%)	2559	23.1	50
ภาวะโลหิตจางในหญิงวัยเจริญพันธุ์ (%)	2559	31.8	ลดลง 50%
ภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ (%)	2559	40.2	-
การขาดสารอาหาร (%)	2560	7.8	-

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติและยูนิเซฟ (2560), FAOSTAT 2018, Development Initiatives (2020), แผนปฏิบัติการด้านโภชนาการระดับชาติ (พ.ศ. 2561-2565) และการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 5

เป้าหมายที่ 3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

ตัวชี้วัดด้านความครอบคลุมของบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพใน 4 ประเด็นสำคัญ ตารางที่ 6 แสดงถึงความครอบคลุมที่ค่อนข้างสูง ยกเว้นด้านการรักษาโควิด โดยมีความครอบคลุมระดับสูงใน 8 มิติ จาก 9 มิติทางด้านมาตรการเพื่อป้องกันดูแลรักษาสุขภาพสตรีตั้งครรภ์ มารดา และทารกแรกเกิด ยกเว้นการเริ่มให้นมแม่ตั้งแต่แรกเกิด¹⁵³ อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานด้านโรคไม่ติดต่อและการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนและการจราจรยังไม่ค่อยคืบหน้า ทั้งยังมีความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายด้านการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อีกด้วย การประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสุขภาพในปี 2560 จัดอันดับให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 112 จาก 188 ประเทศ และอันดับที่ 6 ของกลุ่มประเทศอาเซียน¹⁵⁴ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเหตุมาจากการได้รับผลกระทบที่เกิดจากการประสพภัยพิบัติน้ำท่วมครั้งใหญ่ในปี 2556 การใช้น้ำไม่สะอาด และความรุนแรงระหว่างบุคคล¹⁵⁵

ตารางที่ 13: ผลการดำเนินงานการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าประสงค์ที่ 3.8 ด้านสุขภาพที่ดีของประเทศไทยปี 2562

อนามัยการเจริญพันธุ์ สุขภาพมารดา สุขภาพทารกแรกเกิด และสุขภาพเด็ก		โรคติดต่อ	
ความครอบคลุมด้านการวางแผนครอบครัว	89%	วัณโรค (ความครอบคลุมที่มีประสิทธิภาพ)	61%
การดูแลการตั้งครรภ์และการคลอด	95%	ความครอบคลุมของการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอชไอวี	72%
ความครอบคลุมด้านการฉีดวัคซีนเด็ก (จำนวนเด็กที่ได้รับวัคซีนคอตีบ-บาดทะยัก-ไอกรน)	99%	ความครอบคลุมของมุ้งเคลือบยากันยุงเพื่อป้องกันโรคมาลาเรีย	100%
พฤติกรรมกรรมการแสวงหาการรักษาของผู้สงสัยเป็นโรคปอดอักเสบ	80%	การเข้าถึงสุขภาพขั้นพื้นฐาน	95%
โรคไม่ติดต่อ		สมรรถนะในการให้บริการและความมั่นคงด้านสุขภาพ	
สัดส่วนของผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหารในระดับปกติ	98%	สัดส่วนจำนวนเตียงในสถานพยาบาล	100%
(% ของเกณฑ์ขั้นต่ำสากล)	100%	(% ของเกณฑ์ขั้นต่ำสากล)	86%
สัดส่วนของผู้ที่มีความดันโลหิตในระดับปกติ	78%	สัดส่วนจำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข (% ของเกณฑ์ขั้นต่ำสากล)	79%
(% ของเกณฑ์ขั้นต่ำสากล)	86%		
สัดส่วนของผู้ที่ไม่สูบบุหรี่	73%	การปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ	79%

ที่มา: WHO SEARO, 2019, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3

ตารางที่ 7 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19 ซึ่งจะส่งผลทั้งในทางบวกและทางลบ ต่อความคืบหน้าของการดำเนินงานตามเป้าหมายนี้ในแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังนำเสนอหลักฐานการดำเนินงานในช่วงสองสามเดือนก่อน โดยเน้นตัวชี้วัดเฉพาะบางตัวชี้วัด เพื่อระบุทิศทางของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ในคอลัมน์สุดท้ายของตารางจะแสดงประชากรกลุ่มเสี่ยงต่อผลกระทบตามเป้าประสงค์นั้น¹⁵⁶

153 วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ, 2563, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3

154 Lim et al., 2017, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3

155 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3

156 ออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 3

เป้าประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 3	ปัจจัยส่งผลในทางบวก	ปัจจัยส่งผลในทางลบ	ปัจจัยที่ส่งผลในทางลบ	ผลกระทบเชิงลบ
3.1 การตายในมารดา			<ul style="list-style-type: none"> บริการการฝากครรภ์หัตถ์ชะงัก 	<ul style="list-style-type: none"> สถานพยาบาลส่วนใหญ่เลื่อนการให้บริการระหว่างการสังเกตพื้นที่เสี่ยงและการควบคุมการเคลื่อนย้ายพื้นที่
3.3 เอชไอวี วัณโรค มาลาเรีย ไข้หวัดใหญ่ และโรคติดต่อ	<ul style="list-style-type: none"> การสัมผัสกันน้อยลงและอยู่ปิดกั้นของโรคติดต่อ 	<ul style="list-style-type: none"> บริการคลินิกพิเศษเฉพาะทางหัตถ์ชะงัก เข้าถึงยาหรือเวชภัณฑ์ได้ยากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ลดลง 50-75% หลังคำสั่งปิดพื้นที่เสี่ยงระยะเวลาก่อนการจ่ายยาเพิ่มขึ้นสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น ไข้หวัดใหญ่ การตรวจคัดกรองและการรักษา การตรวจคัดกรองเชื้อเอชไอวีจากผู้ใช้บริการทางเพศลดลงประมาณ 90% การตรวจคัดกรองเชื้อเอชไอวีจากผู้ใช้บริการทางเพศที่สำรวจพบว่าเข้าถึงการตรวจคัดกรองและการรักษา การตรวจคัดกรองเชื้อเอชไอวีจากผู้ใช้บริการทางเพศที่สำรวจพบว่ามีความยากลำบากมากขึ้นในการเข้าถึงถุงยางอนามัย 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ให้บริการทางเพศคนยากจน ผู้ใช้บริการทางเพศคนยากจน คนต่างด้าว
3.8 หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และบริการที่จำเป็น	<ul style="list-style-type: none"> อุปโภคบริโภคของโรคติดต่อลดลง การส่งต่อไปยังบริการสุขภาพปฐมภูมิ ความต้องการเข้ารับบริการลดลงเนื่องจากกลัวการติดเชื้อ 	<ul style="list-style-type: none"> บริการหัตถ์ชะงัก คุณภาพการรักษาพยาบาลลดลง ความต้องการเข้ารับบริการลดลงเนื่องจากกลัวการติดเชื้อ คนว่างงานจำนวนมากขึ้น เข้าสู่ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นจากการตรวจคัดกรองและรักษาโรคโควิด-19 ข้อจำกัดทางการคลังระยะกลางและงบประมาณรัฐด้านสุขภาพมีจำกัด 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ป่วยนับแต่ไม่รุนแรงหรือไม่ซับซ้อนในสถานพยาบาลส่วนใหญ่เลื่อนนัดหรือส่งต่อลงสู่ระดับหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ ระยะเวลาก่อนการจ่ายยานานขึ้นสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น จ่ายยาทดแทนแทนที่จะเป็นสองถึงสามเดือน การรับผู้ป่วยเข้าในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ลดลง 6% ในเดือนมีนาคมและเมษายน โรงพยาบาลหลักเพื่อการเรียนการสอนวางแผนลดการเยี่ยมผู้ป่วยนอกลง 20% ในอนาคต ประมาณการว่ามีผู้ใช้บริการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ารายใหม่ 900,000 ราย ซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้ว่างงานและผู้ที่ย้ายมาจากโครงการประกันสังคม ของงบประมาณเพิ่มเติมจากรัฐบาล 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ไม่มีประกันสังคม คนต่างด้าว คนยากจน
3.ปี วัตถุประสงค์และยา	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนตระหนักรู้และสนับสนุนหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพิ่มขึ้น และเข้าถึงถึงสุขภาพอนามัยเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนตระหนักรู้และสนับสนุนหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพิ่มขึ้น และเข้าถึงถึงสุขภาพอนามัยเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ข้อจำกัดทางการคลังระยะกลางและงบประมาณรัฐด้านสุขภาพมีจำกัด 	<ul style="list-style-type: none"> การรักษาโรคโควิด-19 ฟรี รวมถึงการให้ยา การสะสมยาต้านไวรัสฟาวิพิราเวียร์ ประเทศไทยเริ่มทดสอบวัคซีนโควิด-19 ในสัตว์ทดลอง และร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในประเทศจีนในการพัฒนาวัคซีน
3.ปี ทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนเข้าถึงคุณค่าต่อสังคมของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเพิ่มขึ้น เพิ่มตำแหน่งข้าราชการและค่าตอบแทนกระทรวงสาธารณสุข 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนเข้าถึงคุณค่าต่อสังคมของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเพิ่มขึ้น เพิ่มตำแหน่งข้าราชการและค่าตอบแทนกระทรวงสาธารณสุข 	<ul style="list-style-type: none"> ความเครียดและความวิตกกังวลของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนนอกเขตเมือง
3.ปี ภูมิภาคที่มีระหว่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> 3.ปี ภูมิภาคที่มีระหว่างประเทศ ถอดบทเรียนจากการตอบสนองต่อการระบาดใหญ่ การประสานงานและการสื่อสารดีขึ้น ประชาชนรับรู้และสนับสนุนเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> 3.ปี ภูมิภาคที่มีระหว่างประเทศ ถอดบทเรียนจากการตอบสนองต่อการระบาดใหญ่ การประสานงานและการสื่อสารดีขึ้น ประชาชนรับรู้และสนับสนุนเพิ่มขึ้น 		<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนในเขตเมือง และประชาชนในพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น

แผนปฏิบัติการระดับพื้นที่

ที่มา: ออกซ์ฟอร์ดพอลิตีแอนด์แอมเนนตี, บทที่ 3

เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม

ความสำเร็จของประเทศไทยในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามตัวชี้วัดสำคัญมีรายละเอียดดังแสดงไว้ในตารางที่ 8

ตารางที่ 15: เป้าประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายที่ 4 และตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนดขึ้น

เป้าประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายที่ 4	ตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนด	สถานะเริ่มต้น	เป้าหมายปี 2573	เป้าหมายปี 2564	สถานะปัจจุบัน	ความคืบหน้า
4.1 สร้างหลักประกันว่าเด็กหญิงและเด็กชายทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายในปี พ.ศ. 2573	ตัวชี้วัด 4.1.1 สัดส่วนของเด็กนักเรียนระดับชั้น ป.3 ที่มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐานตามเกณฑ์ต่ำ ตัวชี้วัด 4.1.2 สัดส่วนของเด็กนักเรียน (เอ) ระดับชั้น ป.6 และ ปี) ระดับชั้น ม.3 ที่ไม่ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐานตามเกณฑ์ขั้นต่ำ ตัวชี้วัด 4.1.3 สัดส่วนของเด็กนักเรียนที่มีผลการทดสอบด้วยโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ตามเกณฑ์ขั้นต่ำ ตัวชี้วัด 4.1.4 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (ประถมศึกษา)	60	60	40	37.2% (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2561) เอ) 37% ปี) น้อยกว่า 10%	
	ตัวชี้วัด 4.1.5 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญ ระดับอาชีวศึกษา)	90.8% (2558)	100%	100%	94%	
	ตัวชี้วัด 4.1.6 อัตราการสำเร็จการศึกษา (ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ระดับอาชีวศึกษา)	77.27% (2558)	100%	100%	มัธยมศึกษาตอนต้น 77.9% มัธยมศึกษาตอนปลาย 54.3%	
	ตัวชี้วัด 4.2.1 ร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มีพัฒนาการทางด้านสุขภาพ การเรียนรู้ และพัฒนาการทางบุคลิกภาพตามวัย จำนวนตามเพศ จาก 1) การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยของยูนิเซฟ 2) การสำรวจประจำปีของกระทรวงสาธารณสุข	97.9% , 92.9% , 90.3% , ระดับอาชีวศึกษา 78.9% (ปีการศึกษา 2557)	100% , 100% , 100%	100% , 100% , 90%	97.6% , 90.1% , 92.6% , ระดับอาชีวศึกษา 59.9% (ปีการศึกษา 2558/59)	
	ตัวชี้วัด 4.2.2 อัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย	92.6% (2559/60)	100%	90%	91.10%	

เป้าประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4	ตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนด	สถานะเริ่มต้น	เป้าหมายปี 2573	เป้าหมายปี 2564	สถานะปัจจุบัน	ความคืบหน้า
4.3 สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงและผู้ชายทุกคนเข้าถึงการศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพ ในราคาที่ที่สามารถจ่ายได้ ภายในปี พ.ศ. 2573	ตัวชี้วัด 4.3.1 เอ) อัตราส่วนนักเรียนระดับอาชีวศึกษาต่อมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ	32.7/67.3 (2557/58)	60/40	45/55	34.6/65.4 (ปี 2561)	
	บี) อัตราการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย)	49.29% (2559)	70	50	58.5 (ปี 2561)	
4.4 เพิ่มจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การมีงานทำที่มีคุณค่า และการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งรวมถึงทักษะทางด้านเทคนิคและอาชีพ ภายในปี พ.ศ. 2573	ตัวชี้วัด 4.4.1 เอ) สัดส่วนของผู้มีงานทำที่ใช้คอมพิวเตอร์		70	60		
	บี) สัดส่วนของผู้มีงานทำที่ใช้อินเทอร์เน็ต					
4.5 จัดตั้งความเชื่อมโยงระหว่างภาคในด้านการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่มที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมือง และเด็ก เข้าถึงการศึกษา และการใช้ทักษะที่กระจัดกระจายเท่าเทียม ภายในปี พ.ศ. 2573	(ประเทศไทยอาจพิจารณาใช้ดัชนีสากล (Global Indicator) เป็นจุดเริ่มต้นของการสำรวจการทำหนังสือและสารสนเทศในปี 2563)				66-68% จากโครงการสำรวจการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศปี พ.ศ. 2563	
	ตัวชี้วัด 4.5.1. อัตราการเข้าเรียนจำแนกตามเพศ/นอกเขตเมือง/ในเขตเมือง (ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อุดมศึกษา)		1	1		ปฐมวัย 1.05, ประถมศึกษา 1.06, มัธยมศึกษาตอนต้น 1.17, มัธยมศึกษาตอนปลาย 1.18
4.6 สร้างหลักประกันว่าเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงสามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณเป็น ภายในปี พ.ศ. 2573	ตัวชี้วัด 4.6.1. เอ. อัตราการอ่านออกเขียนได้/มีทักษะด้านการคำนวณของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	92.9/95.6 (2558)	100%			
	บี. จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาของประชากรอายุ 15 ปี	9.52	12.5	10.7	9.57	

เป้าประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายที่ 4	ตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนด	สถานะเริ่มต้น	เป้าหมายปี 2573	เป้าหมายปี 2564	สถานะปัจจุบัน	ความคืบหน้า
<p>4.7 สร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึง การศึกษาสำหรับบริการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและการไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองโลก และความเข้มแข็งในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการที่วัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี พ.ศ. 2573</p>	<p>ตัวชี้วัด 4.7.1 ร้อยละของนักเรียนที่ได้เรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม/การอนุรักษ์ธรรมชาติในหลักสูตร</p>	100%	100%			
<p>4เอ) สร้างและยกระดับสถานศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ การศึกษาที่เอื้อต่อเด็ก ผู้พิการ และเพศภาวะ และจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ปราศจากความรุนแรง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน</p>	<p>ตัวชี้วัด 4.เอ.1. กระทรวงศึกษาธิการ รวบรวมข้อมูลสัดส่วนของโรงเรียนที่มีการเข้าถึง (เอ) ไฟฟ้า (บี) อินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการเรียนการสอน (ซี) เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเรียนการสอน (ดี) โครงสร้างพื้นฐานและวัสดุอุปกรณ์ที่ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (อี) น้ำดื่มพื้นฐาน (เอฟ) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานด้านสุขอนามัยที่แบ่งแยกตามเพศ และ (จี) สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในการทำความสะอาดมือ (ตามนิยามตัวชี้วัดของ WASH ในเรื่อง น้ำ สุขาภิบาล และสุขลักษณะสำหรับทุกคน)</p>	100%	100%		<p>เอ) 99.91% บี) 99.18% ซี) 100% ดี-เอฟ) ไม่มีข้อมูล</p>	

เป้าประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4	ตัวชี้วัดที่ประเทศไทยกำหนด	สถานะเริ่มต้น	เป้าหมายปี 2573	เป้าหมายปี 2564	สถานะปัจจุบัน	ความคืบหน้า
4(บี) เพิ่มจำนวนทุนการศึกษาทั่วโลกที่ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด รัฐบาลถึงพัฒนาที่เป็นเกาะขนาดเล็ก และประเทศในทวีปแอฟริกา เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา รวมถึงการฝึกอบรม และโปรแกรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้านเทคนิค วิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ ในประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ภายในปี พ.ศ. 2563	ตัวชี้วัด 4.บี.1) ปริมาณความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ที่เป็นทุนการศึกษา จำนวนตามสาขาและประเภทการศึกษา				(ผู้บริจาค) 4,508.74 ล้านบาท (ผู้รับทุน) 1,582.9 ล้านบาท	
4(ซี) เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณวุฒิ รวมถึงการดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศในการฝึกอบรมครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาน้อยที่สุด และรัฐกำลังพัฒนาเล็ก ภายในปี พ.ศ. 2573	ตัวชี้วัด 4.ซี.1) สัดส่วนของครูในระดับ (เอ) ก่อนประถมศึกษา (บี) ประถมศึกษา (ซี) มัธยมศึกษาตอนต้น และ (ดี) มัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ซึ่งอย่างน้อยได้รับการฝึกอบรม (เช่น การฝึกอบรมการสอน) ซึ่งต้องดำเนินการก่อนหรือระหว่างช่วงที่ทำการสอนในระดับที่เกี่ยวข้องของแต่ละประเทศ	100%	100%	100%	100%	

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการและ SDG Move (2562), อ้างถึงในเอกอัครราชทูตพอลิซีซีเอ็มแอมเนสต์, บทที่ 4

ผลกระทบโดยรวมของโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้นกับสถานการณ์การศึกษาของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้¹⁵⁷

- **เป้าประสงค์ที่ 4.1 (การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ)** การสูญเสียการเรียนรู้และความเหลื่อมล้ำในการเรียนรู้ที่ทวีความรุนแรงขึ้น อาจสะท้อนให้เห็นในการทดสอบระดับชาติในปี 2564 หากจำนวนนักเรียนออกกลางคันเพิ่มมากขึ้น อาจเป็นผลให้อัตราการเข้าเรียนสุทธิและอัตราการสำเร็จการศึกษาลดลง สิ่งนี้เป็นเรื่องน่ากังวลเนื่องจากการดำเนินงานในภาคการศึกษา ณ ขณะนี้ยังไม่อยู่ในเส้นทางสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- **เป้าประสงค์ที่ 4.2 (การศึกษาระดับปฐมวัยที่มีคุณภาพ)** สำหรับเด็กในกลุ่มเปราะบางที่สุดนั้น การไม่ได้อยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและโภชนาการของเด็ก โดยรวมแล้วการเข้าเรียนของเด็กในระดับก่อนประถมศึกษาไม่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ แม้ว่าอาจมีการเปลี่ยนแปลงการเข้าเรียนจากสถานศึกษาเอกชนไปสู่สถานศึกษาของรัฐ
- **เป้าประสงค์ที่ 4.3 (การศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา)** การเข้าเรียนในระดับนี้อาจได้รับผลกระทบบ้าง อย่างไรก็ตามการฝึกอบรมทางวิชาชีพหรือ/และการฝึกอบรมซ้ำ อาจเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการจ้างงาน
- **เป้าประสงค์ที่ 4.4 (ทักษะสำหรับการทำงาน)** ยังไม่มีการคาดการณ์ผลกระทบของโควิด-19 ต่อตัวชี้วัดในด้านนี้ เช่น สัดส่วนของกำลังแรงงานที่ใช้คอมพิวเตอร์หรือมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต
- **เป้าประสงค์ที่ 4.5 (ความเท่าเทียม)** กลุ่มเปราะบางที่มีอยู่ก่อนแล้ว อาจมีความเสี่ยงต่อการออกกลางคัน เนื่องจากได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มอื่นจากการสูญเสียการเรียนรู้และผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย นอกจากนี้ เด็กผู้หญิง ซึ่งก่อนหน้านี้มีอัตราการเข้าเรียนและผลลัพธ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กผู้ชาย อาจได้รับผลกระทบในทางลบต่อไปอีกด้วย
- **เป้าประสงค์ที่ 4.6 (การอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้)** การสูญเสียการเรียนรู้ อาจส่งผลกระทบต่อระดับการรู้หนังสือและการคำนวณ
- **เป้าประสงค์ที่ 4.7 (การพัฒนาที่ยั่งยืนและการเป็นพลเมืองโลก)** ยังไม่มีการคาดการณ์ผลกระทบของโควิด-19 ต่อตัวชี้วัดในด้านนี้ เช่น ร้อยละของนักเรียนที่ได้เรียนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองจากความรุนแรง การแสวงประโยชน์ และการล่วงละเมิด

ตารางที่ 16: ความคืบหน้าของการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความรุนแรง การแสวงประโยชน์ และการล่วงละเมิด	ความคืบหน้า
16.1.1 จำนวนเหยื่อการฆาตกรรมโดยตั้งใจต่อประชากร 100,000 คน จำแนกตามเพศ (จำนวนเหยื่อต่อประชากร 100,000 คน)	2553: ชาย 8.77 คนต่อประชากรชาย 100,000 คน และหญิง 1.21 คนต่อประชากรหญิง 100,000 คน 2555: ชาย 7.68 คนต่อประชากรชาย 100,000 คน และหญิง 1.23 คนต่อประชากรหญิง 100,000 คน ในปี 2555 (ไม่จำแนกอายุ) หลังจากนั้น เป็นต้นมา สัดส่วนจะไม่จำแนกตามเพศหรืออายุ
16.1.1 จำนวนเหยื่อการฆาตกรรมโดยตั้งใจ จำแนกตามเพศและอายุ (จำนวน)	2557 ชาย 2,248 คน หญิง 404 คน 2558 รวม 2,387 คน 2559 รวม 2,229 คน
16.1.3 สัดส่วนของประชากรที่ถูกกระทำ (ก) ความรุนแรงทางร่างกาย (ข) ความรุนแรงทางจิตใจ และ (ค) ความรุนแรงทางเพศในรอบ 12 เดือน	ประชากรที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางร่างกายในรอบ 12 เดือน มีสัดส่วนร้อยละ 0.3 ในปี 2559 (UNODC) ยังไม่มีข้อมูลที่สามารถยืนยันอย่างเป็นทางการด้านความรุนแรงทางจิตใจหรือทางเพศ
5.2.1 ความรุนแรงในคู่รัก (ทางเพศและ/หรือทางร่างกาย)	ยังไม่มีข้อมูลที่สามารถยืนยันอย่างเป็นทางการ
5.2.2 สัดส่วนของผู้หญิงและเด็กหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศโดยบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่รักของตน ในรอบ 12 เดือน ตามอายุและสถานที่เกิดเหตุ	ยังไม่มีข้อมูลที่สามารถยืนยันอย่างเป็นทางการ

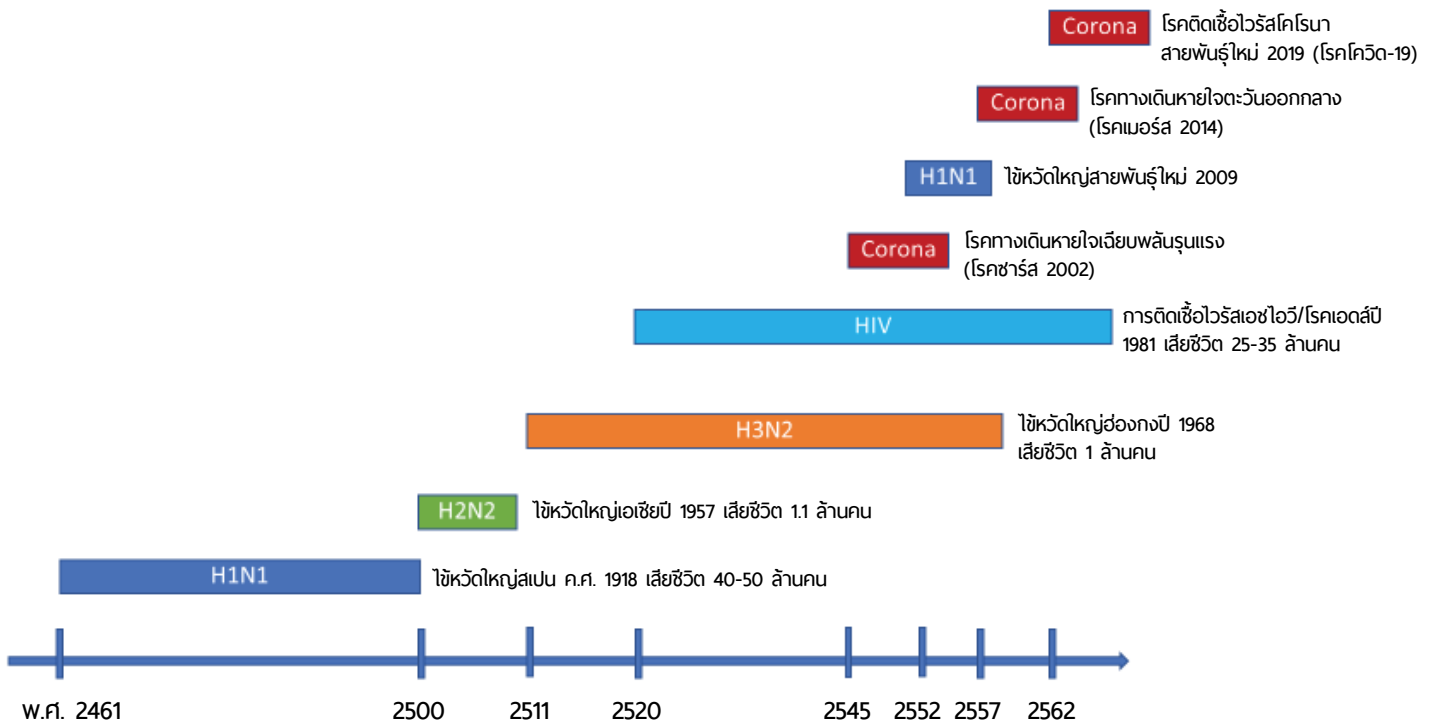
ตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความรุนแรง การแสวงประโยชน์ และการล่วงละเมิด	ความคืบหน้า
5.3.2 สัดส่วนของผู้หญิงอายุ 20–24 ปี ที่แต่งงานหรืออยู่กินกันสามีกรรยาก่อนอายุ 18 ปี (%)	การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558–2559: 22.5%
5.3.1 สัดส่วนของผู้หญิงอายุ 20–24 ปี ที่แต่งงานหรืออยู่กินกันสามีกรรยาก่อนอายุ 15 ปี (%)	การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558–2559: 4.4%
16.2.1 สัดส่วนของเด็กที่ถูกกลั่นโหมททางร่างกายและ/หรือถูกทำร้ายทางจิตใจโดยผู้ดูแลในรอบหนึ่งเดือน (% ของเด็กอายุ 1–14 ปี)	การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558–2559: 75.20%
16.2.2 จำนวนเหยื่อการค้ามนุษย์ต่อประชากร 100,000 คน จำแนกตามเพศ อายุ และรูปแบบการแสวงหาประโยชน์	<p>ตรวจพบเหยื่อการค้ามนุษย์ในรูปแบบของการบังคับใช้แรงงาน การทำให้ตกอยู่ใต้บังคับ และการนำคนลงเป็นทาส</p> <p>2557: 188 คน ทุกช่วงอายุ, ชาย 19 คน หญิง 38 คน</p> <p>2559: 460 คน ทุกช่วงอายุ, ชาย 388 คน (18 ปีขึ้นไป) หญิง 24 คน (18 ปีขึ้นไป)</p> <p>ตรวจพบเหยื่อการค้ามนุษย์ในรูปแบบของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ</p> <p>2557</p> <p>376 คน ทุกช่วงอายุ ทั้งสองเพศ</p> <p>21 คน 18 ปีขึ้นไป ชาย</p> <p>26 คน ต่ำกว่า 18 ปี ชาย</p> <p>257 คน ต่ำกว่า 18 ปี หญิง</p> <p>72 คน 18 ปีขึ้นไป หญิง</p> <p>หลังจากนั้นเป็นต้นมาชุดข้อมูลไม่สมบูรณ์</p>
16.2.3 สัดส่วนของเยาวชนหญิงและชายอายุ 18–29 ปี ที่เคยถูกระทำความรุนแรงทางเพศก่อนอายุ 18 ปี	ยังไม่มีข้อมูลที่สามารถยืนยันอย่างเป็นทางการ
8.7.1 สัดส่วนของเด็กที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (จำแนกตามเพศและอายุ)	ยังไม่มีข้อมูลที่สามารถยืนยันอย่างเป็นทางการ
8.8.1 อุบัติการณ์ของการบาดเจ็บร้ายแรงจากการทำงานต่อแรงงาน 100,000 คน (จำแนกตามเพศและสถานภาพการย้ายถิ่น)	ลดลงจาก 7.13 คน ต่อแรงงาน 100,000 คน ในปี 2556 เป็น 6.84 คน ต่อแรงงาน 100,000 คน ในปี 2557 ไม่มีการจำแนกตามเพศหรือสถานภาพการย้ายถิ่น/ไม่ย้ายถิ่น
8.8.2 อุบัติการณ์ของการบาดเจ็บร้ายแรงจากการทำงานต่อแรงงาน 100,000 คน (จำแนกตามเพศและสถานภาพการย้ายถิ่น)	ลดลงจาก 352.96 คน ต่อแรงงาน 100,000 คน ต่อแรงงาน 100,000 คน ในปี 2557 ไม่มีการจำแนกตามเพศหรือสถานภาพการย้ายถิ่นฐาน/ไม่ย้ายถิ่นฐาน

ที่มา: 2015–2016 MICS and United Nations SDG Indicators Metadata repository, เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่น, อ้างถึงในออกซ์ฟอร์ดพอลิซีแมนเนจเม้นท์, บทที่ 6

ภาคผนวก ก

ข้อมูลสนับสนุนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปที่ 7: วจจรการระบาดใหญ่

ดัดแปลงจาก Daniel B. Jernigan, Director, Influenza Division, Centers for Disease Control and Prevention, 2020 และ Nicholas LePan, Visualizing the History of Pandemics, 2020

บทบาทของนโยบายในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

1. มาตรการความช่วยเหลือทางการเงินและการคลัง

ตารางที่ 17: มาตรการทางการคลังเพื่อระดับประคองธุรกิจ

ประเภท	เครื่องมือดำเนินนโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผลสัมฤทธิ์	ระยะเวลาผลสัมฤทธิ์	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอเพิ่มเติม	ระยะของมาตรการ	ระดับความสำคัญเร่งด่วน
1. การดูแลให้กระแสเงินสดเพียงพอ	เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย/เงินอุดหนุนดอกเบี้ย	เฉพาะสินเชื่อสำหรับกลุ่มเป้าหมายธุรกิจขนาดเล็กหรือธุรกิจขนาดกลางที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุด โดยไม่คิดดอกเบี้ยหรือให้เงินอุดหนุนช่วยจ่ายดอกเบี้ย	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ มีโอกาสขยายการกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมมากขึ้น	ระยะกลาง	มาก
	การเลื่อนเวลาชำระหนี้	การชำระเงินอาจรวมถึงรายการต่าง ๆ เช่น ค่าเช่า	สูง	สั้น	น้อย	ยังไม่ได้ดำเนินการ มีโอกาสในการนำไปดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การชำระเงินทางธุรกิจที่ไม่ใช่ค่าจ้าง	ได้แก่ การชำระภาษีเงินได้บุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม เงินสมทบกองทุนประกันสังคม การเลื่อนเวลาชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และขยายเวลาอื่นแบบแสดงรายการภาษี	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลาและขยายขอบเขตการพิจารณา	ระยะสั้น	มาก
	การบริหารการจัดเก็บภาษี	การเร่งรัดการคืนภาษี (ภาษีมูลค่าเพิ่มและอื่น ๆ) แคนเซอร์ภาษีหนี้ค่าเช่า	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ โดยไม่มีการดำเนินงานใดต่อ	-	ปานกลาง
	การยกเว้นที่ไม่ใช่ภาษีและการเลื่อนเวลาการชำระหนี้	การยกเว้นไม่ต้องยื่นงบการเงิน การยกเว้นค่าปรับกรณีไม่ยื่นแบบแสดงรายการภาษี	ปานกลาง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลาและขยายขอบเขตการพิจารณา การเลื่อนเวลาการชำระหนี้	ระยะสั้น	มาก
	การยกเว้นภาษี	การยกเว้นค่าต่าง ๆ ได้แก่ สิทธิประโยชน์ประกันสังคม ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีรถยนต์ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยว บริษัทสายการบิน ฯลฯ และการยกเว้นภาษีนำเข้าบางส่วน การยกเว้นค่าปรับและดอกเบี้ยหนี้ค่าเช่าอาคารต่าง	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลาและขยายขอบเขตการพิจารณา	ระยะสั้น	มาก
	เครดิตภาษี	การออกเครดิตภาษีให้แก่บริษัทต่าง ๆ เพื่อการรักษานักงานให้คงอยู่ในสัดส่วนสูง เป็นต้น	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ยังไม่ได้ดำเนินการ อาจพิจารณาดำเนินการ	ระยะสั้น	ปานกลาง

ประเภท	เครื่องมือ ดำเนิน นโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลา ผลกระทบ	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอ เพิ่มเติม	ระยะของ มาตรการ	ระดับ ความ สำคัญ เร่งด่วน
2. การช่วยรักษา การจ้างงาน	การค้ำประกันเงินกู้	รัฐบาลค้ำประกันมูลค่าเงินกู้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่ออกให้แก่ธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจที่ถูกกระทบหนัก/วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ยังไม่ได้ดำเนินการ อาจพิจารณา ดำเนินการ	ระยะสั้น	ปานกลาง
	สิทธิประโยชน์กรณี ว่างงาน	การส่งเสริมและเพิ่มเติมการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ที่ตกงานชั่วคราวหรือถูกปลดชั่วคราว	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา และขยายความครอบคลุม	ระยะกลาง	มาก
	เงินอุดหนุน ช่วยเหลือค่าจ้าง	การช่วยเหลือนายจ้างในการจ่ายเงินค่าจ้างและช่วยเหลือลูกจ้างเพื่อรับประกันว่าจะมีรายได้ต่อเนื่อง สำหรับธุรกิจและผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ที่กิจการถูกระงับหรือลดเวลาทำการ	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา	ระยะกลาง	มาก

ตารางที่ 18: มาตรการทางการเงินเพื่อระดับประคองธุรกิจ

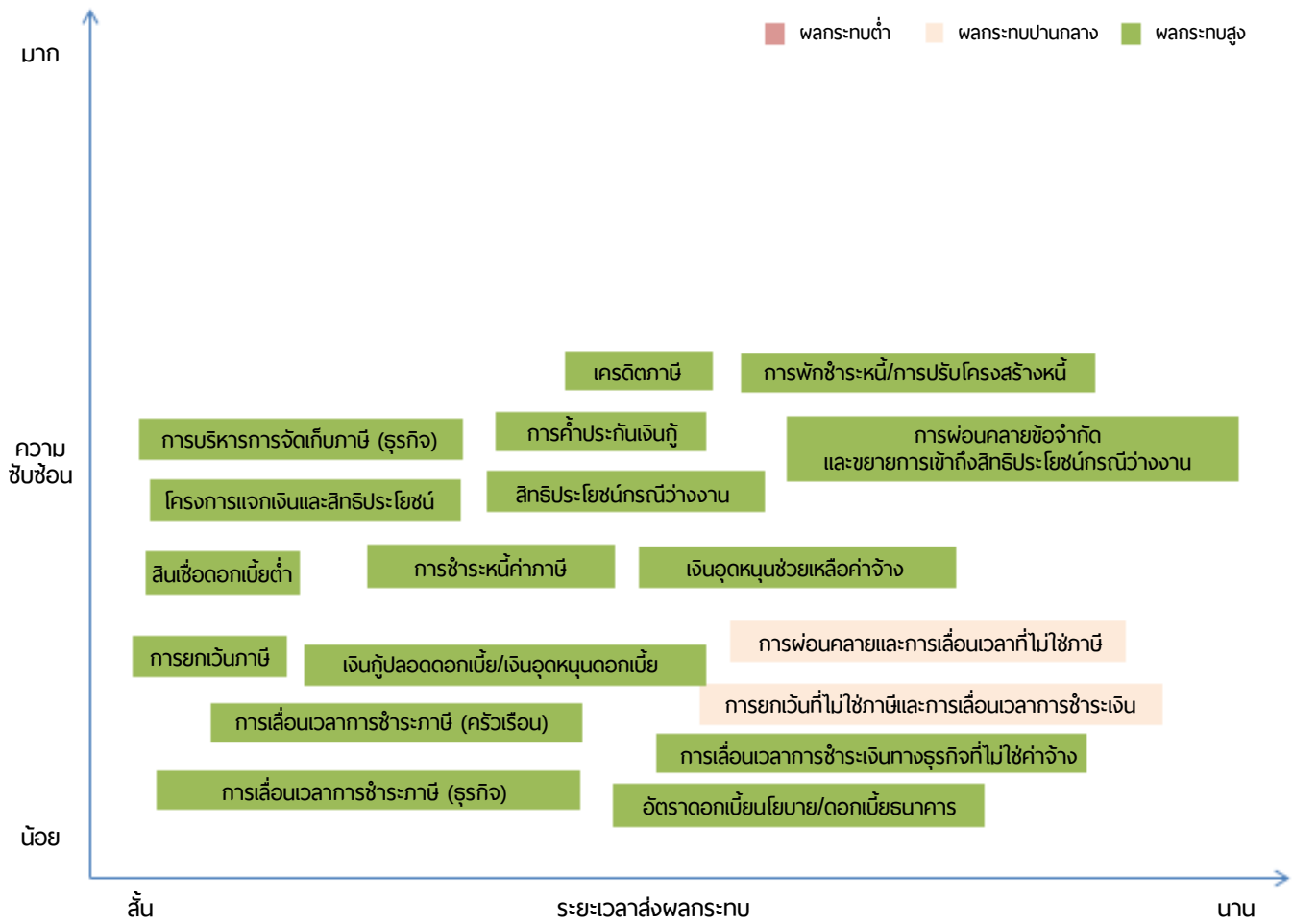
ประเภท	เครื่องมือ ดำเนิน นโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผลกระทบ	ระยะเวลา ผลกระทบ	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอ เพิ่มเติม	ระยะของ มาตรการ	ระดับ ความ สำคัญ เร่งด่วน
มาตรการด้านการ จัดการสภาพคล่อง และกระตุ้นการฟื้นตัว และการเติบโตทาง เศรษฐกิจ	อัตราดอกเบี้ย นโยบาย/ดอกเบี้ย ธนาคาร	การลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารต่อปี	สูง	ปานกลาง	น้อย	ดำเนินการ โดยไม่มีการดำเนินงาน ใดต่อ	-	ปานกลาง
	การพักชำระหนี้ การปรับ โครงสร้างหนี้	การเลื่อนเวลาการชำระหนี้สินเชื่อตามระยะเวลาที่กำหนด การพักชำระหนี้เงินกู้ชั่วคราว (เงินต้น ดอกเบี้ย ดอกเบี้ยคืนนัด เบี้ยปรับ) รวมทั้งการ ปรับโครงสร้างหนี้	สูง	นาน	สูง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา	ระยะกลาง	ปานกลาง
	สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	ธนาคารให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่สถาบันการเงิน และผู้ประกอบการ	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา และกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติม	ระยะกลาง	มาก

ตารางที่ 19: มาตรการทางการเงินเพื่อช่วยเหลือครัวเรือน

ประเภท	เครื่องมือ ดำเนิน นโยบาย	รายละเอียดเครื่องมือดำเนินนโยบาย	ผล ส่ง ถึง	ระยะ เวลา ผล ส่ง ถึง	ความซับซ้อน	สถานะปัจจุบันและข้อเสนอ เพิ่มเติม	ระยะของ มาตรการ	ระดับ ความ สำคัญ เร่งด่วน
1. การดูแลให้มี กระแสเงินสด เพียงพอ	โครงการแจกเงิน และสิทธิประโยชน์ อื่นๆ	ความช่วยเหลือทางการเงินทันทีให้แก่ครัวเรือน เปราะบางที่สุด โดยมีเป้าหมายเป็นแรงงาน ที่เจ็บป่วย คนงานที่ตกงานชั่วคราว และ ผู้ประกอบการรายย่อย	สูง	สั้น	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา และกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติม	ระยะสั้น	มาก
	การเลื่อนเวลาการ ชำระภาษี	การชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การเลื่อนเวลา การชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการยืด เวลาในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี มาตรการ เลื่อนเวลาการชำระภาษีที่กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป็นครัวเรือนรายได้ต่ำ	สูง	สั้น	น้อย	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา สำหรับการเลื่อนเวลาการชำระเงิน	ระยะสั้น	มาก
2. การขยาย การเข้าถึงการลาป่วย โดยได้รับค่าจ้างและ สิทธิประโยชน์ ว่างงาน	การชำระหนี้ ค่าภาษี	การอนุมัติให้ดำเนินการชำระหนี้ค่าภาษีที่ ยืดหยุ่นขึ้น (อาจกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็น ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่ากลุ่มอื่น)	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา	ระยะสั้น	ปานกลาง
	การผ่อนคลายเป็น การเลื่อนเวลา ที่ไม่ใช่ภาษี	การให้เงินบำนาญ/เกษียณอายุก่อนกำหนด การอนุญาตให้เบิกเงินพิเศษจากกองทุนสำรอง เลี้ยงชีพ การเลื่อนเวลาการชำระดอกเบี้ยที่มี จำนวน	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	ยังไม่ดำเนินการ อาจพิจารณา ดำเนินการ	ระยะสั้น	มาก
	การผ่อนคลายเป็น ข้อจำกัด และ ขยายการเข้าถึง	เลื่อนไปการเข้าถึงที่มีข้อจำกัดน้อยลง การขยาย ขอบเขตคุณสมบัติได้รับสิทธิ ข้อกำหนดสำหรับ นายจ้างในการอนุญาตให้ลาป่วย การเพิ่มสิทธิ ประโยชน์กรณีว่างงานให้แก่คนงานที่ถูกเลิกจ้างและ แรงงานในภาคคนออร์ระบบ รวมทั้งการเข้าถึงระบบ ประกันการทำงาน	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดำเนินการ มีโอกาสยืดระยะเวลา และขยายความครอบคลุม	ระยะกลาง	ปานกลาง

ที่มา: EIU

รูปที่ 8: แผนภาพการกระจายสำหรับการพิจารณาโยบายระยะสั้นและระยะกลาง

หมายเหตุ: ตัวเลือกลำดับความสำคัญเร่งด่วนวิเคราะห์โดยละเอียดในเชิงพรรณนาไว้แล้วหลังจากตารางแจกแจงและแผนภาพการกระจาย
ที่มา: EIU, 2020

ตารางที่ 20: เปรียบเทียบนโยบายการคลังและนโยบายการเงินที่ดำเนินการโดยประเทศสมาชิกอาเซียน

ประเทศ	มาตรการทางการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ									นโยบายการเงิน		
	มาตรการ ทางการคลัง โดยรวม	มาตรการ ทางด้านระบบ สุขภาพ	มาตรการ ช่วยเหลือ รายได้นัก บุคคลและ ครัวเรือน ไม่รวม มาตรการ ด้านภาษีและ เงินสมทบ	มาตรการ ด้านภาษีและ เงินสมทบ	เงินอุดหนุน จากภาครัฐ ให้แก่บริษัท	การเลื่อนเวลา ชำระภาษีและ เงินสมทบ พร้อมกับสังคม และเร่งรัด การเบิกจ่าย งบประมาณ	เงินกู้จาก ภาครัฐหรือ การอัดฉีดเงิน ทุนให้แก่บริษัท	ค่าประกันเงินกู้ โดยรัฐเพื่อเอื้อ ผู้กู้เอกชน	นโยบาย การเงิน	มาตรการ กำกับดูแล เสถียรภาพ การเงิน		
บรูไนดารุสซาลาม	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
กัมพูชา	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓
อินโดนีเซีย	✓	✓	✓	✓		✓				✓		
สปป. ลาว	✓	✓		✓				✓	✓	✓	✓	✓
มาเลเซีย	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓
เมียนมาร์	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓
ฟิลิปปินส์	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
สิงคโปร์	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
ไทย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เวียดนาม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ที่มา: การรวบรวมขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) อ้างถึงใน EU, 2020

ภาคผนวก ง

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษา

ตารางที่ 21: รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษา

ชื่อ	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ	หน่วยงาน
1. ดร.ประสาร ไตรรัตน์วรกุล	อดีตรัฐมนตรีว่าการ	ธนาคารแห่งประเทศไทย
2. ดร.วิจารณ์ สิมาฉายา	ผู้อำนวยการ	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
3. นายเอ็นนู ซื่อสุวรรณ	ประธานกรรมการ	คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
4. ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์	รัฐมนตรีว่าการ	กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
5. คุณหญิงชฎา วัฒนศิริธรรม	ประธานกิตติมศักดิ์	สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย
6. ดร.ศุภจิต นาครทรรพ	ประธานกรรมการ	องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)
7. ดร.สมพร อิศวิลานนท์	นักเศรษฐศาสตร์อาวุโส	สถาบันคลังสมองของชาติ
8. ดร.ไกรยส ภัทราวาท	รองผู้จัดการ	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
9. ดร.ดอน นาครทรรพ	ผู้อำนวยการอาวุโส	ฝ่ายเศรษฐกิจมหภาค ธนาคารแห่งประเทศไทย
10. นพ.สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ	ที่ปรึกษาอาวุโส	กระทรวงสาธารณสุข
11. นายพรนริศ ขวนไชยสิทธิ์	นายกสมาคม	สมาคมอสังหาริมทรัพย์ไทย
12. นายธราปนา บุญประวิตร	นายกสมาคม	สมาคมการค้าเมืองไทย

ภาคผนวก จ

รายการอ้างอิง

ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2563. *รายงานนโยบายการเงิน ฉบับเดือนมิถุนายน 2563*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ศูนย์ปฏิบัติการด้านนวัตกรรมการแพทย์และการวิจัยและพัฒนา สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. *สถานการณ์โรคโควิดในประเทศไทย*. ฟิล์มไมโครซอฟท์พาวเวอร์พอยท์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (เข้าถึงเมื่อ 30 กรกฎาคม 2563).

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติและกรมควบคุมโรค. *รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั่วโลก*, ฟิล์มไมโครซอฟท์พาวเวอร์พอยท์ (อ้างอิงข้อมูลจากจาก Worldometer.info). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (เข้าถึงเมื่อ 4 กรกฎาคม 2563).

เชอโฟกัส. *ข้อสรุปเวทีเสวนา ครึ่งปีหลังระลอก 2 มาแน่ แต่ไทยพร้อมรับการระบาดที่รุนแรงกว่าเดิม*. <https://www.hfocus.org/content/2020/07/19818> (เข้าถึงเมื่อ 24 กรกฎาคม 2563).

เชอโฟกัส. *ความพร้อมสาธารณสุขของไทยในการรับมือกับโรค 'โควิด-19': อินโฟกราฟิก*. <https://www.hfocus.org/content/2020/03/18744> (เข้าถึงเมื่อ 24 กรกฎาคม 2563).

ASEAN Today. "Thailand's COVID-19 suicide crisis shows the cost of inequality". <https://www.aseantoday.com/2020/05/thailands-covid-19-suicide-crisis-shows-the-cost-of-inequality/> (accessed July 24, 2020).

Bangkok Metropolitan Area. *Social Development Division. Data on Community Welfare Organizations and Civil Society Organizations in Bangkok Metropolitan Area*. <http://www.bangkok.go.th/social/page/sub/13754> (accessed July 30, 2019).

Bank of Thailand. 2020a. *Export growth year on year January 1996 - May 2020*. Data file (Microsoft Excel file). Bangkok: Bank of Thailand.

The Chaipattana Foundation. "Philosophy of Sufficiency Economy," <https://www.chaipat.or.th/eng/concepts-theories/sufficiency-economy-new-theory.html> (accessed July 30, 2020).

Cordon, Carlos and Eric Buatois. 2020. "A Post COVID-19 Outlook: The Future of the Supply Chain." In *IMD Research and Knowledge*, May 2020. <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/A-post-COVID-19-outlook-The-future-of-the-supply-chain/> (accessed July 20, 2020).

Deloitte. *Respond, Recover, Thrive: The Impact of COVID-19 on the Economy, a View from Thailand*. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/th/Documents/about-deloitte/th-about-economic-outlook-2020-covid-19-impact.pdf> (accessed July 20, 2020).

The Economist Group. 2020. *Covid-19 Economic Impact Assessment for Thailand*. Unpublished Report (Microsoft Powerpoint File). Last modified June 12, 2020. *Report is available upon request to Tomoo Okubo, UNICEF (tokubo@unicef.org)*.

Elder, Sara. 2020. *Covid-19 and the World of Work in Thailand*. Working Paper. (Microsoft Powerpoint File). Last modified June 3, 2020. Bangkok: ILO Regional Office for Asia and the Pacific.

FAO. 2020. *COVID-19 Country Assessment of Impacts and Response Options on Food Systems, Food Security and Nutrition, and Livelihoods*. Draft Report. Bangkok: FAO Regional Office for Asia and the Pacific.

ILO. 2020. *Covid-19 labour market impact assessment in Thailand*. Working Paper. Bangkok: ILO Regional Office for Asia and the Pacific. (accessed July 19, 2020).

ILO Stat, ILO. *Indicator Description: Unemployment Rate*. <https://ilostat.ilo.org/resources/methods/description-unemployment-rate/> (accessed July 20, 2020).

International Monetary Fund. "World Economic Outlook Report: World Economic Outlook, April 2020: the Great Lockdown." <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> (accessed July 10, 2020).

Institute for Population and Social Research, Mahidol University. 2020. *A Rapid Assessment of Children Left Behind during the COVID-19 Pandemic Situation*. Unpublished report to UNICEF.

Mayne, John. "Useful Theory of Change Models," *Canadian Journal of Program Evaluation* 30, no. 2 (2015) : 119–142 doi: 10.3138/cjpe.230

National Institute of Development Administration. 2020. Food Consumption Poll, Draft Fact Sheet. Bangkok: FAO Regional Office for Asia and the Pacific.

NESDB. *National Strategy (2018-2037)*. Bangkok: NESDB, 2018.

OECD. 2020. "Building Back Better: A Sustainable, Resilient Recovery after COVID-19". *OECD Policy Response to Coronavirus*. <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/building-back-better-a-sustainable-resilient-recovery-after-covid-19-52b869f5/> (accessed July 20, 2020).

Office of the UN Resident Coordinator (2020). *Thailand Economic Focus: COVID-19 will likely lead to severe job loss, with impacts already evident in the first quarter*. <https://thailand.un.org/en/52117-thailand-economic-focus-covid-19-will-likely-lead-severe-job-loss-impacts-already-evident> (accessed July 24, 2020).

Oxford Policy Management. 2020. *Covid-19 Social Impact Assessment*. Unpublished Report. Microsoft Word File. Last modified July 14, 2020.

Sachs, J., G. Schmidt-Traub, C. Kroll, G. Lafortune, and G. Fuller. 2019. *Sustainable Development Report 2019*. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN).

Santander. Trade Markets. *Thailand: Economic and Political Outline*. <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/thailand/economic-political-outline> (accessed July 20, 2020).

Simachaya, Wijarn. 2020. *New Normal and Opportunity in Natural Resource and Environmental Management*. Bangkok: Thailand Environment Institute.

Thana Boonlert. "Striving for a Greener Future," *Bangkok Post*, June 1, 2020. <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1927344/striving-for-a-greener-future>. (accessed July 24, 2020).

Thailand Development Research Institute. 2017. *Inequality in Thai Society: Trends and Policy Directions*. Synthesis Report Year 2. <https://tdri.or.th/2017/06/synthesis-report-year-2-new-development-model/> (accessed July 20, 2020).

Thailand Development Research Institute. 2020. "Turning COVID-19 Crisis into Opportunity to Restore Natural Resources in Tourist Attraction" (in Thai). In *TDR Policy Series on Fighting Covid-19*. <https://tdri.or.th/issue/covid-19/> (accessed July 19, 2020).

Thailand Greenhouse Gas Organization. 2020a. Post Covid-19 Climate Action Strategy. Presentation. Microsoft Powerpoint File. Last modified August 15, 2020. Bangkok: Thailand Greenhouse Gas Organization.

_____. 2020b. *Statistics on Thailand's GHG emission during COVID-19 (January-May 2020)*. (Presentation using Data from Energy Statistics of Ministry of Energy). Microsoft Powerpoint File. Bangkok: Thailand Greenhouse Gas Organization.

UN ESCAP. SDG Progress Assessment, Thailand 2019-2020. In *ESCAP's Asia-Pacific SDG Gateway*. <https://sdgasiapacific.net/sdg-data/sdg-progress#> (accessed July 22, 2020).

UNDP with Asia Pacific Transgender Network. 2020. *Survey on the Impact of COVID-19 on LGBTI People in Thailand*. [Presentation]. Bangkok: UNDP Bangkok Regional Hub. (accessed June 5, 2020).

UNESCO-UNICEF. 2020. *Technical Note on Managing the Education Impact of COVID in Thailand*. Working Paper. Bangkok: UNESCO-UNICEF,

UNIDO. *Impact assessment of Covid-19 on Thai Industrial Sector*. Working Paper. Bangkok: UNIDO Regional Office Hub in Thailand, 2020. (accessed June 10, 2020).

United Nations. *Sustainable Development Report 2019*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (accessed July 12, 2020).

UN Women. (2020a). *Preliminary Findings: Gender-Differentiated Consequences of COVID-19 on Women's and Men's Economic Empowerment in Thailand*. Working Paper. Bangkok: UN Women.

UN Women. (2020b). *Unlocking the Lockdown: The Gendered Effects of COVID-19 on Achieving the SDGs in Asia and the Pacific*. Working Paper. Bangkok: UN Women.

Vashakmadze, Ekatarine. "Global Economic Prospects, East Asia and the Pacific." In *Global Economic Prospects, June 2020*. A World Bank Group Flagship Report, The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (accessed July 12, 2020).

The World Bank. 2018. *Poverty and Shared Prosperity 2018*. <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity#:~:text=Higher%20Standards%20for%20a%20Growing%20World&text=The%20World%20Bank%20now%20reports.the%20%241.90%20international%20poverty%20line>. (accessed July 30, 2020)

The World Bank. 2020. *Taking the Pulse of Poverty and Inequality in Thailand*. <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/taking-the-pulse-of-poverty-and-inequality-in-thailand> (accessed July 30, 2020).

World Bank Group. 2020. *Thailand Economic Monitor: Thailand in the Time of COVID-19*. Bangkok: The World Bank.

สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย

อาคารสหประชาชาติ ชั้น 12

ถ. ราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ

10200 ประเทศไทย

unrc.thailand@one.un.org

Facebook [@thailand.un](https://www.facebook.com/thailand.un)

Twitter [@UNThailand](https://twitter.com/UNThailand)